

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Digitaalisen teknologian ja yhteisöllisyyden toisiinsa kietoutuminen asiantuntijoiden etätyökäytännöissä

Krista Määttä

Hallintotiede, johtamisen psykologia

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

2026

Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Tekijä: Krista Määttä

Työn nimi: Digitaalisen teknologian ja yhteisöllisyyden toisiinsa kietoutuminen asiantuntijoiden etätyökäytännöissä

Oppiaine: Hallintotiede, johtamisen psykologia

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 81 sivua, 2 liitettä

Vuosi: 2026

Tiivistelmä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia vaikuttaa asiantuntijoiden kokemuksiin yhteisöllisyydestä. Tutkimuskysymys on: mitä asiantuntijatyön sosiaalisten käytäntöjen digitalisoituminen tekee yhteenkuuluvuuden kokemukselle? Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii postfenomenologia, joka pohjautuu Don Ihden (1990) ajatuksiin ihmisten, teknologian ja elämismailman välisestä toimijuudesta.

Tutkimus toteutettiin julkishallinnon alan asiantuntijoiden yksilöhaastatteluilla tammi- ja helmikuussa 2026, ja tutkimusaineisto analysoitiin teoriaohjautuvalla abduktiivisella analyysillä. Tutkimustuloksissa nousee esille viisi ilmiötä, jotka tuovat näkyväksi, millä tavoin etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia vaikuttaa asiantuntijoiden yhteisöllisyyden kokemuksen muotoutumiseen toimiessa monialaisissa tiimeissä. Tutkimustuloksiksi nousivat: 1) videokuvan merkitys vuorovaikutuksessa, 2) inhimillisen ulottuvuuden piiloutuminen digitaaliseen teknologiaan, 3) viestien tulkinta digitaalisessa vuorovaikutuksessa, 4) digitaalinen tiedonjakaminen yhteisöllisyyden vahvistajana sekä 5) asiantuntijuus digitaalisen teknologian muovaamana.

Tutkimuksen tulokset tuovat merkittävyyttä digitaalisvälitteisten vuorovaikutuskäytäntöjen kehittämislle tuoden näkyväksi nykyajan vuorovaikutuskäytäntöjen muutoksia ja haasteita sekä korostaen etätyökäytäntöjen ja digitaalisen teknologian käytön osaamisen tärkeyttä osana asiantuntijoiden työtä. Tulokset tuovat merkittävyyttä yhteisöllisyyden ja digitaalisen teknologian tutkimukselle tuomalla esiin nykypäivän digitaalisvälitteisen yhteisöllisyyden muotoutumista sekä digitaalisen teknologian toimijuutta, missä korostuu inhimillisen ulottuvuuden peittyminen ja siitä muodostuneita haasteita.

Avainsanat: etätyökäytännöt, postfenomenologia, yhteisöllisyys, digitaalinen teknologia, sosiaaliset käytännöt

Sisällys

1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimusaiheen valinnan taustaa	5
1.2 Tutkimusasetelman suhteuttaminen aiempiin tutkimuksiin	8
1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys	12
1.4 Tutkimuksen eteneminen	12
2 YHTEISÖLLISYYS	14
2.1 Yhteisöllisyyden tarkastelua sosiaalisena ilmiönä	14
2.2 Yhteisöllisyyden määritelmän historian taustaa	17
2.3 Nykyaikainen tulkinta yhteisöllisyydestä tutkimuskirjallisuudessa	19
2.4 Yhteisöllisyyden kietoutuminen digitaaliseen vuorovaikutukseen	21
3 YHTEISÖLLISYYS IHMISTEN JA DIGITAALISEN TEKNOLOGIAN VÄLISENÄ YHTEENKIETOUTUMISENA JA ORGANISOITUMISENA	26
3.1 Don Ihden teknologian filosofian taustaa	26
3.2 Ihmisen ja teknologian yhteenkietoutumisen ulottuvuudet postfenomenologiassa	28
3.2.1 Kehollinen suhde	28
3.2.2 Hermeneuttinen suhde	31
3.2.3 Toiseuden suhde	33
3.2.4 Taustasuhte	35
3.3 Postfenomenologisen näkökulman soveltaminen työelämään	37
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	41
4.1 Aineiston tuottaminen	41
4.2 Teoriaohjautuva abduktiivinen analyysi	44
4.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	47
5 TULOKSET	51
5.1 Videokuvan merkitys vuorovaikutuksessa	51
5.2 Inhimillisen ulottuvuuden piiloutuminen digitaaliseen teknologiaan	54
5.3 Viestien tulkinta digitaalisessa vuorovaikutuksessa	56
5.4 Digitaalinen tiedonjakaminen yhteisöllisyyden vahvistajana	61
5.5 Asiantuntijuus digitaalisen teknologian muovaamana	63
5.6 Tulosten tulkinta ja yhteenveto	67
6 POHDINTA	68
6.1 Tulosten merkitys postfenomenologian tutkimukselle ja soveltamiselle	68
6.2 Tulosten merkitys yhteisöllisyyden tutkimukselle ja käytännöille	70
6.3 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusaiheet	73

LIITE 1 Haastattelurunko

LIITE 2 Analyysin etenemisen havainnollistaminen

Kuviot

- Kuvio 1** Kehollisen suhteen intentionaalisuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistaminen Ihde (1990, 86): s. 30
- Kuvio 2** Hermeneuttisen suhteen intentionaalisuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistaminen soveltaen Ihde (1990, 87): s. 31
- Kuvio 3** Toiseuden suhteen intentionaalisuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistaminen soveltaen Ihde (1990, 107): s. 33
- Kuvio 4** Taustasuhteen intentionaalisuuden havaitsemattomuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistaminen soveltaen Ihde (1990, 108–112) ja Verbeek (2005, 127–128): s. 36
- Kuvio 5** Toiseuden suhteen intentionaalisuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistamisesta pohjautuen Ihde (1990, 107): s. 68

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusaiheen valinnan taustaa

Jokaisella meistä on erilaisia kokemuksia digitaalisesta teknologiasta sekä kuulumisesta erilaisiin sosiaalisiin yhteisöihin. Digitaalinen teknologia on jo hyvin kietoutunut ihmisten jokapäiväiseen elämään, minkä myötä erilaisista yhteisöistä sekä niihin kuulumisesta on tullut ihmisille hyvin luontaisia ja tavoiteltavia asioita useilla eri elämän osa-alueilla. Yhteenkuuluvuuden tunne koetaan tärkeänä samanhenkisten ihmisten kanssa, sillä yhteisöt ovat ihmisille merkittävä ja tärkeä virtalähde, mikä korostaa yhteisöllisyyden tunteen merkityksen moninaisuutta ihmisten elämässä (Paasivaara & Nikkilä 2010, 21). Yhteisöllisyys on kuitenkin muuttanut ajan kuluessa muotoaan globalisaation, ja erityisesti sen mukanaan tuoneen digitaalisen transformaation myötä. Digitaalinen teknologia on yhä enemmän kietoutumassa inhimilliseen toimintaan ja vuorovaikutukseen, koska digitaalisen teknologian rooli kasvaa ja jatkaa yhä kiihtyvällä vauhdilla kehittymistään. Tämä voi johtaa siihen, että ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta tulee yhä enemmän teknologiavälitteisempää ja fyysinen kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus vähentyy. Jatkuvasti kehittyvän digitaalisen teknologian voidaan ajatella olevan kuin kaksiteräinen miekka: toisaalta se luo ihmisille uusia mahdollisuuksia kehittää ja tuoda kykyjään kohdennetummin esille, mutta toisaalta teknologia voi vaikuttaa myös kaventaen mahdollisuuksia. (Aaltonen 2019, 27.) Näin ollen digitaalinen teknologia voi luoda monimutkaisuutta ihmisten väliseen toimintaan, vuorovaikutukseen ja yhteenkuuluvuuteen.

Kiinnostuin digitaalisen teknologian ja sosiaalisten käytäntöjen tematiikasta jo keväällä 2019 koronaviruspandemian alkaessa, jolloin yliopisto-opintoni siirtyivät nopealla aikataululla etätoteutukseen. Kasvokkain tapahtuvat kurssitapaamiset vaihtuivat tietokoneen ruudun välityksellä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Tilanteen yllätyksellisyys teki kokemuksesta erikoisen ja se herätti mielenkiintoni perehtymään syvemmin etätyökäytänteisiin. Tutkimusaiheeni muotoutui pohtiessani laajasti digitaalisen teknologian mahdollisia vaikutuksia vuorovaikutukseen ja yhteisöllisyyden kokemiseen työelämän kontekstissa. Minua alkoi kiehtomaan ilmiö, jossa digitaalisen teknologian ja ihmisten välille muotoutuu monimuotoinen side. Tutkimusaiheeni tuntui luontevalta valinnalta myös

sillä perusteella, että kasvoin aikaa ennen internetin ja digitaalisvälitteisen vuorovaikutuksen arkipäiväistymistä. Ihmisten välinen vuorovaikutus, jota viimeisimpänä koronaviruspandemia tönäisi yhä syvemmin teknologiapainotteisemmaksi, jatkaa muuttumistaan. Olen nähnyt kaksi hyvin erilaista maailmaa, mikä on vaatinut adaptoitumista. Nämä olivat aikoinaan isoja muutoksia, sillä digitaalinen teknologia saapui entistä vahvemmin kasvokkaisen vuorovaikutuksen väliin. Mutta nyt muistelun jälkeen todetaan Don Ihden sanoja (1990) mukailleen: on aika siirtyä tarkastelemaan kokemusmaailmaa uusien silmälasien läpi.

Tuoreimmissa julkisissa keskusteluissa nousee esille, että organisaatiot pyrkivät saamaan henkilöstöä takaisin konttoreille perustellen asiaa työhyvinvoinnin edistämisellä, sekä yleisesti sillä, ettei perusteita etätyön jatkamiselle ole enää koronaviruspandemian päättymisen jälkeen (Valtiovarainministeriö 2025; Lassila 2025). Paasivaaran & Nikkilän (2010, 9) mukaan yhteisöllisyyden merkitys tulee nousemaan yhä laajemmin keskustelun aiheeksi yhteiskunnassa erityisesti työelämän näkökulmasta. Tutkimusaiheeni ajankohtaisuutta vahvistaa se, että Valtiovarainministeriö julkaisi juuri vuoden 2025 loppupuolella ohjeistuksen etä- ja hybridityön periaatteista. Valtiovarainministeriön (2025) ohjeistuksessa ei suositella etätyöskentelyä kokoaikaisesti, mutta annetaan työnantajalle vapaus määritellä läsnätyön vähimmäismäärä, jonka Valtiovarainministeriö kuitenkin suosittelee olevan vähintään 12 päivää kuukaudessa. Tätä näkemystä tukee Alasoinin (2025) tutkimus, jonka mukaan kaikissa kohdeorganisaatioissa johdon näkemyksissä korostuu se, että yhteisöllisyyden ylläpitäminen itseohjautuvassa hybridityössä edellyttää nykyistä enemmän lähityötä ja henkilöstön kasvokkaisia kohtaamisia.

Toisaalta viime aikoina lisääntynyt julkinen keskustelu etätyökäytänteiden kiristämisestä luo organisaatioihin jännitteitä, joissa monipaikkatyömalli nousee laajasti yhteiskuntatason keskustelun kohteeksi (Lassila 2025; Noponen 2025). Organisaation sisäinen viestintä on yhteisöllistä, yhteisöä tai yritystä yhdistävää (Kangaspunta 2011, 23). Tässä yhteydessä digitaalisen teknologian roolilla voi olla vaikutusta yhteisöllisyyden kokemuksiin organisaatioissa ja työyhteisöissä. Minua kiehtoo tutkia, millainen yhteys digitaalisella teknologialla on sosiaaliin käytäntöihin ja yhteisöllisyyteen, koska tämä ajankohtainen tutkimusaihe tarvitsee lisää tutkimuksia laajemmin ilmiön ymmärtämiseksi.

Tutkimuksessani digitaalisella teknologialla tarkoitan erilaisia digitaalisia etätyövälineitä, jotka mahdollistavat vuorovaikutuksen etätyöskentelyssä. Etätyövälineiden määritelmä ei ole vielä Suomessa vakiintunut, vaikka tällaista digitaalista etätyötä mahdollistaa teknologiaa on jo pitkään käytetty työyhteisöissä ja organisaatioissa. Kansainvälisesti vakiintuneiksi ovat muodostuneet englanninkieliset *digital collaboration tools* ja *remote working tools*. Suomenkielisen vastineen vakiintumattomuutta vahvistaa se, ettei virallista määritelmää Kotimaisten kielten keskuksessa ole julkaistu. Tämän tutkimukseni yhteydessä etätyövälineillä tarkoitan digitaalista teknologiaa, joka mahdollistaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen reaaliajassa monipaikka- ja etätyöskentelyssä. Asiayhteyden mukaan toisinaan etätyövälineistä puhuttaessa tarkoitetaan työskentelyä mahdollistavaa fyysistä digitaalista teknologiaa, kuten puhelinta, tietokonetta ja älykelloa.

Puolestaan erilaisessa asiayhteydessä etätyövälineillä viitataan teknologian välityksellä käytettävään tiimin vuorovaikutuksen mahdollistavaan yhteistyöteknologiaan, josta voidaan käyttää myös nimitystä yhteistyösovellus tai -alusta. Tällaisia Suomessa yleisesti tunnettuja yhteistyösovelluksia ovat muun muassa Microsoft Teams, Zoom, Skype, Google Meet ja Adobe Connect. Näistä käytetään yleisesti työyhteisöjen puhekielessä suoraa ilmaisua siitä, mitä ohjelmaa täsmällisesti käytetään, kuten Teams-yhteys tai Teams-palaveri (Houhala & Hurmola-Remmi, 2022; Sinokki & Virtanen 2025, 248). Taustakirjallisuudesta löytyy muitakin termejä, joita käytetään yleisesti digitaalisista etätyövälineistä puhuttaessa. Esimerkiksi Lehtonen ym. (2023) nostavat tutkimuksessaan esiin termin sähköinen kokoustyökalu, kun taas puolestaan Väättäinen & Vakkala (2023) käyttävät ilmaisua digitaaliset työvälineet. Edellä mainittujen havaintojen perusteella totean, että etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian määritelmä ei ole vielä vakiintunut. Tässä tutkimuksessani etätyötä mahdollistavalla digitaalisella teknologialla tarkoitan edellä mainittuja asioita yhtenäisenä kokonaisuutena.

Kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen vähentyminen, ja sen tilalle tulleen digitaalisen teknologian avulla tapahtuvat vuorovaikutustilanteet kertovat ilmiöstä, missä ihmisten väliset sosiaaliset käytännöt digitalisoituvat. Digitaalinen vuorovaikutus poikkeaa kasvokkain tapahtuvasta vuorovaikutuksesta jo pelkästään vuorovaikutuksen välissä olevan objektin kautta, mutta se myös johtaa oletettavasti ihmisillä erilaisiin vuorovaikutuksellisiin tulkintoihin. Käsitykseni mukaan tällä voi olla yhteys yhteenkuuluvuuden kokemukseen. Tässä yhteydessä digitaalisen teknologian toimivuus voi edistää työn tehokkuutta ja

tuloksellisuutta, koska se mahdollistaa yhteydenpitoa työyhteisössä reaaliajassa, kun yhteisön jäsenet ovat muualla kuin fyysisesti samassa kokoushuoneessa, vaikka työskennellen toiselta puolelta maailmaa, eri aikavyöhykkeiltä käsin. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna voidaan olettaa, että digitaalisella teknologialla on yhteys sosiaaliseen läsnäoloon, ja etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia on erityisen hyödyllinen työyhteisöissä, joissa toiminta on hajautettua.

1.2 Tutkimusasetelman suhteuttaminen aiempiin tutkimuksiin

Yhteisöllisyyden ja digitaalisen teknologian välisten suhteiden tutkimuksia voidaan lähestyä kolmesta erilaisesta näkökulmasta, jotka ovat instrumentaalinen, mediatiivinen sekä kulttuurinen. Instrumentaalisessa lähestymistavassa digitaalinen teknologia nähdään neutraalina työkaluna, jota ihmiset hyödyntävät ja olettavat edistävän ihmisten ja organisaatioiden työskentelyä (Dusek 2006, 31–36; Tiles & Oberdiek 2014, 249; Verbeek 2005, 11). Tämän perusteella voidaan todeta, että instrumentaalisessa eli välineellisessä näkökulmassa teknologinen työkalu helpottaa tai tehostaa työskentelyä, jossa korostuu subjekti (ihminen) – objekti (digitaalinen teknologia) asetelma. Puolestaan mediatiivisessa (välittävä) lähestymistavassa, jota postfenomenologia edustaa, tunnistaa digitaalisen teknologian toimijuuden. Digitaalinen teknologia ei ole vain objekti, jota hyödynnetään vaan digitaalinen teknologia muokkaa vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä. Kolmantena teknologian tutkimuksissa käytettävä lähestymistapa on kulttuurinen, missä nimensä mukaisesti tarkastellaan ilmiöitä vieläkin laajemmasta perspektiivistä. Kulttuurisessa lähestymistavassa tunnistetaan, että digitaalinen teknologia kokonaisuudessaan voi muokata esimerkiksi työyhteisöjen ja yhteiskuntien rakenteita. Kulttuurinen näkökulma soveltuu monipuolisesti erilaisiin temaattisiin tutkimuksiin, joissa korostetaan todellisuuden sekä yhteiskuntien merkityksellistä yhteyttä toisiinsa (Alasuutari 2011, 71–72).

Näistä edellä mainituista kolmesta näkökulmasta tutkimukseni painottuu mediatiiviseen (englanniksi *mediative*) lähestymistapaan. Tästä valitsemastani näkökulmasta on yhä niukasti saatavilla tutkimuksia juuri yhteisöllisyyden ja digitaalisen teknologian aihepiiristä. Tämän vuoksi aikaisempiin tutkimuksiin perehtyessä on tarpeen syventyä muihin aiheittani läheisesti koskettaviin tutkimuksiin, sillä ne laajentavat ymmärrystäni aiheen ympärillä olevista tieteellisistä keskusteluista. Aikaisemmat tutkimukset vahvistavat näkökulmaa siitä,

kuinka ihmiset kokevat digitaalisen teknologian ja yhteisöllisyyden ilmiön. Yhdistän aiemmat tutkimustulokset yhteen ja sovellan sitä tutkimukseeni niiltä osin kuin koen tarpeelliseksi ja mahdolliseksi.

Perehtyessäni tutkimusaiheeni ympärillä oleviin digitaalisiin teknologian tutkimuksiin, havaitsin suurimman osan niistä käsittelevän nimenomaan organisaatioiden intressien mukaisesti teknologian toiminnan tehostamista, tuottavuutta ja yhteisöllisyyttä tukevan vuorovaikutuksen kehittämistä. Näissä tutkimuksissa teknologia nähdään työvälineenä organisaation toiminnassa, mikä vahvistaa erilaista lähestymistapaa kuin tutkimukseni. Omassa tutkimuksessani tarkastelen sitä, kuinka digitaalinen teknologia kietoutuu sosiaalisiin käytäntöihin postfenomenologisessa viitekehyksessä. Käsitteelen tarkemmin postfenomenologian tieteenteoriaa myöhemmin tässä työssä, mutta lyhyesti ilmaistuna postfenomenologian näkökulmasta tarkasteluna teknologian toimintaan liittyy erilaisia oletuksia, jotka ohjaavat sitä, millä tavoin ihmiset kokevat, ajattelevat ja toimivat havainnoiden ympäröivää maailmaa. Nämä digitaalisen teknologian oletukset ovat usein kietoutuneet digitaalisen teknologian logiikkaan ja algoritmeihin, jolloin ne eivät välttämättä kokonaisuudessaan tule aina näkyviksi ja havaittaviksi ihmisille. Tämän perusteella ei siis voida olettaa, että ihmiset tiedostavat digitaalisen teknologian toiminnan moninaisuuden kokonaisuudessaan. Aaltosen (2019, 29) mukaan tämä näkökulma johtaa siihen, että teknologian voidaan ajatella sisältävän toimijuutta ja valtaa, jonka vaikuttavuus ulottuu laajalti yrityksiin ja ihmisiin, joiden toiminnan takana on teknologiaa. Tästä näkökulmasta tarkasteluna digitaalista teknologiaa ei voida pitää vain työvälineenä, jota käytetään työyhteisöjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Sen sijaan teknologia muokkaa ihmisten olemista maailmassa niin havaintojen, kokemusten, tekojen ja olemassaolon kautta (Verbeek 2006, 364). Näin ollen postfenomenologia tarjoaa laajan nykyaikaan sopivan näkökulman ihmis-teknologia ulottuvuuksien tarkasteluun.

Jatkan aiempiin tutkimuksiin perehtymistä kohdentuen erityisesti kansallisiin monipaikkatyön ja yhteisöllisyyden tutkimuksiin, sillä pyrkimykseni on saada sosiaaliset käytännöt näkyväksi. Monipaikkatyön vaikutuksia yhteisöllisyyden koettavuuteen on tutkittu monesta erilaisesta näkökulmasta, joissa yhdistävänä tekijänä on yhteisöllisyyden tarkastelu yhteisöllisyyttä tukevien työkäytänteiden kautta. Esimerkiksi Valtiovarainministeriön (2021) julkaisemassa tutkimuksessa kerrotaan, että monipaikkainen työ heikentää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tässä yhteydessä

monipaikkaisella työllä tarkoitetaan työskentelymallia, jota voidaan toteuttaa joustavasti ja paikasta riippumattomasti. Monipaikkaisesta työstä käytetään toisenlaisissa asia yhteyksissä myös termiä hybridityö. Valtiovarainministeriön (2021) julkaisema tutkimus on linjassaan Kaltiaisen, Suutalan & Hakasen (2025) tutkimuksen sekä Lehtosen, Puhakan & Nokelaisen (2023) tutkimuksen kanssa. Pekkanen, Oksanen & Oksanen (2025) tutkimuksen mukaan monipaikkatyön korkea intensiteetti heikentää työssä koettua yhteenkuuluvuutta ja koettua tuen saamista kollegoilta, jolloin vaikutukset ovat suurimmat henkilöillä, jotka työskentelevät suurimman osan viikosta etänä. Urrilan, Siiriäisen, Mäkelän & Kankaan (2025) tutkimuksen mukaan pitkät etätyöjaksot vaativat herkkää tasapainottelua työpaikkasuhteiden edistämiseksi, sillä etä- ja hybridityön myötä vähentynyt sosiaalinen vuorovaikutus voi saada monet työntekijät kaipaamaan yhteyksiä kollegoihin. Vastaavasti monipaikkatyön matala intensiteetti, jolloin pääosin viikosta ollaan lähityöskentelyssä, eroavaisuudet koetusta yhteenkuuluvuudesta eivät ole näin vahvasti esillä, mutta monipaikkatyön kuvaillaan kuitenkin vaikuttavan heikentäen yhteenkuuluvuuden tunnetta ja työhyvinvointia (Pekkala ym. 2025). Näistä havainnoista huolimatta mikään tarkastelluista tutkimuksista ei pysty luotettavasti todentamaan, että jokin rajallinen lukumäärä lähi- ja etäpäivien suhteen olisi työhyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden näkökulmasta optimaalinen. Hybridityöskentelyssä yksilön hyvinvointia edistää laadukas sosiaalinen suhde, sosiaalinen tuki, sekä aktiivinen vuorovaikutus, itsensä johtamisen taidot ja esihenkilön e-johtamistaidot. Edellä mainittujen asioiden puuttuminen heikentää hybridityössä hyvinvointia, joka tulee esille myös työyhteisöissä, johon vaikuttaa puutteelliset digitaaliset etätyövälineet ja työn liialliset vaatimukset. (Tanskanen ym. 2023, 13.)

Seuraavaksi tarkastelen etätyön ja yhteenkuuluvuuden tutkimuksia kansainvälisesti. Hyvämäen kvantitatiivisen tutkimuksen (2023) kohderyhmänä on johtotehtävissä toimivat henkilöt, jotka etätyöskentelevät Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Henkilöt työskentelevät eri aloilla ja kokoisissa yrityksissä. Hyvämäen (2023) tutkimuksessa syvennytään siihen, kuinka tyytyväisiä etänä tapahtuvaan vuorovaikutukseen yrityksissä työskentelevät henkilöt ovat. Huomionarvoista Hyvämäen (2023) tuloksissa on se, että mielipiteet ovat polarisoituneet sen suhteen, pidetäänkö kasvokkaisen vuorovaikutuksen puuttumista haittana yhteisöllisyyden näkökulmasta. Hyvämäen (2023) tutkimuksen mukaan luottamuksen rakentamisesta tulee haastavampaa etätyökontekstissa, vaikka yrityksissä ollaan kokonaisuutena melko tyytyväisiä etänä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Tämä tulee

Hyvämäen (2023) tutkimuksessa esille siinä, tutustutaanko työkaveriin ihmisenä vai profiloidaanko ammattinimikkeensä mukaan. Näin ollen voidaan ajatella, että digitaalinen teknologia jossain määrin voi rajoittaa spontaanien kasvokkaisten vuorovaikutustilanteiden rakentumista, joissa sosiaalinen side ja luottamus työyhteisön sisällä vahvistuisivat.

Puolestaan toisesta näkökulmasta tarkasteltuna Hyvämäen (2023) tutkimuksessa nousee esille se, että teknologian riittävän tehokas hyödyntäminen vuorovaikutuksessa ei heikennä tiimin yhteenkuuluvuuden tunnetta. Nämä tulokset vahvistavat sitä, kuinka yhteisöllisyys ilmentyy eri tavoin kontekstin mukaan. Teknologia voi toimia yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistamisen mahdollistajana, kun se otetaan luovasti ja tehokkaasti mukaan yrityksen toimintaan. Hyvämäen (2023) mukaan yhteishenkeä kohottavat virtuaaliaktiviteetit, kuten erilaiset etänä suoritettavat virtuaaliset kilpailut, pelit ja kahvitauot, vaikuttavat positiivisesti tiimin sitoutumiseen, jäsenten parempaan tuntemiseen, sekä tehokkaampaan keskinäiseen työskentelyyn. Tässä Hyvämäen (2023) tutkimuksessa nousee esille poikkeavana näkökulmana se, että osa ihmisistä tuntee ruutuväsymystä vuorovaikutuksen tapahtumisesta jatkuvasti teknologiavälitteisesti, ja kaikki eivät halua osallistua työn tekemisen lisäksi virtuaalisiin aktiviteetteihin, vaan kaipaavat enemmän fyysistä kasvokkaista vuorovaikutusta. Näin ollen ihmisten suhtautumisessa digitaaliseen teknologiaan hyvinvointia edistävänä tekijänä tuo esille erimielisyyttä.

Näiden tutkimusten pohjalta totean, että digitaalisen teknologian aktiivinen käyttäminen etätyössä mahdollistaa ihmisten välistä vuorovaikutusta, millä on tunnistettava yhteys yhteenkuuluvuuden kokemuksiin. Edellä mainituissa tutkimuksissa sosiaalisista käytännöistä näkyväksi tulee luottamuksen, sosiaalisen siteen ja yhteenkuuluvuuden tunteen teemat. Kuitenkin etä- ja monipaikkatyön kontekstissa ihmisillä nousee esille toisistaan poikkeavia ajatuksia siitä, koetaanko kasvokkainen vuorovaikutus tärkeäksi työyhteisössä ja omissa yhteenkuuluvuuden tunteissaan. Edellä mainituissa tutkimuksissa digitaalinen teknologia nähdään viestintävälineenä, mikä nostaa esille eriäviä ajatuksia ihmisten välisestä etätyöskentelystä ja yhteenkuuluvuuden tunteesta.

1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, kuinka etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia vaikuttaa yhteisöllisyyteen. Tutkimuskysymykseni on: mitä asiantuntijatyön sosiaalisten käytäntöjen digitalisoituminen tekee yhteisöllisyyden kokemukselle? Tutkimuskysymykseni muotoilu tuo ilmi oletusta siitä, että digitaalisella teknologialla on yhteys yhteisöllisyyden kokemiseen. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on nostaa esille jatkuvasti kehittyvän digitaalisen teknologian roolia ihmisten väliseen toimintaan, minkä toteutan postfenomenologisen viitekehyksen mukaan. Nostan esille ajatusta digitaalisen teknologian kietoutumisesta inhimilliseen toimintaan, missä etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia ei ole vain työväline. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, kuinka etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian välittyneisyys vaikuttaa asiantuntijoiden yhteenkuuluvuuden rakentumiseen.

1.4 Tutkimuksen eteneminen

Ensiksi tarkastelen tutkimusasetelmaa ja viitekehystä. Määrittelen tutkielmani viitekehyksen yhteisöllisyyden ja teknologian määritelmistä liittäen mukaan teknologianfilosofi Don Ihden postfenomenologisen teorian. Yhteisöllisyyden määritelmäni muotoutuu sitoen yhteen kriittisellä tarkastelulla yhteisöllisyyttä. Tarkastelen yhteisöllisyyttä historian, hyvinvoinnin, ja digitaalisvälitteisestä näkökulmista, joilla muodostan yhteisöllisyyden määritelmästäni nykyaikaan soveltuvan. Tämän jälkeen syvennyn esittelemään teknologian filosofi Don Ihden postfenomenologian teoriaa, joka kytkeytyy ihmisen, teknologian ja maailman välisten suhteiden tarkastelusta. Käsittelen aluksi postfenomenologian määritelmän rakentumisen taustaa, minkä jälkeen esittelen postfenomenologian ulottuvuudet ja teen yhteenvedon postfenomenologian sovellettavuudesta työelämäkontekstissa, mikä tuo esille nykyajan tutkimusten suuntautuneisuuksia. Seuraavaksi siirrytään tutkimuksen toteutukseen, minkä toteutin julkishallinnon asiantuntijoiden yksilöhaastatteluin. Aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui teoriaohjautuva abduktiivinen analyysi. Tutkimuksen toteutus osiossa pohdin myös tutkijapositioniani, tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Seuraavaksi etenen esittelemään saamani tutkimustulokset. Tuloksissa tuon ilmi etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian vaikutukset teoriaohjautuvasti. Näiden jälkeen tarkastelen tutkimustulosten yhteyksiä aiempiin tutkimuksiin ja käytännön sovelluksiin.

Päätän tutkimukseni arvioimalla omaa onnistumistani, esittelemällä kehittämiskohteitani sekä pohdin mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2 YHTEISÖLLISYYS

2.1 Yhteisöllisyyden tarkastelua sosiaalisena ilmiönä

Yhteisöllisyyden teema on noussut ajankohtaiseksi puheenaiheeksi laajalti yhteiskunnassa ja organisaatioissa (Paasivaara 2012, 72). Yhteisöllisyydestä puhuttaessa, sen määritelmään ei ole olemassa yhtä vakiintunutta tapaa (Paasivaara 2012, 72; Suhonen, Lunkka & Turkki 2019, 77). Tässä tutkielmassa en perehdy sen laajemmin syihin, miksi näin on, sillä se on jo täysin eri tutkimusaihe. Keskityn seuraavaksi määrittelemään, mitä yhteisöllisyydellä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan. Määritelmäni pohjautuu tarkastelemalla yhteisöllisyyden kirjallisuutta ja sen liittämistä nykyaikaiseen ihmisten ja etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian kontekstiin.

Yhteisöllisyyteen liitetään usein hyvinvoinnin näkökulmaa, joka tulee näkyväksi vahvasti monissa yhteisöllisyyden tutkimuksissa. Yhteenkuuluvuutta kuvaillaan muun muassa kuuluvaksi ihmisten yhdeksi tärkeimmistä psykologisista perustarpeista (Maslow 1987, 20). Tämän vuoksi hyvinvoinnin näkökulmasta yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuuden tunne ovat ihmisten olemassaolon ja inhimillisen toiminnan lähtökohtia (Paasivaara & Nikkilä 2010, 21; Rauramo 2012, 104). Yhteisöllisyyden ja yhteisön termien luomat myönteiset mielikuvat liitetään keinoksi edistää yksilön hyvinvointia (Paasivaara 2012, 72; Suhonen ym. 2019, 94). Jokainen henkilö on vastuussa työyhteisön yleisestä hyvästä ilmapiiristä ja yhteisön toimivuudesta (Paasivaara & Nikkilä 2010, 21; Paasivaara 2012, 78). Työyhteisö, jossa toisille tarjotaan tukea ja apua, sekä välitetään aidosti yhteisön jäsenistä, rakentaa lämminhenkistä ilmapiiriä työyhteisöön (Paasivaara 2012, 78). Sosiaalinen tuki edistää yksilön hyvinvointia osana työyhteisöä (Rauramo 2012, 105). Hyvässä lämminhenkisessä työyhteisössä yksilön itsetunto vahvistuu positiivisen palautteen kautta ja yksilön oma persoonallisuus pääsee esiin ja kukoistaa (Rauramo 2012, 104). Yhteenkuuluvuudessa on kyse yksilön kokemuksesta tulla kohdatuksi, arvostetuksi ja nähdyksi, minkä myötä ihminen voi olla aito oma itsensä (Virtanen 2021, 107). Rothin & Saarenpään (2020, 81) mukaan ryhmässä, jossa vallitsee vahva luottamus yhteisön jäsenten kesken edistää myös luovuuden ilmenemistä. Ihmisten autenttisuus yhteisössä tulee näkyväksi yksilöllisten vuorovaikutustaitojen myötä, millä on vahvasti merkitystä myös yhteisöllisyyden

rakentamiseen ja ylläpitämiseen. Näin ollen toimivat sosiaaliset suhteet vahvistavat myös yksilön tahtoa kuulua yhteisöön, ja sitä kautta se vaikuttaa yksilön hyvinvointiin.

Yhteisöt nähdään sosiaalisen ja yhteiskunnallisen organisoitumisen muotona (Aro 2011, 35). Yhteiskunnallisten suhteiden monimuotoistumisella on yhteys sosiaalisten siteiden ja suhteiden muutoksiin (Aro 2011, 39). Myös Rauramo (2012, 104) toteaa, että yhteisöllisyys muotoutuu nykyään enemmän hetkelliseen sitoutumiseen. Tämä nostaa esille yhteisöllisyyden merkityksellisyyden pohdintaa yksilön näkökulmasta. Työyhteisön sosiaalisissa suhteissa korostuu avoimuus ja luottamuksellisuus, mitkä edesauttavat työn tehokkuutta ja tuloksellisuutta. Tätä avoimuutta ja luottamusta voidaan yhteisössä rakentaa toimivan laadukkaan vuorovaikutuksen keinoin. (Rauramo 2012, 105–106.) Tämä vuorovaikutuksen laadukkuus vahvistaa yhteisön luottamuksen ylläpitämistä, koska vuorovaikutuksessa avoimuudella ja selkeydellä tuoda omat näkökulmansa ymmärrettävästi esille lisää yhteisössä yleistä yhtenäistä ymmärrystä (Rauramo 2012, 105–106). Toisaalta vuorovaikutuksen toimivuuteen tärkeänä näkökulmana sisältyy myös ihmisten kyky käsitellä luonteeltaan ikäviä keskusteluja. Rothin & Saarenpään (2020, 84–86) mukaan ryhmadynamiikkaan ja vuorovaikutukseen sisältyy oleellisena ulottuvuutena yksilön kyky inhimilliseen pahoitteluun: kun loukkaavat sanat ja erheet pystytään antamaan anteeksi, mahdollistaa se asioiden läpikäynnin jälkeen niin sanotusti puhtaalta pöydältä aloittamisen, joka voi vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämä anteeksiannon esimerkki korostaa inhimillisyyden näkökulmaa, joka on osa yhteenkuuluvuuden tunteen muotoutumisessa yhteisöissä.

Perttulan (1995, 31) mukaan tilanteen faktisuus on hyvin yksilöllistä ihmisillä, jota eritoten elämäntien vaiheet muokkaavat. Ihmisten välisten keskustelujen taustalla vaikuttaa yksilöllinen ja henkilökohtainen kokemustausta, joka näyttäytyy tietämyksen syvyytenä jonkin spesifin asian suhteen, sekä sen asian merkityksellisyys itselleen. Kokemuksellisuus voi näyttäytyä vuorovaikutustilanteessa myös yksilön tiedostamattomalla toiminnalla. Yksilön tietoisuus omasta kokemustaustastaan ja vuorovaikutustaidoistaan voi edistää tapaa tuoda itseään ja ajatuksiaan selkeästi, ymmärrettävästi ja avoimesti esille, ilman pelkoa väärinkäsityksistä ja -ymmärryksestä, samalla myös tietäen, että hänen ajatuksiaan yhteisössä kunnioitetaan ja niihin asennoidutaan avoimin mielin. Näin ollen yksilöt vaikuttavat yhteisön rakentamiseen tuoden esille omat muuttuvat kokemuksensa yhteisön vuorovaikutuksessa (Paasivaara 2012, 75). Yhteisöllisyys tulee nähtäväksi yhdessä olemisen

ja tekemisen, vuorovaikutuksen, luottamuksen, yhteenkuuluvuuden ja henkilökohtaisesti merkittävien suhteiden tunnistamisen myötä (Paasivaara 2012, 76). Nämä elementit voivat edistää yhteisöllisyyden vahvistumista ja tukea yksilön tahtoa kuulua yhteisöön.

Yhteisöön liitetään eettisiä ja moraalisia normeja siitä, kuinka yhteisöissä odotetaan yhteisön jäsenten käyttäytyvän ja toimivan (Paasivaara 2012, 73; Suhonen ym. 2019, 96). Näitä eettisiä ja moraalisia normeja voidaan pitää yhteisökulttuuriin kuuluvina hiljaisina sääntöinä, jotka muodostuvat ja näyttäytyvät eri tavoin yhteisön tavoitteiden mukaan. Paasivaaran (2012, 73) mukaan yhteisöön sisältyy erilaisia sosiaalisista toimintaa edistäviä ominaisuuksia, mitkä vaikuttavat tavoitteiden saavuttamista yhteisöissä. Käsitteeni mukaan yhteisössä tavoitteiden saavuttamista edistää muun muassa vallitseva luottamus, yhteistyökyky, avoin vuorovaikutus sekä toisten yhteisön jäsenten kunnioitus ja arvostus. Yksilön ja yhteisön tavoitteiden yhteensulautumisen prosessi nähdään osana yhteisöllisyyden määritelmää (Suhonen ym. 2019, 79). Koska yhteisöt rakentuvat yksilöistä, yksiköiden kokemukset, tunteet, ajattelu- ja toimintatavat tulevat myös esille (Paasivaara 2012, 59).

Sosiaalisilla ominaisuuksilla voi kuitenkin olla heikentäviä vaikutuksia yhteisöön, mikäli koko yhteisö ei ole sitoutunut eettisiin ja moraalisiin normeihin tai mikäli normit eivät ole kaikkien yhteisön jäsenten tiedossa. Näihin sosiaalisten ominaisuuksien kielteisiin vaikutuksiin sisältyy näkemys siitä, että mikäli yhteisöissä ei ole suvaitsevaisuutta ja moninaisuuden arvostusta, rakentaa se yhteisöistä suljetun ympäristön, jossa avoimuus erilaisuutta kohtaan on puutteellista. (Paasivaara 2012, 73.) Näin ollen avoimuuden ja arvostuksen puutteellisuus voivat heikentää yhteenkuuluvuuden tunnetta, sillä vuorovaikutuksellinen sulkeutuneisuus nostaa tiedonkulun puutteita korostetusti näkyväksi. Tämän vuoksi näen, että sosiaaliset ominaisuudet liittyvät läheisesti sosiaalisiin käytäntöihin. Paasivaaran (2012, 77) mukaan yhteenkuuluvuuden tunne ja niin kutsuttu ”*me-henki*” vahvistavat yksilön omaa kiinnostusta ja halua kuulua yhteisöön. Näin ollen edellä mainitun näkökulman mukaan yksilön yhteisöllistä hyvinvointia voi haastaa yksilön mahdollisuudet olla oma itsensä yhteisössä ja autonomian kokemuksistaan. Lisäksi yksilön sosiaalisten käytäntöjen huomioimattomuus yhteisön toiminnassa voi heikentää yksilön hyvinvointia. Sosiaalisen tuen saaminen, mitä toimivat työyhteisöt mahdollistavat voi näin ollen vahvistaa yksilön kokonaisvaltaista hyvinvointia.

2.2 Yhteisöllisyyden määritelmän historian taustaa

Yhtenäisen yhteisöllisyyden määrittelemiseksi on tärkeää palata tarkastelemaan yhteisöllisyyttä historian näkökulmasta, koska se on kasvattanut juuret nykyajan yhteisöllisyyden määritelmälle. Tämä laajempi tarkastelu muodostaa yhteisöllisyyden määritelmästäni syvemmän ja luotettavamman. Yhteisöllisyyden historian tausta vahvistaa käsityksiäni siitä, millä tavoin näen relevanttina määritellä yhteisöllisyyttä tämän tutkimuksen digitaalisen teknologian kontekstissa.

Yksi varhaisimmista määritelmistä yhteenkuuluvuudesta perustuu eloonjäämisstrategiaan, jossa niin kutsuttu ”*lauma*” tuo suojaa ulkoisilta uhkatekijöiltä. Julmassa maailmassa selviytyminen on todennäköisempää laumassa, sillä yhteisö on vahvempi ja kykeneväisempi kuin yksittäinen ihminen. (Roth & Saarenpää 2020, 75.) Tämän perusteella yksilölle on siis hyödyllistä kuulua ryhmään. Toinen laajasti käytössä oleva tapa määritellä yhteisöllisyyttä pohjautuu McMillan & Chavis (1986) englanniksi (*sense of community*) määritelmään, jossa yhteisöllisyys määritellään yksilön tunteiden kautta. McMillan & Chavis (1986, 9) mukaan yhteisöllisyys määritellään neljän tunnepohjaisen ulottuvuuden kautta, joita ovat yhteenkuuluvuuden tunne, merkityksellisyyden ja vaikutusvallan tunne, tarpeiden täyttymisen tunne ja neljäntenä ulottuvuutena yhteinen jaettu emotionaalinen yhteys sekä halu sitoutua yhteisöön.

Yhteenkuuluvuutta ja samaistumisen tunnetta ryhmässä voidaan tarkastella sen mukaan, kuinka hyvin yksilö sopeutuu ja tulee hyväksytyksi ryhmään. Tämän perusteella yksilölle tulee tunne siitä, että hän on osa ryhmää. (McMillan & Chavis, 1986, 10.) Tämä kuitenkin vaatii myös yksilöltä henkilökohtaista panostusta toimia ryhmänsä eteen, jolloin yksilö ikään kuin ansaitsee paikkansa ryhmästä. Tällöin ryhmän jäsenyydestä tulee yksilölle merkityksellisempää ja arvokkaampaa. (McMillan & Chavis 1986, 10.) Ryhmän jäsenyyden ollessa yksilölle merkityksellistä sen nähdään edistävän ryhmään sitoutumista. Yksilön sitoutumiseen ryhmäänsä voi myönteisesti edistää koettu vaikutusvalta. Vaikutusvallalla tässä yhteydessä tarkoitetaan sitä, että ryhmän jäsenet tahtovat yhteisymmärryksessä edistää yhteisön jäsentensä asemaa. (McMillan & Chavis 1986, 11.) Ihmiset kokevat omien tarpeidensa täyttymisen ryhmässään tai yhteisössään tärkeäksi, kuten erilaisilla palkitsemisen keinoilla. Mcmillan & Chavis (1986, 12) mukaan yksilön tarpeiden täytyminen toimii yksilön käyttäytymistä ohjaavana motivaatiotekijänä. Neljäntenä

ulottuvuutena Mcmillan & Chavis (1986) yhteisöllisyyden tunteen teoriassa on tarkastella yhteenkuuluvuutta emotionaalisen yhteytenä ja yksilön tahtona sitoutua yhteisöön. Näiden edellä esiteltyjen kolmen kriteerin toteutuessa voidaan jo vahvistaa emotionaalista sitoutumista ja halua kuulua yhteisöön. McMillan & Chavis (1986, 13–14) mukaan emotionaaliseen yhteyteen sisältyy myös ajatus siitä, että jaettu emotionaalinen yhteys muodostuu joko jaetun kokemushistorian kautta tai yhteisön jäsenten kykyyn samaistua. Tämä kuitenkin vaatii yksilöltä kykyä jakaa avoimesti kokemuksiaan yhteisön muiden jäsenten kesken, jotta se voi edistää jaetun emotionaalisen yhteyden muodostumista yhteisössään.

Totean, että McMillan & Chavis (1986) määritelmä vahvistaa argumenttia siitä, ettei kaiken kattavaa nykyaikaan soveltuvaa yhteisöllisyyden määritelmää ole. Yhteisöllisyyttä voidaan tarkastella lukemattomista näkökulmista ja tasoista, joissa se ilmenee eritavoin kontekstista riippuen. Lisäksi yhteisöllisyyden määrittelemisen on moniulotteista, koska yhteisöllisyydellä on vahva psykologinen perusta. Tämä tulee esille siinä, kuinka yksilö itse kokee, tuntee, arvottaa ja määrittelee yhteisöllisyyden. Tämä yhteisöllisyyden näkökulma korostaa yksilöiden omaa sitoutumisen tasoa yhteisöön, mutta myös omaa asennetta ja motivaatiota yhteistyöhön yhteisössä (Paasivaara 2012, 73–74). Yksilön näkökulmasta yhteisöllisyyden määritelmässä painottuu yksilön oman näkemyksen ja kokemuksen kautta se, miten hän itse kokee yhteisöllisyyden määrittävän. Edellä kuvatun pohjalta yhteisöllisyyteen sisältyy myös suvaitsevaisuuden ulottuvuus, joka ei käsitykseni mukaan tullut esille McMillan & Chavis (1986) yhteenkuuluvuuden teorian sisällössä. Käsitykseni mukaan Mcmillan & Chavis (1986) yhteenkuuluvuuden teoria painottuu enemmän siihen, kuinka määritellään yhteisöjä ja ryhmiä. Mcmillan & Chavis (1986, 10) mukaan erilaiset rajat määrittelevät yhteenkuuluvuutta. Rajojen tarkoituksena on ottaa sosiaalista etäisyyttä yhteisön jäsenten ja ei-yhteisön jäsenten väliin. Näin ollen yhteisöllisyys voidaan ymmärtää ilmiönä, johon sisältyy suvaitsevaisuuden, tasa-arvon ja monikulttuurisuuden näkökulmat, mihin kaikki yhteisön jäsenet pystyvät halutessaan sitoutumaan niin kognitiivisesti, emotionaalisesti kuin sosiaalisestikin. Yhteisöllisyys rakentuu yhteisten päämäärien kautta, joihin monisuuntaisesti liittyy organisaation, työyhteisön ja yksilön tarpeiden huomiointi. Näin ollen monisuuntaisesti tarpeiden toteuttaminen vahvistaa kokonaisvaltaisesti erilaisten organisaatioiden toimintaa.

2.3 Nykyaikainen tulkinta yhteisöllisyydestä tutkimuskirjallisuudessa

Muodostaessa määritelmää nykyaikaiselle yhteisöllisyydelle, koen tulkintani jäävän vielä vajaaksi. Tässä yhteydessä näenkin tärkeänä näkökulmana tuoda esille yhteisöllisyyteen liittyvä monimutkaisuus, joka tulee esille siinä, että työyhteisössä jaetut kokemukset voivat rakentaa, mutta myös heikentää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Erityisesti nykypäivänä yhteisöllisyyttä haastaa työyhteisöissä erityisesti ristiriidat etä- ja läsnäolopäivien vaatimuksista (Lindström 2023, 59). Tästä näkökulmasta nykyään yhteisöllisyyden monimutkaisuus liittyy yksilön autonomiaan, omiin työskentelytapoihin ja organisaation käytänteisiin. Myös Mcmillan & Chavis (1986, 20) tutkimuksen mukaan, vaikka yhteisöllisyyden magneettinen voima viekin ihmisiä lähemmäs toisiaan, liittyy siihen myös polarisoitumisen riskiä. Tästä polarisoitumisesta syntyvä sosiaalinen konflikti on myös osa yhteisöllisyyttä, mikä pakottaa kriittisesti tarkastelemaan yhteisöä. Tämän vuoksi on tärkeää nähdä yhteisöllisyys välineenä, joka edistää ymmärrystä yhteistyötä. (Mcmillan & Chavis 1986, 20.)

Toisaalta liiallinen yhtenäisyys ja samanhenkisyys yhteisössä voi sokeuttaa näkemästä, mihin suuntaan yhteisössä tulee edetä, jotta yhteisölle asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Suhonen ym. (2019, 101) puhuvat kielteisestä yhteisöllisyydestä, joka liittyy liialliseen samanhenkisyyteen. Heidän mukaansa liiallinen samanhenkisyys voi saada yksilön unohtamaan omat eriävät näkökulmansa samaistumisen tai miellyttämisen halun vuoksi. Tämä näyttää viittaavan siihen, että yhteisöä koskettavista ongelmakohtista ei avoimesti keskustella, vaan tunnistetut ongelmat piilotetaan. (Suhonen ym. 2019, 101.) Liiallinen samaistuminen ei vie työyhteisön toimintaa monipuolisuuden puuttumisen vuoksi eteenpäin. Avoin keskustelukulttuuri on tärkeä osa yhteisöllisyydessä. Mikäli avoin keskustelukulttuuri yhteisössä heikentyy esimerkiksi suvaitsevaisuuden, erilaisten näkökulmien ja ideoiden arvostamisen puutteellisuuden vuoksi, se voi koitua organisaatioiden ja yhteisöjen toiminnan kompastuskiveksi. Sulkeutunut keskustelukulttuuri ei lisää idearikkautta ja ideoiden jakamista työyhteisöissä, vaan pikemminkin toimii tiedon kasvamisen ja vuorovaikutuksellisen toiminnan jarruna. Tätä yhteisöllisyyteen liittämääni monimutkaisuutta voidaan pyrkiä vahvistamaan myös organisaatioiden toiminnan tason tarkastelulla. Organisaatioiden toiminnassa kompleksisuus tulee näkyväksi yhteisöllisyyden

ylläpitämisen haasteina. Paasivaaran & Nikkilän (2010, 44) mukaan taloudellinen tehokkuus ja teknologinen sujuvuus arvotetaan yhteisöllisyyttä tärkeämmäksi.

Yhteenvetona yhteisöllisyyden määritelmästä totean, että yhteisöllisyyden monimutkaisuuteen voi liittyä erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin, kuten yksilön autonomian säilymiseen. Ihmiset haluavat säilyttää oman vapaantahtonsa kuulua yhteisöön, mutta myös kyetä vaikuttamaan omaan ja yhteisön tehokkaaseen toimivuuteen. Tällä tarkoitan sitä, että ihmiset eivät kuitenkaan ole valmiita uhraamaan mitä tahansa yhteisönsä hyväksi. Käsitän yhteisöllisyyden rakentumisen ja toiminnan näkökulmasta tarkasteltuna, että työyhteisöissä tiedostetaan yhteisöllisyyden merkityksellisyys niin yksilön, työyhteisön ja organisaation näkökulmasta, joiden välillä pyritään tasapainoilemaan. Näin ollen yhteisöllisyys ilmentyy eritavoin riippuen tarkasteltavasta näkökulmasta ja sen merkityksellisyydestä, koska kokemukset voivat olla hyvin erilaisia yhteisöllisyyden merkittävyyden osalta jo pelkästään yksilön tasolta tarkasteltuna.

Lähtökohtaisesti ihmiset itse kykenevät päättämään kokevatko tarpeelliseksi kuulua yhteisöön. Kuitenkin vielä nykypäivänäkin yhteisöllisyyden ydinkysymyksiin sisältyy pohdinta siitä, huomioidaanko yhteisössä riittävästi yksilöiden tarpeita ja mitä vastavuoroisesti yksilö itse tarjoaa yhteisönsä hyväksi. Toisesta näkökulmasta tarkasteltuna yhteisöiksi voidaan määritellä myös erilaisia rikollisjärjestöjä, joihin mukaan liittyminen ei välttämättä millään tavoin liity yksilön omatahtoisuuteen, vaan yhteisö voi hyödyntää yhteisön jäsentä omiin käyttötarkoituksiinsa. Tämä näkökulma siinä mielessä haastaa yhteisöllisyyden määritelmäni. Teen tässä tutkimuksen yhteydessä rajauksellisen valinnan, jossa yhteisöllisyys perustuu ihmisen vapaaseen tahtoon kuulua yhteisön jäseneksi. Yhteisöllisyys on hyvinvointiin vahvasti kytkeytyvä ilmiö, jossa yhteisö voi joko vahvistaa tai heikentää yksilön hyvinvointia. Hyvinvointi voi tulla näkyväksi siinä, miten sosiaaliset käytännöt kytkeytyvät yhteisöön. Sosiaaliset käytännöt ovat tekijöitä, jotka rakentavat ja ylläpitävät yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteisössä. Työyhteisössä sosiaaliset käytännöt muovautuvat yhteisön jäsenten vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin mukana. Yhteisöllisyys rakentuu osin yhteisten sääntöjen ja toimintamallien laatimisesta ja noudattamisesta, jotka voivat mahdollistaa yhteisön tavoitteiden saavuttamista. Yksilö sitoutuu noudattamaan yhdessä hyväksytyjä sääntöjä ja toimintamalleja yhteisöissä antaen oman työpanoksensa yhteisön toiminnan hyväksi.

2.4 Yhteisöllisyyden kietoutuminen digitaaliseen vuorovaikutukseen

Nykypäivänä yhteisöllisyyden määritelmä voidaan nähdä monimuotoisena ilmiönä, jossa sosiaalinen side, yhteenkuuluvuuden tunne sekä ihmisten yksilölliset näkökulmat kietoutuvat digitaalisessa vuorovaikutusympäristössä, mikä poikkeaa varhaisemmasta yhteisöllisyyden määritelmästä. Yhteenkuuluvuuden tunne ei nykypäivänä muodostu vain kasvokkain tapahtuvissa päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa, mikä voi digitaalisessa vuorovaikutuksessa muuttaa verbaalista ja nonverbaalista viestintää. Symbolisella yhteisöllä tarkoitetaan yhteisöä, joka on tietoteknisiin verkostoihin tai virtuaalitodellisuuteen muodostunut yhteisö, missä sen yhteisön jäsenet jakavat yhteiset uskomuksiaan, tunteitaan ja kokemuksiaan (Rauramo 2012, 104). Näin ollen digitaalisen teknologian kehitys ja muutokset rakentavat uusia yhteisösukupolvia, jotka muokkaavat suhtautumista yhteisöllisyyteen (Paasivaara 2012, 73). Digitaalisen teknologian kehittymisen myötä yhteisöllisyys näyttäytyy uudella tavalla, koska vuorovaikutus tapahtuu digitaalisvälitteisesti. Yhteisöllisyyttä rakentaa tiimin kulttuuri, joka tulee näkyväksi työn sujuvuutena koordinoinnissa ja vuorovaikutuksessa (Levi 2007, 241). Lisäksi Karjalaisen (2023) tutkimuksen mukaan digitaalinen teknologia muuttaa ihmisten vuorovaikutusta ja emotionaalista työtä. Yhteisöllisyyden näkökulmasta erilaisten sosiaalisten käytänteiden teknologistuminen, kuten esimerkiksi kasvotusten tapahtuvan vuorovaikutuksen vähentyminen voi muuttaa ihmisten tapaan kohdata muita. Vuorovaikutuksen merkitys ja mahdollisuudet korostuvat, kun yhdistellään kasvokkain tapahtuvaa sekä digitaalisen teknologian välityksellä tapahtuvaa viestintää (Kekoni, Mönkkönen, Hyvärinen & Pakarinen 2024, 7). Näin ollen yhteisöllisyys saa uuden ulottuvuuden. Yhteisöllisyys on ilmiö, jossa digitaalinen teknologia kehystää hetkittäisiä ihmisten välisiä vuorovaikutustilanteita fyysisen etäisyyden lisääntyessä.

Kohtakankaan ym. (2023, 4) mukaan erilaisilla digiteknologisilla etätyövälineillä vuorovaikutus ja yhteydenpito yhdistää joustavasti työn ja erilaiset elämäntilanteet, kuten perhe-elämän, kuvastaa nykyaikaista etätyön mallia. Tässä etätyön mallissa korostuu yksilön vastuullisuus omasta työnteostaan ja itsensä johtamisen taidoistaan. Aktiivinen etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian käyttö työyhteisössä voi lisätä luottamuksellisuutta ja hyvinvointia. Tätä näkemystä vahvistaa Väätäisen & Vakkalan (2023) tutkimus, jonka mukaan teknologiavälitteisessä johtamisessa sosiaalista pääomaa voidaan lisätä käyttämällä etätyövälineitä monipuolisesti työyhteisön vuorovaikutuksessa. Työyhteisöjen

teknologiavälitteinen vuorovaikutus mahdollistaa yhteisön jäsenille entistä aktiivisemmän osallistumisen keskusteluihin, ja sitä kautta myös työyhteisön statuserot pienentyvät (Levi 2007, 270). Toisaalta yhteisöllisyyden kietoutuminen digitaaliseen vuorovaikutukseen nostaa esille kysymyksiä yhteisöllisyyden uudelleen määrittelemisestä. Nykyään yhteisöllisyys on yhä yksilökeskeisempää lisääntyneen autonomian myötä, mikä muuttaa käsitystä yhteisön arvostuksesta ja merkityksellisyydestä yksilölle itselleen. Aron (2011, 45) mukaan yksilöllisyyden lisääntyminen heikentää sosiaalista sidettä työyhteisöön. Jatkuvasti lisääntyvä etä- ja hybridityö tuo yhteisöllisyyden kehittämiseen uudenlaisia haasteita (Suhonen ym. 2019, 106). Vilkmanin (2023, 126) mukaan keskeistä yhteisöllisyyden säilymisen ja vahvistamisen näkökulmasta on se, että kaikki työyhteisön jäsenet ymmärtävät yhteisöllisyyden merkityksen ja moninaisuuden organisaatiossa: yhteisöllisyyttä ei voida syventää pakottamisen keinoin. Työyhteisöissä ihmiset tarvitsevat taitoja, millä ylläpidetään ja vahvistetaan työpaikan suhteita, yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä digitaalisten välineiden välityksellä, mutta se vaatii myös halua kohdata ihmisiä, sekä luoda merkityksellisiä kasvokkaisia vuorovaikutustilanteita (Vilkman 2023, 327).

Julkisissa keskusteluissa on noussut esille pohdintaa siitä, kuinka jatkuvasti kehittyvä digitaalinen teknologia tulee vaikuttamaan ihmisten vuorovaikutukseen ja sosiaalisiin suhteisiin (Latikka & Anttila 2025, 259). Ihmiset ovat vuorovaikutuksessa entistä enemmän digitaalisväälitteisesti ja digitaalisen teknologian läsnä ollessa myös vuorovaikutuksessa itse digitaalisten teknologioiden kanssa (Latikka & Anttila 2025, 256). Digitaalisen teknologian kietoutuneisuus työyhteisöissä voi tulla ilmi yksilöllisten keskustelutaitojen ja työyhteisön keskustelukulttuurin yhteensopivuutena osana työyhteisön toimivuutta. Koponen ym. (2025, 128) viittaavat teoksessaan aiempaan tutkimukseensa (Koponen ym. 2024), jonka mukaan viestintä- ja tietoteknologia, erityisesti videon välityksellä tapahtuva vuorovaikutus voi joko heikentää tai vahvistaa sosiaalista läsnäoloa yhteisössä.

Näkemykseni mukaan sosiaalisella läsnäololla tarkoitetaan yksilön henkilökohtaista kokemusta siitä, että yksilö kykenee tietoisesti siirtämään huomionsa kyseiseen vuorovaikutustilanteeseen ja yksilö kokee, että muut keskusteluun osallistuvat ovat aidosti läsnä ja tavoitettavissa. Vahva koettu sosiaalinen läsnäolo voi vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, mutta se herättää kysymyksen siitä, kuinka läsnäolo todella voidaan syvemmin määritellä. Sosiaalinen läsnäoloon sisältyy neljä näkökulmaa, jotka ovat vuorovaikutteinen sosiaalinen läsnäolo, affektiivinen sosiaalinen läsnäolo, relationaalinen läsnäolo sekä

visuaalinen sosiaalinen läsnäolo (Koponen ym. 2024; Koponen ym. 2025, 128–129). Vuorovaikutteisella sosiaalisella läsnäololla tarkoitetaan työyhteisön keskustelujen sujuvuutta ja aktiivista osallistumista, jotka tulevat näkyväksi esittämällä kysymyksiä, ilmaisemalla suostumusta tai viittaamalla toisten osapuolten viesteihin (Koponen ym. 2025, 128). Puolestaan affektiivisuudella tarkoitetaan tunnelmaisuja ja niiden tulkintaa. Affektiivisuus sisältää sanallisen ja sanattoman viestinnän muodot, kuten eleet, ylävartalonliikkeet ja äänensävyt. (Koponen ym. 2025, 128.) Kolmantena sosiaalisen läsnäolon näkökulmana relationaalisella sosiaalisella läsnäololla tarkoitetaan sanallista ja sanatonta viestintäkäyttäytymistä, joka edistää ja ylläpitää ihmissuhteita, luottamusta ja sitoutumisen tunnetta (Koponen ym. 2025, 128). Hyvien käytöstapojen mukaista toimintaa, jossa ihmisiä kohdataan yksilöllisesti, sisältyy relationaaliseen sosiaalisen läsnäolon määritelmään. Esimerkiksi kohteliaat tervehdykset, kiittämiset ja pahoittelut kohdennettuna puhuttelemalla ihmisiä omilla nimillään. (Koponen ym. 2025, 128.) Visuaaliseen sosiaaliseen läsnäoloon sisältyy konkreettisesti vuorovaikutustilanteissa näköaistein tehtävät havainnot, joiden pohjalta on mahdollista muodostaa kokonais käsitys toisesta osapuolesta. Nämä pitävät sisällään niin työhön liittyvät kuin yksityiselämään liittyvien asioiden havainnot. (Koponen ym. 2025, 129.) Edellä mainitun perusteella käsitän, että nämä sosiaalisen läsnäolon ulottuvuudet liittyvät hyvin läheisesti sosiaaliseen älykkyyteen. Tätä argumenttia tukee Paasivaaran (2012) ajatukset itsetuntemuksesta. Paasivaaran (2012, 80) mukaan itsetuntemus ja sosiaalinen älykkyys muodostavat yhteisöllisen älykkyyden. Tämän perusteella voidaan todeta, että yhteisöllinen älykkyys mahdollistaa ihmisten ymmärtävän itseään ja muita työyhteisön jäseniä moniulotteisesti ja tarkoituksenmukaisesti, mistä on hyötyä koko yhteisön toiminnalle.

Yhdistän nämä edellä mainitsemani sosiaalisen läsnäolon ulottuvuudet nykyaikaiseen yhteisöllisyyden määritelmääni, koska juuri läsnäolon kokemukset ovat oletettavasti voineet muuttua lisääntyneen digitaalivälitteisen työskentelyn myötä. Näiden sosiaalisten käytäntöjen havainnoiminen työyhteisöjen teknologiavälitteisessä vuorovaikutuksessa voi mahdollistaa läsnäolon välittömyyttä ja inhimillisyyden ylläpitämistä, jotka ovat oleellisia yhteisöllisyyden näkökulmasta. Digitaalisessa vuorovaikutuksessa haasteena on sosiaalisten käytäntöjen havaittavuus ja digitaalisen teknologian roolin tunnistaminen. Näin ollen esimerkiksi monikulttuurisuuden tunnistaminen ja yksilölliset eroavaisuudet itsensä ilmaisun tavoissa digitaalisessa vuorovaikutuksessa voivat muodostaa yhteisön toimintaan tarpeetonta kitkaa. Digitaalinen yhteys ihmisten väliseen toimintaan on hyvin

moniulotteista, sillä teknologian käytettävyys ja siihen liittyvät hiljaiset säännöt voivat myös vaikuttaa ihmisten välisen vuorovaikutuksen kautta koettuun yhteisöllisyyden tunteeseen. Esimerkiksi Latikan & Anttilan (2025, 259–260) mukaan digitaalista teknologiasta puhelimen käyttämisellä voi olla vaikutusta ympärillä oleviin ihmisiin. Samassa tilassa olevien ihmisten on vaikeaa ymmärtää, miksi puhelimen käyttäjä ei keskity paikalla läsnä oleviin ihmisiin (Latikka & Anttila 2025, 260). Tällainen tilanne aiheuttaa vuorovaikutustilanteeseen hämmennystä. Tämä edellä mainittu esimerkki vahvistaa näkemystäni siitä, että digitaalisella teknologialla on yhteys yhteisöllisyyden koettavuuteen ja siihen, että ihmisten ja teknologian välillä on jonkin tasoinen tunnistettava suhde.

Totean, että yhteisöllisyyden kietoutuminen digitaaliseen ympäristöön haastaa muuttaen sosiaalisten käytäntöjen näyttäytymistä verrattuna varhaisempaan yhteisöllisyyden määritelmään. Perustelen tätä sillä, että digitaalinen teknologia on kytkeytynyt yhteiskunnassa vahvasti yhteisöllisyyttä muokaten. Vaikka digitaalinen teknologia mahdollistaa ihmisten autonomiaa työyhteisöissä, samaan aikaan digitaalisuus voi vuorovaikutuksessa peittää alleen inhimilliseen toimintaan liittyviä mikroulottuvuuksia, kuten esimerkiksi tapaan katsoa toista ihmistä silmiin. Merkitykseltään vuorovaikutuksessa silmiin katsominen kertoo yleisesti luotettavuudesta ja läsnäolon kokemuksesta. Toisaalta työyhteisön jäsenten erilaiset vuorovaikutustaidot tuovat esille sitä, miten yhteisöllisyys koetaan ja, mitä se yksilölle merkitsee. Näin ollen tiimin etätyöskentelyssä voi muodostua digitaalisen teknologian myötä myös haasteita siinä, kuinka vuorovaikutuksen harmonia saadaan työyhteisössä säilymään. Yhteisöllisyyttä rakentavien ja ylläpitävien sosiaalisten käytäntöjen piiloutuminen digitaalisvälitteiseen vuorovaikutukseen voi nostaa riskiä työyhteisöissä väärinymmärrysten ja -tulkintojen kautta syntymään erilaisia työyhteisöä horjuttavia konflikteja. Toisaalta konfliktit voivat tulla näkyväksi organisaatioissa ilmiöitä, mitkä ovat aiemmin jääneet piiloon. Konfliktien näkyväksi tuleminen voi mahdollistaa toiminnan kehittymisen.

Yhteenvetona nykyinen digitaaliseen ympäristöön kietoutunut yhteisöllisyys on todella moninainen ilmiö, missä korostuu hetkittäiset tapaamiset teknologiavälitteisesti osana työyhteisön vuorovaikutusta. Yhteisöllisyyden keskeiset tekijät ovat sosiaalisen läsnäolon ulottuvuuksien, autonomian sekä yhteisten päämäärien, toimintamallien ja sääntöjen huomiointi, mistä muovautuu tässä tutkimuksessa tarkasteltavat sosiaaliset käytännöt. Yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus ovat hyvinvointia koskettavia kokemuksia, mitkä

näyttäytyvät eri tavoin riippuen siitä, kenen tai keiden näkökulmasta ilmiötä tarkastellaan. Nämä näkemykset voivat olla hyvin erilaisia keskenään, mikä vahvistaa ilmiön moninaisuutta.

3 YHTEISÖLLISYYS IHMISTEN JA DIGITAALISEN TEKNOLOGIAN VÄLISENÄ YHTEENKIETOUTUMISENA JA ORGANISOITUMISENA

3.1 Don Ihden teknologian filosofian taustaa

Käytän tässä tutkimuksessa viitekehyksenä ihmisten, teknologian ja maailman suhteiden kuvaamiseen Don Ihden teknologian filosofiaa ja sen pohjalta rakentunutta postfenomenologista teoriaa, joka kuvailee teknologian ja ihmisten välistä inhimillisen kokemuksellisuuden suhdetta. Ihden teoria on tutkimukseni näkökulmasta relevantti valinta teoreettiseksi viitekehykseksi, koska se antaa mahdollisuuden päästä tarkastelemaan yhteisöllisyyskokemusta ihmisten ja teknologian yhteen kietoutumana. Postfenomenologia on yksi tieteenfilosofinen suuntaus fenomenologisen tutkimuksen alueella, minkä tarpeellisuutta perustellaan muuttuneen maailman, sekä teknologian ja filosofian kehityskaarella (Ihde 2009, 8). Yksinkertaistettuna postfenomenologian tarpeellisuus perustuu erityisesti siihen, että perinteisessä fenomenologiassa ei keskitytä materiaaliin välittäjänä, kuten tässä yhteydessä erityisesti digitaaliseen teknologiaan. Fenomenologiassa tavoitteena on tuoda nähtäväksi ihmisten kokemuksia, mutta siinä ei huomioida teknologian ja maailman vaikutuksia kokemusten muotoutumisessa. Näin ollen postfenomenologiassa yhdistyy fenomenologia ja teknotiede (Ihde 2009, 23). Postfenomenologiassa tavoitteena on muodostaa laaja näkökulma teknologian toiminnasta välittäjänä osana ihmisten havaintoja, kokemuksia ja todellisuutta, mutta myös huomioida ihmis-teknologia suhteen linkittyminen ympäröivään maailmaan.

Teknologian filosofi Don Ihde on yli kolmekymmentä vuotta sitten tutkinut ihmisten, teknologian ja maailman välistä suhdetta. Ihden (1990) teoria on kehittynyt muokaten ja kritisoiden Merleau-Pontyn ja Heideggerin filosofiaa, joiden pohjalta Don Ihde kehitti postfenomenologista lähestymistapaa teknologiaan. Teoria syventyy eteenpäin Ihden vuoden 1993 ja 2009 teoksissa. Fenomenologisten lähtökohtien lisäksi Don Ihden tieteenfilosofiseen ajatteluun sisältyy myös pragmatismia. Ihde esimerkiksi kritisoi hienovaraisesti filosofi John Deweyn pragmatismia ja sovelsi muokaten Deweyn ajatuksia vieden sitä osaksi postfenomenologiaa (Ihde 2009, 9–11). Pragmatismilla tarkoitetaan

tieteenfilosofian menetelmällistä suuntausta, missä toiminnan vaikutukset ovat keskeisessä roolissa tiedon hankinnassa ja arvioinnissa (Tieteen termipankki, 2026a).

Ihden vanhimpiin teoksiin (1990) ja (1993) perehtyessä huomaa, että hänen kuvailevansa maailma ja teknologia ovat joltain osin jo vanhentuneita. Perustelen tätä sillä, että teknologia on kehittynyt huomasti eteenpäin viimeisen 30 vuoden aikana, mutta myös maailma on samalla muuttunut. Kuitenkin, vaikka yhdysvaltalaisen Ihden alkuperäinen fenomenologinen teoria pohjautuu aikaan, jolloin teknologia oli huomattavasti yksinkertaisempaa kuin nykyään, on hänen teoriansa edelleen pätevä ja sovellettavissa nykyajan tutkimuksiin postfenomenologisin näkökulmin. Ihden vuoden 1990 teoksessa oleva teknologian määritelmä laajentaa näkemystäni teknologiasta. Kuten Ihde (1990) toteaa läpi teoksensa, ihmiset eivät ole koskaan eläneet ilman teknologiaa. Kuitenkin Ihden postfenomenologiaa on kritisoitu etiikan näkökulman puuttumisella (Ihde 2006, 278). Tällä perusteella tutkielmani postfenomenologinen viitekehys rakentuu soveltaen Ihden teoriaa ja osittain Verbeek (2005) postfenomenologian teoriaa.

Ihden (1990, 30) mukaan teknologia ja ihmiset ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa tavoin, missä muovautuu tapa ymmärtää maailmaa. Ihde (1990, 26) korostaa teknologioiden aineellisuuden säilyttämistä, vaikka teknologia ei kuitenkaan nykypäivänä ole vain väline, jota ihminen fyysisesti hyödyntää. Jatkuvasti kehittyvä ja monimutkaistuva teknologia tulee muovaamaan ihmisten välisiä suhteita ja käsitystä ympäröivästä maailmasta, koska teknologia on osa ihmisten kokemuksissa. Tämä *teknologinen elämismaailma*, mitä termiä Ihde käyttää, on riippuvainen kulttuurisesta ja historiallisesta ulottuvuudesta (Ihde 1990, 30). Elämismaailmassa kulttuurilla ja historialla on yhteys siihen, miten nykyhetkessä kokemuksia tulkitaan. Nykyajan teknologisista työympäristöistä on rakentunut yksilöllisen historian ja kulttuurin pohjalta ilmiö, joka ohjaa organisaatioiden nykyistä suuntaa niin teknologian kehityksen kuin ihmisten välisen toiminnan osalta.

Ihden tutkimusten tavoitteena on laajentaa näkemystä siitä, kuinka teknologia näyttäytyy ihmiselämässä niin, että ihminen ja teknologia ovat yhteydessä toisiinsa monisuuntaisesti vaikuttaen ympäröivään maailmaan. Tästä Ihde (1990, 172) käyttää esimerkkinä kuvantamisteknologiaa, jossa viestintä on implisiittisesti kaksisuuntaista ja, missä vallitsevuuden ja resessiivisyyden välillä on havaittavissa epätasapainoa. Jatkuvasti kehittyvän teknologian myötä monikulttuurisuus tulee kirkkaammin havaittavaksi. Tämä

monikulttuurisuus lisää näkemyksiä, mihin postmoderni avoin suhtautuminen lisää ymmärrystä (Ihde 1990, 172–177). Tällä tarkoitetaan sitä, että teknologia vaikuttaa ihmisten tapaan kokea ja tuntea asioita ihmisten välillä. Näin ollen teknologia muuttaa ja muokkaa sitä, miten ihmiset määrittävät ja arvottavat nykyajassa eli elämismaailmaansa asioita. Tämä ilmenee siinä, että vaikka ihmiset ovat alun perin kehittäneet teknologiaa vastaamaan erilaisiin teknologisiin tarpeisiin, se kuitenkin voi muuttaa ihmisten käsityksiä tai laajemmin näkökulmaa teknologiasta. Tällä on vaikutuksia erilaisiin yksittäisiin kokemuksiin, kuten tutkimukseni yhteydessä yhteenkuuluvuuteen.

3.2 Ihmisen ja teknologian yhteenkietoutumisen ulottuvuudet postfenomenologiassa

Ihmisen ja teknologian yhteenkietoutumisen ulottuvuuksia postfenomenologiassa tarkastellaan neljän suhteen kautta. Ihden postfenomenologisen teorian tavoitteena on ihmisen, teknologian ja maailman välisten suhteiden fenomenologian avulla tuoda esille tämän tematiikan monitulkinnaisen rakenteiden piirteet, mihin sisältyy myös osin arvoituksellisuuden elementti. (Ihde, 1990.) Nämä fenomenologiset suhteet ovat ruumiillinen-, hermeneuttinen-, toiseus- ja taustasuhteet, joiden avulla teknologinen välittyneisyys tapahtuu (Ihde, 1990). Aavaan seuraavaksi tarkemmin nämä neljä ihmis-teknologia suhdetta auki. Tulen havainnollistamaan edellä mainittuja neljää suhdetta myös kuvioden muodossa, joiden alkuperäiskaavioon lisään havainnollistavat kuvakkeet.

3.2.1 Kehollinen suhde

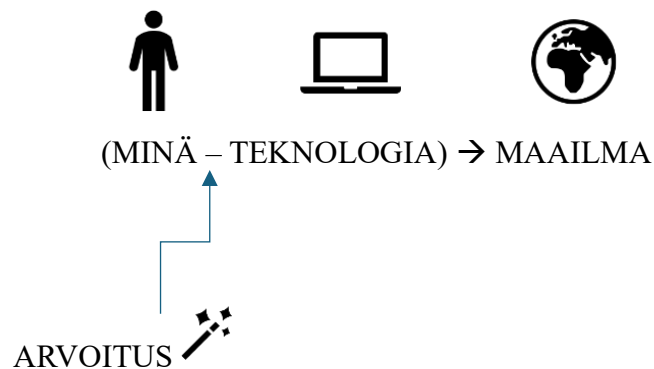
Ihden (1990) teoriassa käytetään termiä (englanniksi *embodiment relation*), joka voidaan suomentaa suoraan ruumiillissuhteeksi. Käytän itse kuitenkin tässä tutkimuksessa termiä kehollinen suhde, sillä kehollisuus soveltuu nykypäivän digitaalisen etätyötä mahdollistavan teknologian kontekstiin. Termeissä on pieniä vivahde-eroja ja näkemykseni mukaan kehollisuus korostaa syvemmin ihmisten kokemuksellisuutta (fenomenologiaa) kuin ruumiillinen. Käsitykseni mukaan adjektiivi ruumiillinen viittaa hieman enemmän objektiin ja kehollisuus subjektiin. Tämän ajatukseni perusteella termi ruumiillisuus voi soveltua nykypäivänä erilaiseen tutkimuskontekstiin kuin etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian ja ihmisen kokemussuhteen tutkimuksiin. Kehollisen suhteen varhaisimmassa

muodossa teknologia määritellään välineeksi, jonka kautta ympäröivää maailmaa pystytään kokemaan laajemmin tai vaihtoehtoisesti rajoitetummin, millä on myönteinen tai kielteinen vaikutus kokemukseen (Ihde 1990, 72–80). Tästä esimerkkinä Galileon käsivarainen kaukoputki, joka mahdollistaa näkymän suurennuksen, vaikka ilmiön paikantaminen on ollut sen aikaisilla välineillä haastavaa (Ihde 1990, 80; Ihde 1993, 46). Nykyaikaisten kaukoputkien läpi katsomisella mahdollistuu kuvan kohteen suurentaminen, mikä näin ollen muuttaa havaintoa, koska tutkittava kohde tulee kuvitteellisesti lähemmäksi (Ihde 2009, 52).

Toisena esimerkkinä teknologiavälitteisyydestä Ihde käyttää silmälaseja: kun ihminen laittaa silmälasit päähänsä, hänen näkökenttensä kirkastuu ja terävöityy, jolloin hän pystyy tulkitsemaan ympärillä olevaa maailmaa tarkemmin (Ihde 1990, 73). Silmälasiteknologialla pystytään myös rajoittamaan ihmisen näkökentästä häiritseviä elementtejä, kuten veden pinnassa näkyviä heijastuksia pois. Näin ollen näköaistin parantaminen silmälasien avulla tekee ihmisten ympäristön havainnoista rikkaampaa. Tässä mielessä teknologian läpinäkyvyys muuttaa suhdetta niin, että minä ja teknologia sulautuvat yhteen (Ihde 1990, 73). Yhteensulautuminen muuttaa ihmisen tapaa ymmärtää ja tulkita ympärillä olevaa maailmaa. Esimerkiksi silmälasien käyttämisestä ihminen on hermeneuttisesti ja kehollisesti hyvin tietoinen siitä, että hänellä on päässään silmälasit. Kuitenkaan ihminen ei jatkuvasti erityisemmin kiinnitä huomiota silmälaseihin, kun tämä teknologia toimii tarkoituksensa mukaisesti. (Ihde 1990, 94.) Tällöin läpinäkyväksi tullut teknologia on niin sanotusti symbioosissa ihmisen kanssa (Ihde 1990, 86). Käsitän Ihden (1990) teorian kehollisuus suhteeseen sisältyvän laajalti ihmisen kaikki käytettävissä olevat aistit.

Tässä tutkimuksessani kehollinen suhde näyttäytyy konkreettisesti puhelimen ja tietokoneen välityksen kautta, sillä niitä käytetään yleisesti työyhteisöjen digitaalisvälitteisessä vuorovaikutuksessa. Ihden (1990, 94) mukaan teknologian hajoaminen tai pettäminen muuttaa häiritsevästi kokemusmaailmaa. Tutkimukseni näkökulmasta tällä tarkoitetaan sitä, että mikäli etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia poistettaisiin työyhteisöistä käytöstä, tulisi se vaikuttamaan merkittävästi tapaan tehdä tulkintoja työyhteisön vuorovaikutuksesta ja yhteisöllisyydestä. Elämismaailma on kokemuksena erilainen ilman teknologiaa ja teknologian kanssa. Tämän perusteella voidaan todeta, että vuorovaikutuksessa käytössä olevan teknologian poistaminen heijastaa ihmisten väliseen vuorovaikutukselliseen toimintaan ja kokemuksiin työyhteisön toimivuudesta.

Havainnollistan kehollista suhdetta soveltaen Ihden (1990, 86) muodostamalla kuviolla. Tässä kuviossa 1 subjektina ihmishahmo ”minä” kuvastaa teknologian käyttäjää. Teknologiaa kuvastaa tietokone, mikä tutkimukseni yhteydessä tarkoittaa laajemmin etätyötä mahdollistavaa digitaalista teknologiaa. Maapallo kuvastaa laajemmin kokemusympäristöä, kuten tässä yhteydessä työyhteisöä. Paksumpi nuoli kuvastaa toiminnan vaikutussuuntaa eli intentionaalisuuden havaitsemista (Ihde, 1990). Fenomenologiassa intentionaalisuudella tarkoitetaan ihmisen tajunnallista toimintaa, joka suuntautuu johonkin itsensä ulkopuoliseen toimintaan (Perttula 2009, 116). Viiva sen sijaan kertoo yhteydestä, jossa ei havaita intentionaalisuutta. Sulkumerkit merkitsevät tässä yhteydessä yhteenkietoutunutta suhdetta. (Ihde, 1990.)

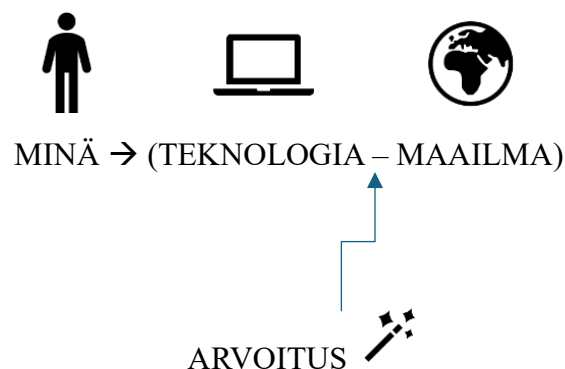
Kuvio 1. Kehollisen suhteen intentionaalisuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistaminen Ihde (1990, 86).

Arvoituksellisuus (sauva) sijaitsee ihmisen ja teknologian välillä. Tällä tarkoitetaan sitä, että ihmisen ja teknologian välistä yhteenkietoutuneisuutta haastaa teknologian kyky tulla läpinäkyväksi. (Ihde 1990, 86.) Ihmisen tapa ja taidot käyttää teknologiaa vaikuttavat siihen, kuinka kokemusmaailmassa havaitaan ja tulkitaan, mihin myös digitaalisella teknologialla on oma vaikutuksensa. Konkreettisesti tutkimukseni kontekstissa tarkoitan tällä esimerkiksi fyysisesti etätyön mahdollistavan digitaalisen teknologian toimivuutta ja käytettävyyttä. Mikäli digitaalinen teknologia ei toimi oletetulla tavalla, se muuttaa ihmisen kokemusmaailmaa, missä ihminen ja digitaalinen teknologia toimivat yhdessä.

3.2.2 Hermeneuttinen suhde

Hermeneuttinen suhde (englanniksi *hermeneutic relation*) määritellään Ihden (1990, 80) mukaan tarkoittavan tekstin ja lukemisen erityistä tulkintatoimintaa, mikä tapahtuu teknologisessa kontekstissa. Kirjoittaminen on teknologisesti välitettyä kieltä, koska kirjoittaminen muuttaa kielen havaitsemista ja ymmärtämistä. Kielen ymmärtämiseen laajemman ulottuvuuden tuo se, mikäli kirjoitettu teksti käännetään toiselle kielelle, mikä tulee väistämättä vaikuttamaan tekstistä tehtäviin tulkintoihin. (Ihde, 1990, 80–81.)

Avaan näkökulmaa tarkemmin kuviossa 2. Hermeneuttisessa suhteessa intentionaalisuus kohdistuu kohti sulkumerkkejä, johon on merkitty teknologian ja maailman yhteenkietoutuminen. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan havaita intentionaalisuutta teknologian ja maailman välillä. (Ihde, 1990.)

Kuvio 2. Hermeneuttisen suhteen intentionaalisuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistaminen soveltaen Ihde (1990, 87).

Arvoitus sijaitsee teknologian ja maailman välillä, mikä konkreettisesti ilmenee teksti-referenttisuhteen sisällä (Ihde 1990, 87). Tällä arvoituksella tarkoitetaan ulottuvuutta, millä on yhteys teknologian ja ihmisen väliseen toimintaan. Arvoitus on jokin ulkoinen tekijä, joka muuttaa ihmisen tulkintaa ja ymmärrystä. (Ihde, 1990.) Konkreettisenä esimerkkinä Ihde (1990, 87) käyttää veneensä toimintaa, missä ohjainvivun työntäminen eteenpäin tarkoittaa, että vene liikkuu eteenpäin ja puolestaan taaksepäin vivun vetäminen veneen peruuttamista. Eräänä päivänä Ihde kuitenkin huomasi veneensä liikkuneen itseksensä vesistöllä, vaikka vipu oli jätetty keskiasentoon. Vipua kääntäessään taaksepäin, vene palasi haluttuun paikkaan, mutta päästäessään vivusta irti, vene liikkui uudestaan eteenpäin. Myöhemmin

Ihde havaitsi, että ohjainvipu oli todellisuudessa rikki, mikä ei näköaistilla ollut heti havaittavissa. (Ihde 1990, 87.) Tämä Ihden (1990, 87) kuvaileva esimerkki osoittaa tilanteen tulkintaa teknologisessa kontekstissa, jossa teknologia ja maailma ovat poikkeavalla tavalla suhteessa keskenään. Havainnot perustuivat suhteeseen, mikä toimi normaalista poikkeavalla tavalla, johon ”arvoitus” eli läpinäkymätön ulottuvuus oli osatekijänä tapahtuman kulkuun (Ihde 1990, 87).

Tämä hermeneuttinen näkökulma soveltuu myös työyhteisöjen kontekstiin. Nykyajan työelämän näkökulmasta tällainen tilanne voi tapahtua, kun ihminen esimerkiksi lähettää sähköpostiviestin kollegalleen, mutta viesti ei oletetusti tulekaan perille, vaan katoaa digitaaliseen ympäristöön. Viestin lähettäjällä on odotukset, että hän saa pian vastauksen viestiinsä, mutta jääkin toistaiseksi ilman. Kyseinen tilanne selviää sitten, kun tietoisuus kyseisestä tilanteesta kasvaa osapuolten välillä. Tämä osoittaa, että teknologian avulla tehdään tulkintoja ja luodaan merkityksellisyyttä kyseistä tilanteesta; teknologian välityksellä niin sanotusti luetaan tilanteita. Tässä yhteydessä tilanteiden ymmärrys ja tulkitseminen ovat hermeneuttisia menetelmiä, joilla pystytään havaitsemaan ihmisen psykologisten ja sosiaalisten käytäntöjen ilmiötä.

Lukeminen on erikoistunutta havaintotoimintaa, millä tarkoitetaan tässä tutkimukseni yhteydessä selkeää luetunymmärtämistä, mutta myös erilaisten symbolien, merkkien ja emojioiden tulkintaa. Ihden (1990, 80–85) mukaan hermeneuttiseen suhteeseen lukeutuu erilaisten symbolien ja merkkien tulkintaa. Tästä merkkien tulkinnasta voidaan käyttää esimerkkinä kellonajan näkemistä tietokoneen ruudulla: ”klo 15.45”. Näistä numeroista useimmiten tiedetään, että tämä työpäivä on kääntymässä iltaan. Tämä havainnon pohjalta tehty tulkinta ohjaa ihmisten käyttäytymistä, kuten lähtemään töistä kotiin. Vastaavasti Ihde (1990, 85) käyttää esimerkkinään tällaisesta teknologiasta lämpömittaria, minkä numeraalinen lukema kertoo siitä, kuinka lämpimästi kannattaa oletettavasti pukeutua ulos lähtiessään. Näiden esimerkeissä käytettyjen numeraalisten symbolien kautta ihmiset tulkitsevat elinympäristöään, mikä on hermeneuttisen suhteen ydintä. Teknologisen tekstin lukemisessa puolestaan hermeneuttinen näkökulma korostaa sitä, kuinka maailma on kielellisesti rakentunut sekä sitä millaisia mielikuvia yksittäisten sanojen pohjalta havaintokyvyllä kyetään tekemään (Ihde 1990, 81). Tarkkaan harkituilla tai harkitsemattomilla sanavalinnoilla on merkitystä ihmisten välisen tilanteen tulkitsemiseen.

Näin ollen on oleellista huomioida tarkkaan konteksti, johon kyseisellä tekstillä viitataan, koska se tuo havainnointia entistä läpinäkyvämmäksi.

Ihden (1990, 85) mukaan hermeneuttiset suhteet mahdollistavat sen, että ihmiset kykenevät tulkitsemaan erilaisia tilanteita niin kehollisesti kuin hermeneuttisesti olematta itse siellä fyysisesti paikalla. Näin ollen ihmiset muodostavat mielikuviansa ja kokemustaustansa avulla tulkintoja havaitsemastaan tilanteesta tietämättä, onko tulkinta oikea vai väärä. Havainnoinnin läpinäkyvyys tukee myös aistihavaintojen tekemistä, minkä nähdään sisältyvän myös hermeneuttiseen suhteeseen (Ihde 1990, 84–85). Vaikka hermeneuttisen suhteen esimerkit korostavat aisteista enemmän visuaalisuutta, voi teknologisen laitteen lukeminen tapahtua millä tahansa kehollisella aistilla, kuten erilaisten merkkiäänien tulkitsemisella (Rosenberger & Verbeek, 2015, 17–18). Hermeneuttinen suhde on nykyajan digitaalisvälitteisen työn ytimessä, sillä havaintojen kautta tietoisuus lisääntyy. Tutkielmani näkökulmasta hermeneuttinen suhde tulee oletettavasti monipaikkatyön ilmiössä havaittavaksi digitaalisen viestinnän tulkinnassa.

3.2.3 Toiseuden suhde

Toiseuden suhde (englanniksi *alterity relations*) on yhteydessä niin hermeneuttiseen kuin kehollisiin suhteisiin, jolloin nämä suhteet eivät ole irrallaan toisistaan (Ihde 1990, 87). Seuraavaksi kuvailen toiseussuhdetta tarkemmin kuviossa 3.

Kuvio 3. Toiseuden suhteen intentionaalisuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistaminen soveltaen Ihde (1990, 107).

Toiseuden suhde kätkeytyy ikään kuin hermeneuttisten suhteiden taakse. Tässä sulkumerkit maailman ympärillä ilmaisevat, että toiseussuhteissa voi olla yhteys teknologian kautta maailmaan, muttei välttämättä. (Ihde 1990, 107.) Konkreettisesti tarkasteltuna tutkimukseni näkökulmasta etätyön mahdollistavalla digitaalisella teknologialla on yhteydessä

maailmaan, kun internet-yhteydet toimivat. Tässä toiseuden suhteessa maailma voi pysyä taustana tai kontekstina, missä teknologia on etualalla ja, mihin ”minä” on hetkellisesti vuorovaikutuksessa (Ihde, 1990, 107). Ihminen voi ikään kuin keskittyä teknologian kanssa toimimiseen, jossa ympäröivä maailma niin sanotusti katoaa havaintokentästä. Ihden (1990, 100–101) mukaan yhtenä esimerkkinä tästä toiseussuhteesta on tietokonepelit, joissa niin sanottuun toiseen maailmaan uppoudutaan, missä joko voitetaan tai hävitään tietokoneelle. Tällöin ihminen suhtautuu teknologiaan ikään kuin toisena vuorovaikutuksellisenä toimijana, missä maailma pysyy taustalla (Ihde 1990, 107). Ihden (1990, 100) mukaan ihmisen ja teknologian välisen vuorovaikutuksen välillä on myös emotionaalisuutta. Ihmisillä on ikään kuin taipumus tehdä teknologiasta inhimillinen toimija, jonka kanssa ollaan vuorovaikutuksessa. Tässä yhteydessä voidaan puhua antropomorfisesta suhteesta, jolloin teknologiaan liitetään tunteita ja suhtaudutaan ihmisen kaltaisena, toisena. Ihde (1990, 100.) Nykypäivän esimerkkinä teknologiaan suhtautumisesta ihmisen kaltaisena näkyy muun muassa ruokarobottien nimeämisessä sekä niille piirrettyjen kasvojen kautta (Saarela, Hurme & Grönroos, 2023). On kuitenkin huomioitava, että yleisesti tiedostetaan, ettei teknologia itse kuitenkaan kykene tuntemaan inhimillisiä tunteita (Honkela 2017, 231; Latikka & Anttila 2025, 260). Ihmiset voivat silti kokea itse monenlaisia tunteita teknologiaa kohtaan, kuten syyttää ja hermostua teknologialle sen toimimattomuuden takia, vaikka yleisesti tiedostetaan, että ihmiset itse ovat kehittäneet erilaisia nykyaikaisia teknologioita. Tästä esimerkkinä voidaan käyttää myös julkiseen liikenteeseen liittyviä keskusteluja, joissa puhutaan hermostumisesta bussin ajaessa ihmisen ohi, vaikka todellisuudessa kuski ohjaa bussia (Köngäs, 2025).

Toisaalta nykyajan teknologiassa tunnistetaan jo tällaisia vuorovaikutuksellisia teknologisia toimijoita, jotka voivat muuttaa tai ohjata ihmisten toimintaa. Toiseus tulee näkyväksi suhteessa ihmisiin ja ihmisyhteisöihin. Tällainen teknologia pystyy itsenäisesti havainnoimaan ihmistä ja ympäristöä sekä oppimaan, mihin tietokoneet kykenevät (Ihde 1990, 106). Toiseussuhteita voi näin ollen syntyä monilla erilaisilla tietokoneteknologioilla, esimerkkinä vaikkapa tuoreimpana teknologian kehityskaaressa tekoälyn roolin vahvistuminen, mikä on myös kietoutunut mukaan etätyötä mahdollistavaan digitaaliseen teknologiaan. Tekoäly ja siihen läheisesti liittyvät muut teknologiat käyttävät toiminnassaan valtaa (Aaltonen 2019, 29). Tämä älyteknologia ujuttautuu jo mukaan laajalti yhteiskunnassa. Esimerkiksi ihmisten arki elämässä erilaisiin tietokoneohjelmiin ja kodinkoneisiin, mutta myös moniin organisaatioiden toimintoihin, mukaan lukien ihmisten

väliseen vuorovaikutukseen. Toisena esimerkkinä nostan esille navigaattorit. Navigaattori keskustelee ja ohjeistaa ajamaan autolla kuskin valitsemaa reittiä, ja jos kuski ajaa reitiltä harhaan, navigaattori toteaa tunteita ilmaisematta etsivänsä uuden reitin, ja alkaa toimimaan uudelleen kartturina. Kolmantena esimerkkinä mainittakoon etätyötä mahdollistavalla vuorovaikutteisen teknologian hyödyntämä tekoäly, jota voidaan käyttää muun muassa automaattisesti muokkaamaan videokuvan taustaa sumennuksilla tai korjaamaan viestien sisältöä. Tässä tutkimuksessani en kuitenkaan tarkastele tekoälyä, vaan jätän sen tietoisesti taka-alalle rajaten sen pois tutkimuksestani. Edellä mainitut esimerkit havainnollistavat, miten toiseussuhde nykypäivänä voi tulla nähtäväksi. Tutkimuksessani toiseussuhde voi tulla oletettavasti havaittavaksi siinä, millä tavoin etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia voi mahdollisesti ohjata tai muokata ihmisten välistä toimintaa yhteisössä.

3.2.4 Taustasuhte

Taustasuhteessa (englanniksi *background relations*) fenomenologinen tarkastelu siirtyy etualalla olevasta teknologiasta niihin, jotka pysyvät kauempana tai joista itsestään tulee ikään kuin teknologinen ympäristö (Ihde 1990, 108). Sovitan kuviossa 4 yhteen taustasuhteen määritelmät Ihde (1990, 108–112) ja Verbeek (2005, 127–128) laajentaakseni taustasuhteen määritelmää tähän tutkimuskontekstiin paremmin sopivaksi. Verbeek (2005) postfenomenologian määritelmä pohjautuu osittain Ihden (1990) määritelmään muokaten teoriaa entistä syvemmäksi. Yksinkertaistettuna tässä yhteydessä taustasuhteella tarkoitetaan sitä, että teknologian tarkastelu siirtyy taustalle, jossa teknologian toimintaa ei välttämättä aina ihmisten kokemuksissa havaita (Ihde 1990; Verbeek 2005, 127–128).

Tässä kuviossa 4 merkintätavat ovat erilaisia kuin aiempien suhteiden kohdalla. Tämä johtuu teknologian ja maailman kietoutumisesta sekä intentionaalisuuden havaitsemattomuudesta. Intentionaalisuuden havaitsemattomuus ilmenee ohuena viivana ja sulkumerkit kuvailevat suhteiden kietoutuneisuutta. Näin ollen kuviossa intentionaalisuuden havaitsemisen merkintä (paksu nuoli) ja arvoituksellisuus (ohut nuoli) eivät esiinny kuviossa. Taustasuhteessa ei ole suoraa yhteyttä teknologiaan tai teknologian välityksellä maailmaan, vaan teknologiat muokkaavat kokemusten kontekstia tavalla, mitä ihmiset eivät tietoisesti koe (Verbeek 2005, 128). Tämä ilmenee kaaviossa vinoviivalla teknologian ja maailman välillä.

MINÄ (- TEKNOLOGIA / MAAILMA)

Kuvio 4. Taustasuhteen intentionaalisuuden havaitsemattomuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistaminen soveltaen Ihde (1990, 108–112) ja Verbeek (2005, 127–128).

Tästä teknologiasta esimerkkinä voidaan käyttää konkreettisesti kodin lämmitys- ja ilmastointijärjestelmiä, joilla on tunnistettava yhteys ihmisten ja teknologian väliseen toimintaan. Teknologia toimii taustalla, eikä siihen yleensä tietoisesti kiinnitetä huomiota, mutta se on toiminnassa läsnä. (Ihde 1990, 108.) Teknologia on ikään kuin läsnä ja poissa samaan aikaan, sillä huomaamatta teknologia antaa kokemuksille muodon luoden kontekstin. Teknologian poissaolo tulee havaittavaksi, kun koetaan sen toimimattomuutta. (Verbeek 2005, 128.) Ihminen pystyy aistihavaintojen kautta havaitsemaan ja olemaan tietoinen teknologian läsnäolosta, kuten kuulemalla ilmastointilaitteen hurinan. Mikäli ilmastointilaitteen hurinan ääni yhtäkkiä muuttuu, havaitsee ihminen tapahtuneen muutoksen. (Ihde 1990, 108–109.) Teknologia ikään kuin sulautuu ihmisten kokemusmaailmaan. Tässä tutkimukseni kontekstissa etätyötä mahdollistava teknologia voi tulla esimerkiksi silloin havaittavaksi, kun aistein havaitaan jokin yllättävä muutos digitaalisen teknologian ympäristössä.

Ihden (1990, 110) mukaan tähän ihmistä suojaavaan näkökulmaan sisältyvät myös erilaiset tilat, jotka suojaavat ihmistä ympäröivältä maailmalta vahvistaen hyvinvointia tai koettua turvallisuuden tunnetta. Tästä nykyaikaisena esimerkkinä toimivat erilaiset eristetyt tilat, joissa pyritään edistämään ihmisen toimintaa teknologian avulla. Erilaisissa työtiloissa pystytään työskentelemään ilman häiriötekijöitä, rajaten tilan ulkopuolelta ja sisäpuolelta tulevat äänet toisistaan. Näiden tilojen tarkoituksena voi olla myös edistää ihmisen keskittymiskykyä ja työn tehokkuutta. Toisaalta on kehitetty myös teknologiaa, jossa pyrkimys on parantaa ihmisen fyysistä hyvinvointia, kuten esimerkiksi tehostaen ihmisen aineenvaihduntaa. Käsitykseni mukaan ihmiselle teknologian tiedostaminen siirtyy taustalle vasta sitten, kun ihminen kokee teknologian olevan normaali osa hänen elämässään. Uuden teknologisen kokemuksen edessä, kuten laitteen sisälle meneminen ensimmäistä kertaa on pääsääntöisesti ihmiselle tietoista toimintaa, jolloin ihminen havainnoi tilannetta tarkoin.

Toisena taustasuhteen muotona Ihden (1990, 110) mukaan on teknologia, joka rajaa ihmisen ulkoiselta ympäristöltä. Tähän määritelmään kuuluu erilaiset turvavarusteet ja -vaatteet (Ihde 1990, 110). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna taustasuhte menee siis osittain limittäin kehollisen suhteen kanssa. Käsitykseni mukaan tällaisen teknologian tarkoituksena olevan nykypäivänä edistää ihmisten hyvinvointia ja turvallisuutta, kuten erilaiset päälle puettava teknologia. Tästä nykyaikaisena esimerkkinä toimii älykellot ja -sormukset. Teknologia ikään kuin valvoo ihmisen toimintaa ja tarpeen tullessa ohjeistaa toimimaan toisin ihmisen hyvinvointia edistäen, tai se voi toimia osin toimijuussuhteessa. Tällä tarkoitan, että se voi myös muistuttaa erilaisista työtehtävistä, kuten tulevista kokouksista tai puheluista.

Yhteenvetona nämä neljä toisiinsa kytkeytyvää ihmis-teknologiasta suhdetta voidaan erotella vain keinotekoisesti toisistaan. Esimerkiksi teknologiaan liitettävä emotionaalisuus näkyy jokaisessa näissä suhteissa. Tämä näkemys vahvistaa ajatusta siitä, että teknologia on enemmän kuin työväline, jota käytetään työn suorittamiseen. Toisena esimerkkinä taustasuhteen muodossa mainitsemani älykellot voivat toimia taustalla, mutta samalla siinä on mukana toimijuutta. Näin ollen ilmentyy toiseussuhde, mutta lisäksi tämä teknologia voi olla fyysisesti kiinni ihmisen kehossa. Toisin sanoen teknologiasta ei voida pois sulkea hermeneuttisen ja kehollisen suhteen yhteyttä. Otan tämän jäsentelyn rajoitteen huomioon tutkimuksessani niin, että tuon nämä postfenomenologin ulottuvuudet nähtäväksi tutkimustuloksissani. En sulje pois päättelystäni postfenomenologian neljän ulottuvuuden yhteyksiä toisiinsa. Toisaalta suhteiden ilmenemiseen eroavaisuutta voidaan pyrkiä tarkastelunäkökulman muuttamisella monikulttuurisemmaksi. Tämän perusteella digitaaliseen teknologiaan suhtautumisen tavat voivat poiketa riippuen digitaalisen teknologian käyttäjästä, käyttäjän taidoista ja käytön tarpeellisuudesta. Huomioin edellä mainitut asiat tutkimuksessani tiedostaen, että asiantuntijoiden kokemukset yhteisöllisyydestä voivat digitaalisen teknologian kautta rakentua hyvin yksilöllisesti, mutta toisaalta samalla ne ovat sidoksissa omaan asiantuntijayhteisöönsä.

3.3 Postfenomenologisen näkökulman soveltaminen työelämään

Edellä esittelemäni neljän suhteen lisäksi postfenomenologiaan sisältyy nykyään monikulttuurisuuden näkökulma, mikä vie suhteiden tarkastelun subjektiivisuudesta vielä laajempiin yhteiskunnallisiin merkityksiin. Tuon tässä luvussa esille, kuinka

postfenomenologinen näkökulma ihmis-teknologia ulottuvuuksista näyttäytyy käytännön työelämän kontekstissa. Postfenomenologian tutkimukset ihmis-teknologia suhteesta painottuvat suurilta osin kontekstiin, missä korostuu teknologian käyttöönottamisen osalta erityisesti sensitiivisyyden, moraalisuuden ja eettisyyden näkökulmat, mitkä ovat oleellisia tarkastellessa teknologian kietoutumista inhimilliseen toimintaan, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon sektorilla. Postfenomenologiassa on löydetty tapa tutkia teknologian roolia sosiaalisessa, kulttuurisessa elämässä ja henkilökohtaisesti, mikä toteutuu konkreettisempiiristen teknologioiden monikotutkimusten avulla (Ihde 2009, 23). Teknologia välittyy, ohjaa ja vaikuttaa eri tavoin valitun kontekstin mukaan ihmisten kokemuksiin.

Monikulttuurisuus välittyy viestintä-, tieto- ja kuvantamisteknologiassa, jossa vuorovaikutus tapahtuu reaaliajassa monisuuntaisesti. Lisäksi tällainen teknologia on globaalisti verkottunutta ja voi kytkeytyä välittämään myös virtuaalitodellisuutta. (Ihde 1993, 63.) Esimerkiksi kuvantamisteknologiasta, röntgenkuvauksessa, syntyy uutta tietoa ainoastaan teknologisen välityksen kautta, koska muutoin se olisi ihmisen havaintokyvyn ulkopuolella (Ihde 2009, 55). Tässä on kyseessä ilmiö, jossa teknologisen instrumentin avulla tuodaan havaittavaksi jotain sellaista, mikä muutoin olisi ihmisen havaintokyvyn ulkopuolella. Tästä tuloksena syntyy uusi instrumentin välittämä näkö. (Ihde 2009, 52.) Esimerkiksi Zuidhof, Ben Allouch, Peters ja Verbeek (2024) tutkivat älylasiteknologian käytettävyyttä terveydenhuollossa. Älylasiteknologia mahdollistaa monipuolisia käyttövaihtoehtoja niin eri ammattiteissa, kuten insinöörit ja terapeutit kuin potilaskohderyhmissäkin, kuten näkövammaiset, autistiset tai dementiapotilaat (Zuidhof ym. 2024). Älylasit edistävät havainnointia ja nopeaa tiedon saantia sekä kouluttautumista, minkä nähdään olevan hyöty erityisesti vuodeosaston opetusikäikässä. Teknologian koetaan lisäävän terveydenhuollon ammattilaisten asiantuntemusta ja sitä kautta myös parantavan hoidon laatua. (Zuidhof ym., 2024.)

Mikrohavainnot muodostuvat aistilliskehollisen suhteen ja makrohavainnot kulttuurishermeneuttisen suhteen (Ihde 1993, 73). Kuitenkin suhteiden jaottelu on selvästi tarpeetonta, sillä erilaiset mikro- ja makrohavainnot ovat yhteydessä toisiinsa tavoin, joka tulee esille esimerkiksi kehollishermeneutiikan kautta. Tällä kehollishermeneutiikalla tarkoitetaan ilmiötä, jossa uuden teknologian myötä ihmisen, teknologian ja tiedon suhde muuttuu (Ihde 2009, 56). Tästä toimiva esimerkki on Sergeevan (2022) tutkimus, jossa

kehollisen suhteen muuttumista tutkitaan sosiaali- ja terveydenhuollon sektorilla COVID-19-pandemian muuttaessa terveydenhuollon ammattilaisten ja potilaiden välisen työskentelyn etävastaanotoksi. Sergeevan tutkimuksen (2022) mukaan fysioterapeuttien työ muuttuu uuvuttavammaksi ja lisää riskejä tehdä virheellisiä havaintoja potilaan vaivoista, joka johtuu osittain työn muuttumisella aistittomaksi. Potilaan fyysistä tilaa ei kyetä etävastaanotolla havainnoimaan fyysisen kosketuksen puuttumisen vuoksi. Toisaalta kehollisen tiedon ulkoistaminen ja kodifiointi tarkoittavat myös potilaan osallistamista hoitoprosessiin keskeisemmin kuin aikaisemmin, mikä näyttäytyy tapoina kehittää havainnollistavien videoiden tekemistä ja tapoina kehittää vuorovaikutusta (Sergeeva, 2022.) Tutkimuksessa postfenomenologian kehollinen suhde tuo esille, kuinka kokemus työluonteen muutoksesta muuttaa terveydenhuollon ammattilaisen ja potilaan välillä tiedon jakamista, jossa vuorovaikutukseen on tullut mukaan etätyötä mahdollistavaa digitaalista teknologiaa. Lisäksi Sergeevan (2022) tutkimuksessa ilmenee, että fysioterapeuttien kokemukset omasta jaksamisestaan ja työnlaadusta muuttuu teknologian vaikutusvallan myötä.

Kolmas vahvasti hyvinvointiin kytkeytyvä yhteiskunnallinen tutkimus kohdistuu urheilu- ja hyvinvointiteknologiaa käyttäviin urheilijoihin. Penttilän (2024) tutkimuksessa postfenomenologia näyttäytyy korostetusti kehollisen suhteen tarkastelussa. Havaitsen, että tässä Penttilän (2024) tutkimuksessa hermeneuttinen ja kehollinen suhde tuodaan selkeästi havaittavaksi, vaikka Ihden (1990, 110) postfenomenologisen määritelmän mukaan taustasuhteisiin lukeutuu myös niin sanotusti puettavaa teknologiaa. Tämä tuo mielestäni näkyväksi myös sitä, kuinka haastavaa näitä suhteita on todella irrottaa toisistaan. Penttilän (2024) tutkimuksen mukaan urheilijoiden käyttämät urheilukellot voivat muovata käsityksiä oman kehon toiminnasta ja urheilukellon tietoisista rooleista sekä osallistua urheilukellon osoittamien hyvinvointiarvojen omaksumiseen. Lisäksi urheilijan on hyvä tiedostaa urheilukellon esille tuotavan datan yhteydestä omaan suorituskykyynsä, mutta myös valmentajan teknologisten suhteiden läsnäolo välittää urheilijalle muodostuvia käsityksiä suorituskyvystään, menestyksestään ja hyvinvoinnistaan. (Penttilä, 2024.)

Vaikka Penttilän (2024) tutkimus kohdistuu nimenomaan rajallisesti urheilijoiden hyödyntämään teknologiaan, tunnistan tässä laajemman yhteyden urheilu- ja älykelloihin. Tämä teknologia on laajalti yhteiskunnassa käytettävissä kuntoliikkuksilla ja huippu-urheilijoilla, mutta tällaisessa teknologiassa on myös tunnistettavissa erilaisia

käyttötarkoituksia. Tässä yhteydessä voidaan puhua teknologian monistabilisuudesta (Ihde 2009, 44). Epätarkoitusten monitulkinnaisuudella Ihde (1993, 37) tarkoittaa teknologian käyttämistä erilaisiin tarkoituksiin, joka voidaan nähdä olevan riippuvainen ihmisten mielikuvituksesta ja kulttuurisesta kontekstista. Tämän vuoksi teknologian määritelmä voi olla lähempänä kulttuurista toimijaa kuin työkalua (Ihde 1993, 42). Koen, että tässä yhteydessä teknologian esimerkkinä olleen urheilu- ja älykellon merkitsevän yksilöllisesti ihmisille eri asioita, mikä voi tulla näkyväksi teknologian tarpeellisuuden näkökulman tarkastelussa.

Ihmisillä on erilaisia tarpeita, joihin teknologian monipuolisia ominaisuuksia hyödynnetään yksilöllisesti. Toisille samasta teknologiasta riittää hyvinvoinnin seuranta, ja toisille ihmisille se puolestaan mahdollistaa aktiivista työyhteisön teknologiaviestintää tai tarkkaa tilastointia ja kehityksen seuranta. Yksittäisillä teknologioilla on erilaisia ominaisuuksia ja lukemattomia käyttötarkoituksia, mutta kaikki ominaisuudet eivät välttämättä ole kaikille ihmisille suoraan sellaisinaan käytettävissä. Nämä edellä mainitut teknologiset esimerkit vahvistavat, että teknologialla tarkoitetaan yhä jotain fyysistä esinettä (englanniksi *artifacts*) tai esineiden kokonaisuutta, mutta aineellisena kulttuurina, joka liittyy inhimilliseen toimintaan kulttuurisessa ulottuvuudessa (Ihde 1993, 32). Näin ollen teknologia ei ole neutraali toimija, vaan teknologia on transformatiivinen muuttaen ihmisten kokemuksia (Ihde 1993, 33–34). Tämä näyttäytyy esimerkiksi informaatioteknologiassa, johon sisältyy muun muassa tietokoneet, internet, puhelinviestintä ja mediateknologia (Ihde 2009, 39). Tämä on teknologiaa, jota voidaan käyttää lukemattomiin erilaisiin käyttötarkoituksiin työelämän kontekstissa.

Yhteenvetona postfenomenologia toimii laajasti työelämässä ihmisten ja teknologian suhteissa. Vaikka edellä mainitut tutkimukset käsittelivät eri työelämän kontekstissa ihmis-teknologia ulottuvuuksia kuin oma tutkimukseni, soveltaen näen sen sopivan etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian kontekstiin. Postfenomenologian tutkimukset ovat painottuneet vahvasti ihmisten välisen työn kontekstiin, jossa erityisesti sensitiivisyys ja inhimillisyys korostuvat. Tällainen konteksti tuo postfenomenologian kautta vahvasti esille ihmisten ja teknologian kietoutuneisuutta, jota voidaan tarkastella lukemattomista erilaisista näkökulmista. Teknologian roolit, valta ja moraalisuus näyttäytyvät ihmis-teknologia suhteen ilmiössä.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Aineiston tuottaminen

Tuomen & Sarajärven (2018, 84) mukaan tahtoessamme tietää, mitä toinen ihminen ajattelee tai, miksi hän käyttäytyy kyseisessä tilanteessa tietyllä tapaa, on tällöin loogista kysyä häneltä asiasta. Tämä ajatus toimii yhtenä perustelunani valita haastattelut aineiston tuottamisen menetelmäksi ja toisena perustelunani oli haastatteluiden mahdollistama mukautuvuus. Tuomi & Sarajärvi (2018, 85) nostavat esille haastatteluiden eduksi niiden joustavuuden, kun aineiston menetelmää verrataan kyselyihin. Kun tutkimuksen tavoitteena on tutkia ihmisten kokemuksia syvällisemmällä kokemuksellisuuden tasolla kuin kyselyissä, on aineiston tuottamiseen haastattelut pätevä valinta. Kyselyt eivät itsessään tutkimustilanteessa mahdollista luonnollisille jatkokysymyksille niin kuin haastattelumenetelmä. Kolmas vaihtoehto aineiston tuottamisen menetelmäksi olisi voinut olla erilaiset pyynnöstä kerätyt kokemukselliset kertomukset, kuten erilaiset päiväkirjat. Päätin rajata tämän vaihtoehdon pois sen käytännön toteutuksen haasteellisuuden vuoksi. Nämä kertomukset eivät olisi minulle tutkimustilanteessa mahdollistaneet luonnollisten jatkokysymysten esittämistä.

Aineiston tuottaminen toteutui tutkimuksessani yksilöhaastatteluin, jotka suoritin tammi- ja helmikuussa 2026. Haastatteluihin osallistui kaikkiaan kahdeksan asiantuntijaa, joiden haastattelujen toteutus jakaantui: seitsemän etäyhteyksin ja yksi kasvotusten lähitapaamisena. Haastattelujen toteutustavat perustuivat käytännön syihin, kuten aikataulujen yhteensopivuuteen ja haastattelutila mahdollisuuksiin. Toteutuksesta sovittiin erikseen sähköpostitse. Etäyhteyksin toteutetut haastattelut toteutuivat Teams-yhteyden kautta pitäen kamerat ja mikit koko tapaamisen ajan päällä. Tallensin keskustelut litterointi ja analysointivaihetta varten, mistä tutkimukseen osallistujilla oli ennakkoon tietoa. Lähitapaamisella puolestaan keskustelujen tallentaminen tapahtui äänittäen tapaaminen puhelimeeni. Kaikki aineistot olin suojannut salasanojen taakse ja aineistot tuhosin, kun tuotettua aineistoa en enää tarvinnut.

Haastateltavia etsiessä en rajannut työsuhteen kestoja millään tavalla, sillä yhteisöllisyyttä oli tarkoituksena tutkia etätyötä mahdollistavan teknologian ilmenemisen kontekstissa. Ei ole selkeää määritelmää sille, millainen työsuhteen kesto tarkoittaa, että yksilö voisi kokea yhteenkuuluvuutta. Tämä päätös, etten rajannut työsuhteen kestoja spesifisti johonkin vuosimäärään suojasi minua muodostamasta ennako-oletuksista tutkimustani kohtaan. Tutkimukseeni osallistuneet asiantuntijat valikoituivat kolmea väylää pitkin, minkä näin tarpeelliseksi toimintatavaksi riittävän aineistomäärän takaamiseksi. Laitoin ensiksi julkishallinnollisiin organisaatioihin sähköpostitse tutkimuspyyntöä tutkimukseen osallistumisesta. Seuraavaksi lähestyin asiantuntijoita LinkedInin kautta suoraan yksityisviestein kysyen heidän kiinnostuksestaan osallistua tutkimukseeni. Kolmanneksi tein vielä julkisen LinkedIn postauksen, jossa ilmaisin etsiväni tutkimukseeni kiinnostuneita ja pyysin ottamaan minuun yhteyttä joko sähköpostitse tai LinkedInin yksityisviestillä. Näillä keinoin sain kahdeksan asiantuntijaa haastateltavaksi, joiden osallistumisesta olen kiitollinen.

Tutkimukseeni osallistui monipaikkaistatyötä tekeviä asiantuntijoita, joilta löytyi kokemuksia asiantuntijana toimimisesta erityisesti monialaisissa tiimeissä. Monialaisten tiimien tarkastelun tavoitteena oli saada yleisesti tietoa monialaisten tiimien yhteisöllisyyden muotoutumisesta etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian kautta. En valinnut tarkasteltavaksi vain yhden tiimin toimintaa, koska se ei olisi tukenut yleistettävyyttä ilmiön moniulotteisuuden kuvaamiseen. Asiantuntijoita yhdistävä tekijä oli etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian hyödyntäminen päivittäisessä asiantuntijan työssään. Tutkimukseen valikoituneita asiantuntijoita yhdisti myös se, että heillä kaikilla on kokemusta työskentelystä julkishallinnollisissa organisaatioissa. Osallistuneiden etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian kokemukset keskittyivät Teams-, Skype- ja Slack-alustoihin sekä puhelimen ja tietokoneen käyttöön. Haastatteluissa keskityttiin pääosin kuitenkin Teams-alustan kokemuksiin, koska se oli asiantuntijoilla päivittäisessä käytössä puhelimen ja tietokoneen välityksellä.

Ennen haastattelujen toteutusta suoritin yhden testihaastattelun, jossa tavoitteeni oli saada kokeiltua haastattelukysymyksiä käytännön toimivuutta. Testihaastattelu vahvisti minulle, mihin suuntaan kysymyksiä tuli täsmentää kysymysten ymmärrettävyyden osalta. Toisena isona hyötynä testihaastattelussa näin, että sain myös harjoiteltua omaa toimintaani tutkijana

kyseisessä haastattelutilanteessa. Haastattelukysymykset löytyvät liitteestä 1. Haastattelukysymykset pohjautuivat kysymään etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian ja etätyökokemuksia yhteisöllisyyden kontekstissa, joiden määritelmät olen tuonut ilmi aiemmin tässä työssä. Määritelmät pohjautuivat lähdeaineistoihin. Kysymykset rakentuivat soveltaen yhteisöllisyyden määritelmää ja postfenomenologiaa. Päätin soveltaa postfenomenologiaa, koska kysymyksistä olisi tullut muutoin vaikeasti ymmärrettäviä. Ymmärrettävyydellä tarkoitan sitä, että mikäli kysymysmuotoilu olisi ollut suoraan postfenomenologian ulottuvuuksia kysyvä, ongelmaksi olisi noussut se, havaitsevatko asiantuntijat digitaalisen teknologian toimijuutta neljän eri ulottuvuuden kautta. Huomionarvoista on se, että mikäli kysymysten muotoilu olisi ollut tarkemmin eri postfenomenologian ulottuvuuksia kysyvä, se olisi ohjannut tutkimuksen suuntaa. Tällöin se olisi rikkonut avointa lähestymistapaa tutkimusaiheeni kohtaan. Näin ollen korostin kysymysmuotoiluissa erityisesti ymmärrettävyyttä ja haastateltavan mahdollisuutta kertoa kokemuksistaan mahdollisimman avoimesti niin kuin haastateltava itse asian autenttisesti kokee. Kysymysmuotoilustani tulee kuitenkin havaittavaksi se postfenomenologinen oletus siitä, että digitaalinen teknologia voi jollain tapaa vaikuttaa asiantuntijoiden yhteenkuuluvuuteen. Haastattelukysymyksistäni tutkimuksen kannalta mielenkiintoisimmat tiedot antoi kolmantena ollut kysymys: millä tavalla etätyössä käytettävä teknologia mielestäsi vaikuttaa yhteisöllisyyden muotoutumiseen tiimissäsi? Tarkentavat kysymykset olivat tukemassa keskustelun etenemistä digitaalisen teknologian ja yhteisöllisyyden teemassa.

Haastattelutilanteissa lyhyen tervehdysten ja esittäytymisen jälkeen käytiin läpi, onko tutkimuksen toteutukseen, tutkimukseen suostumiseen ja tietosuojailmoituksen osalta noussut mieleen mitään kysymyksiä. Tutkimukseen osallistuvilla asiantuntijoilla ei ollut ennakkoon tiedossa haastattelukysymykseni, koska tällä tavoin pyrin estämään asiantuntijoita ennakkoon muodostamaan mielikuvia tutkimusaiheesta. Tällä tavoin pyrin myös varmistamaan, ettei mikään ulkopuolinen taho ole vaikuttanut, millä tavoin asiantuntijat vastasivat kysymyksiini. Tämän jälkeen siirryttiin haastattelun toteutukseen, jossa esitin kaikissa haastattelussa ensimmäiset kolme kysymystä samassa kronologisessa järjestyksessä. Tarkentavat kysymykset osio puolestaan toteutui luonnollisen keskustelun mukana. Osassa haastatteluista tarkentavia kysymyksiä ei ollut kaikilta osin tarpeen kysyä, kun keskustelun yhteydessä oli jo saatu vastaus kysymykseen. Näissä tilanteissa mainitsin haastateltavalle asiantuntijalle, että tähän kyseiseen kysymykseen on tullut jo tässä

keskustelun yhteydessä vastaus, mutta annoin kuitenkin mahdollisuuden lisätä kysymykseen vielä ajatuksiaan, mikäli hän tahtoi ja koki tärkeäksi lisätä jotain. Näin tärkeänä haastattelujen etenemisen kannalta jättää tilaa lisäkysymyksille, mitkä keskustelun soljuessa syntyivät. Tällä tavoin sain varmuutta, että olen ymmärtänyt kokemuksen samalla tavalla kuin asiantuntija sen kuvaili tai pyytäen kertomaan jostain tutkimuksen kannalta mielenkiintoisesta kokemuksesta yksityiskohtaisemmin lisää. Näissä edellä mainituista tilanteissa minulle vahvistui, että haastattelumenetelmä oli oikea ratkaisu aineiston tuottamisen menetelmäksi. Haastattelut mahdollistivat saamaan asiantuntijoiden ajatusten virrasta kiinni. Näitä haastattelutilanteissa muodostuneita lisäkysymyksiä ei luonnollisesti enakkoon suunnitellussa kysymysrungosta löydy. Haastattelujen kokonaiskestoksi muodostui keskimäärin 52 minuuttia.

Kävin litterointivaiheessa haastattelut läpi yksi kerrallaan. Rajasin yhden aineiston analyysin ulkopuolelle, koska haastattelun edetessä minulle selvisi, ettei haastateltava täysin soveltunut tutkimukseeni kohderyhmään poikkeavan työnkuvansa vuoksi. Näin ollen kolmanneksi numeroitu haastattelu jää pois aineiston analyysistä. Tätä päätöstäni tukee se, että Ronkaisen ym. (2013, 117) mukaan aineiston tulee kuvata riittäväällä laajuudella ja täsmällisyydellä tutkittavaa ilmiötä. Näin ollen lopullinen aineisto muodostui seitsemän julkishallinnossa työskentelevän asiantuntijan kokemuksista. Asiantuntijat työskentelevät monialaisissa tiimeissä ja heidän työskentelymuotonsa on erittäin vahvasti etätyöpainotteista. Olen pseudonymisoinut haastatteluaineistot nimeten haastateltavat tunnistamattomaan muotoon, kuten asiantuntija A1 tai asiantuntija A2. Jätin litterointivaiheessa kirjoittamatta tutkimuksen kannalta epäoleelliset asiat ylös, mitkä eivät olleet relevantteja aineiston analyysin näkökulmasta. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi tapaamisen yhteydessä olleet vapaamuotoiset keskustelut päivän kuulumisista. Lisäsin litteroituun aineistoon sivunumerot varmuuden vuoksi.

4.2 Teoriaohjautuva abduktiivinen analyysi

Valitsin tutkimukseeni sovellettavaksi analyysimenetelmäksi teoriaohjautuvan abduktiivisen analyysin, koska se mahdollisti tulkitsemaan aineistoa aineistolähtöisesti ja tuoden mukaan teoreettisen viitekehyksen. Tähän tutkimukseeni ei sovellu puhdas aineistolähtöinen analyysimenetelmä, koska se ei tuottaisi aineiston ja teorian vuoropuhelua, minkä koen tutkimuksessani oleellisena asiana. Teoriaohjaavassa aineiston analyysimenetelmässä

analyysi ei pohjautu suoraan teoriaan vaan teoria voi toimia analyysin tukena (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Tämä teoriaohjaava aineiston analyysimenetelmä oli mielestäni tutkimuksen näkökulmasta perusteltu, koska tutkimukseni viitekehys on rakentunut postfenomenologiaan. Postfenomenologiassa ajatellaan, että teknologia on vahvasti kietoutunut ihmisten kokemuksiin neljällä eri ulottuvuudella, joita ei täysin voida erottaa irti toisistaan. Nämä postfenomenologiset ulottuvuudet ovat luonteeltaan sellaisia, jotka digitaalisen teknologian käyttäjät voivat vain osittain havaita, koska ihmiset eivät tiedosta kaikkia oletuksia ja asetuksia, joita kyseiselle digitaaliselle teknologialle on annettu. Tämän vuoksi analyysimenetelmäksi ei olisi soveltunut teorialähtöinen sisällönanalyysi, enkä haastattelukysymyksissä voinut suoraan kysyä postfenomenologian eri ulottuvuuksista. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä olisi kokemuksia jaoteltu liian suoraan erilaisiin teorian asettamiin luokkiin, mikä ei olisi toiminut tämän tutkimuksen yhteydessä. Minulla tähän haasteeseen ratkaisuna toimi teoriaohjautuva abduktiivinen analyysi, jota on sovellettu teorialähtöisestä analyysistä. Näiden kahden menetelmän merkittävä eroavaisuus näkyy siinä, millä tavoin abstrahoinnissa empiirinen aineisto integroidaan teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 133). Suurimmat eroavaisuudet analyysimenetelmien välillä on siinä, lähestytäänkö aineistoa suoraan teoria edellä, kuten teorialähtöisessä sisällönanalyysissä vai lähestytäänkö aineistoa teoriaohjautuvasti, joka mahdollistaa sensitiivisemmän otteen aineiston analyysiin aineiston omien ehtojen mukaan, mihin vasta analyysin loppuvaiheessa mukaan otetaan teoria (Tuomi & Sarajärvi 2018, 133).

Päättylogiikkana teoriaohjaavaan analyysiin sopii usein abduktiivisuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110). Abduktiivisuudella tarkoitetaan päättelytapaa, jossa tavoitteena on rakentaa rationaalinen selitys saatujen havaintojen pohjalta muodostamaan hypoteesia (Tieteen termipankki, 2026b). Teoriaohjaavassa analyysissä edetään ensiksi aineistolähtöisesti ja lopuksi tuodaan mukaan mainittu analyysia ohjaava teoreettinen ajatus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–110). Päätin toteuttaa menetelmän soveltamisen jakaen sen kolmeen eri vaiheeseen, joista kahdessa ensimmäisessä vaiheessa aineistoa analysoidaan aineistolähtöisesti. Kolmannessa vaiheessa mukaan tulee teorian mukainen tulkinta ja jaotellen kokemusten eri eksistentiaalit, jolla tarkoitan asiantuntijoiden olemista ja merkitystä ihmis-teknologia suhteissa. Teoriaohjaavan analyysin viimeisessä vaiheessa tulkinta tapahtuu aineiston ja teorian keskinäisen vuoropuhelun tuottamista käsityksistä. Valitsemani analyysimenetelmä, teoriaohjautuva abduktiivinen analyysi, sitoo yhteen

luontevasti tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen mahdollistaen aineiston tarkastelua tutkimuskysymykseni kannalta tarkoituksen mukaisesti.

Jatkoin litteroinnin jälkeen käsittelemällä analyysivaiheessa aineistoja yhä yksi kerrallaan läpi. Tulostin litteroidut aineistot, koska koin sen käytännöntasolla helpottavan luettavuutta ja pystyin hahmottamaan aineistoja kokonaisuutena ja irrallaan toisistaan paremmin, koska sain aineistot visuaalisesti laitettua esille pöytätasolle. Lisäsin ymmärrettävyyden vuoksi esimerkin analyysin vaiheiden etenemisestä liitteeseen 2.

Luettuani aineistoa läpi, lähdin hakemaan ensimmäisessä aineiston analyysin vaiheessa aineistosta ilmaisuja, joissa ilmeni toiminnassa etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian rooleja. Konkreettisesti etsin siis pelkistettyjä ilmaisuja, joissa etätyötä mahdollistava teknologia mainittiin, vaikutti toimintaan, muutti asiantuntijan tunnetta, ajattelua tai rytmiä, tai teknologia oli tilanteessa läsnä, vaikkei sitä eksplisiittisesti nimetty. Tämän ensimmäisen vaiheen tarkoituksena oli rajata aineiston ulkopuolelle ne asiat, mitkä eivät liittyneet etätyötä mahdollistavaan digitaaliseen teknologiaan. Tein alleviivauksia aineisto-otteista, joissa jokin edellä mainituista teknologisista tilanteista toteutui. Aineiston ulkopuolelle rajautuivat havainnot, joissa teknologian toimijuutta en havainnut. Kirjoitin marginaaliin hyvin lyhyesti, mihin keskustelut liittyivät. Näitä kirjoittamiani teemoja olivat: *”keskustelut kameran käyttämisestä, luottamuksesta, vuorovaikutuksesta, emojeista, pelisäännöistä, yhdessä oppimisesta, työn sirpaleisuudesta, saavutettavuudesta, tiedon jakamisesta, sosiaalisesta läsnäolosta, teknologian käytön osaamisesta ja mielikuvien muodostumisesta.”*

Seuraavassa vaiheessa jatkoin aineiston tarkastelua vielä ilman teoriaa, koska tarkoituksenani oli syventää aineiston tarkastelua aineistolähtöisesti ennen kuin teorian mukaan ottaminen olisi hyödyllistä. Ei ole mitään tarkkaa sääntöä, milloin teoriaohjaavassa analyysissä otetaan teoria mukaan ohjaamaan tutkimuksen päättelyä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 113). Tarkastelin edellä löydettyistä aineisto-otteista yksi kerrallaan sitä, mitä näissä ihmis-teknologia tilanteissa tapahtui. Tarkastelin, millaisessa tilanteissa digitaalinen teknologia ilmeni, asiantuntijan aktiivisuutta ja reaktiivisuutta kyseisessä tilanteessa sekä etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian valta-asemaa: esimerkiksi onko digitaalinen teknologia asiantuntijalla hallittavissa vai onko digitaalinen teknologia hallitseva osapuoli kyseisessä tilanteessa. Tämän jälkeen tarkastelin vielä lopuksi sitä, onko asiantuntijan ja digitaalisen teknologian välinen suhde tilanteena vakaa vai jopa kriisiytynyt.

Kriisiytymisellä tarkoitan tässä yhteydessä tilannetta, mikä ei ole asiantuntijalla hallinnassa. Näillä edellä mainituin keinoin pyrin löytämään tilanteita, joissa digitaalisen teknologian ja ihmisen välillä tapahtui jotain poikkeavaa tai huomionarvoista. Näistä vastauksen kirjoitin lyhyesti marginaaliin. Esimerkiksi: *”Etäkokouskohtaiset pelisäännöt voivat tehdä kokouksesta kaoottisen ja hallitsemattoman jos asiantuntijat eivät saa tuotua ajatuksiaan esille, kuten puheenvuoron saamisella. Digitaalinen teknologia ei ole tunnistetusti hallitseva osapuoli, mutta se mahdollistaa kaoottisuuden.”*

Edellä mainittujen vaiheiden jälkeen päätin fyysisesti leikata aineisto-otteet, jotta aineiston käsittely tuli visuaalisesti näkyvämmäksi.

Viimeisessä analyysin vaiheessa pääsi mukaan kokemuksen jaottelu teorian mukaisiin erilaisiin ihmis-teknologia suhteisiin, jotka olivat kehollinen, hermeneuttinen, toiseus ja taustasuhde. Jokaisen aineisto-otteen osalta kävin läpi, miten nämä suhteet näyttäytyvät valituissa aineisto-otteissa. Lopullisiin tuloksiini valikoin löydökset, jotka korostetusti nousivat aineistoissa esille tutkimuskysymykseni valossa. Minua auttoi merkittäväksi leikattujen paperilappujen eri asiayhteyksien yhdisteleminen pöydän äärellä pyöritellen eri kokoihin luokkiin. Valitsin tutkimustuloksiini ne aineisto-otteet, joissa tunnistin asioiden toistumista. Toistolla en tarkoita sitä, että asiantuntijoilla olisi ollut keskenään tismalleen samanlainen kokemus tilanteista, vaan samankaltaiset ilmiöt nousivat aineistossa esiin useamman kerran. Toteutin tulosten raportoinnin teoriaohjautuvasti ja tuloksista muodostui kaikkiaan viisi suurempaa teemaa.

4.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tässä luvussa käsittelen tutkimukseni luotettavuutta, eettisyyttä sekä omaa positiotani tutkijana. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuudesta on laadullisen tutkimuksen piirissä yhä eriäviä mielipiteitä siitä, millä tavoin luotettavuus voidaan määritellä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 158). Tarkastellessani tutkimuksen luotettavuutta, on tärkeää kyetä tarkastelemaan luotettavuutta koko tutkimusprosessini ajalta. Tutkimuksen luotettavuutta vahvistaa minun toimintani tutkijana, jossa olen pyrkinyt toimimaan mahdollisimman tunnollisesti, rehellisesti ja avoimesti. Tunnistan, että tutkimukseni luotettavuutta voi heikentää laajan tutkimusaiheen hallittavuus, mikä korostaa aiheen tarkoituksen mukaisen rajauksen merkitystä. Tutkimuksen toteutustapa saattoi jättää jotain tästä ihmis-teknologia ilmiöstä piiloon. Lisäksi on otettava huomioon se asia, että tätä tutkimusta suorittaa

aloitteleva tutkija. Tutkimuksesta tuotettu tieto ei ole täysin objektiivista vaan enemmän subjektiivista, koska tutkija itse päättää tutkimusasetelmastaan omien kykyjensä mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 25). Tunnistan, ettei tutkimukseni voi tuottaa absoluuttista totuutta tutkimusaiheesta. Näin ollen tutkimukseeni on voinut tulla myös tiedostamattomasti omia näkemyksiäni mukaan.

Edellä ollut pohdinta vahvistaa luottamusta minuun aloittelevana tutkijana siltä osin, että olen pyrkinyt toimimaan mahdollisimman kriittisesti ja perustellen tutkimustani ohjaavia näkökulmia sekä muita tutkimuksellisia valintojani omien taitojeni mukaan. Tutkimuksellinen näkökulma muodostuu valituista ilmiötä kuvaavista teoreettisista käsitteistä ja aineistojen valinnasta (Ronkainen ym. 2013, 15). Teoreettisen viitekehyksen rooli on tullut tutkimuksessani näkyväksi, koska se on muodostanut kehykset sille, mistä näkökulmista tutkimuksessa tarkastelen ilmiötä. Otin viitekehyksen muodostamisessa huomioon lähdekriittisyyden ja pyrin poimimaan mahdollisimman monipuolisesti aiheeni ympärillä olevia tuoreita tutkimuksia ja lähdekirjallisuutta kietoen ne yhtenäiseen muotoon. Tämä tutkimukseni vahvisti lisätutkimuksen tarpeellisuutta, koska vastaavia vertaistutkimuksia ei löytynyt. Tutkimukseen valittu näkökulma muodostaa ilmiöstä tutkittavan, mutta samalla tutkimustiedosta voi tulla rajallista (Ronkainen ym. 2013, 15). Tämä tutkimuksen rajallisuus tulee ilmi tutkimuksessani.

Tutkijapositioni arvioinnissa avoimuus on oleellinen osa tutkimuksen onnistumista. Tutkimuksen luotettavuutta vahvistaa se, että tutkimukseen valikoituneet haastateltavat asiantuntijat olivat minulle entuudestaan tuntemattomia, eikä minulla ollut aiempaa kytköstä heidän työpaikkoihinsa. Käytin aikaa haastattelukysymysten mahdollisimman avoimeen muotoiluun, mikä mahdollisti saamaan haastatteluissa luonnollisia aitoja kuvailuja tutkittavien asiantuntijoiden kokemuksista. Toin esille pitkin tutkimusta perusteluilla sitä, miksi päätin toimia tutkimuksessa valitsemallani tavalla. Uskon, että avoimuus tuoda omat toimintatavat esille rakentavat tutkimukseeni luotettavuutta. Laadin tietosuojailmoituksen ja tutkimukseen suostumislomakkeet, mitkä pohjautuivat suoraan muokaten Lapin yliopistossa yleisesti käytössä oleviin julkisiin mallipohjiin. Näiden lisäksi tutkimukseen osallistuville asiantuntijoille kerroin tutkimusaiheeni ja -kysymykseni sekä tutkimuksen toteutuksen tapahtuvan haastatteluin joko sovitusti lähi- tai etäyhteyksin vuoden 2026 alussa. Arvioin ennakkoon haastattelujen kestoksi yhden tunnin. Mainitsin tutkimukseen osallistuville asiantuntijoille haastatteluiden tallentamisesta litterointia ja myöhempää aineiston analyysiä

varten sekä aineiston pseudonymisoinnista. Ilmaisin, että tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kerroin tutkimustulosten julkaisun tapahtuvan valmistuneeseen pro gradu -tutkielmaan, josta ainoastaan erikseen pyydettyä tiedotan. Muussa tapauksessa en ole asiantuntijoihin haastattelun toteutuksen jälkeen yhteydessä. Näiltä osin asiantuntijoilla oli mielestäni riittävästi tietoa omista oikeuksistaan, tietojensa käsittelystä sekä haastatteluiden käytännön toteutuksesta kokonaisuudessaan. Kaikki kahdeksan asiantuntijaa antoivat suostumuksensa tutkimukseeni osallistumisesta. Edellä mainituin perustein uskon toimineeni riittävän avoimesti ja huomioiden tutkimuseettisiä periaatteita.

Tein haastattelutilanteissa havainnon, kuinka aiemmat elämänkulun vaiheet ovat muokanneet asiantuntijoiden nykyisiä käsityksiä digitaalisesta teknologiasta ja yhteisöllisyydestä. Tämä tuli ilmi erityisesti keskusteluissa, joissa viitattiin aiempiin työtehtäviin tai -paikkoihin. Yksilöiden kokemukset kietoutuvat mikrotasolla toisiinsa niin, ettei ole mahdollista täysin rajata tiettyjä kokemuksen osia kokemuksen tutkimuksen ulkopuolelle (Perttula 2005, 152; Perttula 2009, 152). Näin ollen kokemukset etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian vaikutuksista omaan työhönsä muodostuivat useamman työn kautta, mikä tuli esille asiantuntijoiden kokemuksellisten tarinoiden muodossa. Asiantuntijoiden kokemuksista on mahdotonta erottaa puhdasta, tässä hetkessä, rakentunutta kokemusta digitaalisesta teknologiasta, koska yksittäinen kokemus näyttäytyy kerroksellisena, mitä aiemmat elämänvaiheet ovat todella muokanneet. Näin ollen tutkimustulosten luotettavuus rakentuu asiantuntijoiden nykyisiin kokemuksiin ja käsityksiin etätyötä mahdollistavasta digitaalisesta teknologiasta osana yhteenkuuluvuuden muotoutumista.

Yleistettävyyden näkökulmasta on syytä ottaa huomioon, että tämä yksittäistutkimus voi tuoda esille tutkimuksen rajallisuutta tuloksissa. Erilaisia tuloksia voidaan saada erilaisella otannalla. Laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstin yleistettävyyttä tästä yhdestä tutkimuksesta ei voida luotettavasti tehdä. Tämä voi olla esimerkiksi todella riippuvainen siitä, kuinka monipuoliset etätyötä mahdollistavat digitaaliset teknologiat ovat työyhteisöissä käytössä tai kuinka innokkaita julkisorganisaatioissa ollaan kehittämään digitaalisvälitteistä vuorovaikutuksellista toimintaa, sillä nämä tekijät eivät tulleet esille tutkimuksessani. Tutkimuksessani haastateltavien määrä on ollut aineiston monipuolisuuden näkökulmasta riittävä. Yleistettävyys tuloksissani muodostuu seitsemän asiantuntijahaastattelun muodostamasta näkemyksestä. Pystyin aineistosta poimimaan

selkeitä yhteneväisyyksiä, mutta myös havaitsemaan poikkeavia näkökulmia. Tutkimustuloksiin poimimani aineisto-otteet kuvaavat näkyvästi, laajasti ja täsmällisesti asiantuntijoiden kokemuksia etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian ja monialaisten tiimien yhteisöllisyyden muodostumisesta.

5 TULOKSET

5.1 Videokuvan merkitys vuorovaikutuksessa

Etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia on läsnä asiantuntijoiden työssä, tavoissaan toimia sekä havaita tiimin yhteistyötä. Lisäksi digitaalinen teknologia muokkaa toimintakulttuuria, kuten asiantuntijoiden tavoissa oppia uusia toimintatapoja. Etäpalavereiden kokouskäytännöissä videokuvan käyttämisellä tai käyttämättömyydellä on tunnistettava yhteys tiimin vuorovaikutukselliseen ja yhteisölliseen toimintaan. Tämä tulee ilmi siinä, että relationaalinen sosiaalinen läsnäolo voi vahvistua, kun kokouksen alussa olevat vapaamuotoiset keskustelut, kuten tervehdykset, tuovat asiantuntijoita yhteen digitaalisen teknologian välityksellä. Etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia mahdollistaa asiantuntijoita ottamaan vapaasti puheenvuoroja ja digitaalisen teknologian toimiessa moitteettomasti, on valta keskustelujen sujuvuudesta kokoukseen osallistujilla.

A1: ”Meillähän oli pitkään täällä sellainen kulttuuri, meillä oli Skype käytössä ja siinä oli varmaan jotain kaistaongelmiakin, että se pätki, jos kaikki 20 pisti kameran yhtä aikaa päälle, niin sitten on opittu, että niitä kameroita ei pidetty päällä. Ja edelleen huomaa Teamsissa, että kaikki ei kameroita laita päälle. Että olisihan se vähän kummallista, että kyllä se niinku kiva edes kerran on naama nähdä. Sen jälkeen sitten, kun ruvetaan sitä asiaa käymään ja jaetaan matskua niin ihan sama, vaikka kaikki pistäisi kamerat pois, mutta että ainakin siinä alussa tervehdittäisiin ja näin niin se olisi mukavaa.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisesta näkökulmasta videokuvan käytettävyys näkyy sujuvuutena ja haasteena, mikä riippuu digitaalisen teknologian toimivuudesta ja käytettävyydestä. Hermeneuttinen näkökulma korostuu kykynä havaita aisteilla ruudun välityksellä keskustelua. Asiantuntijoiden kasvojen näkeminen ja tervehtiminen luo yhteisöllisyyden tunnetta. Toiseuden näkökulmasta kameran käytettävyys vuorovaikutuksessa mahdollistaa sujuvien keskustelujen rakentumisen, kun digitaalinen teknologia toimii moitteettomasti. Taustanäkökulma tulee havaittavaksi, kun vuorovaikutus alustana käytettävässä digitaalisessa teknologiassa havaitaan häiriöitä, esimerkiksi internet-yhteyksien ptkeminen. Teknologinen häiriö tuo nähtäväksi tilanteen, jolloin digitaalinen teknologia ei ole asiantuntijoiden hallittavissa. Näin ollen tilanteen pitkittyminen voi

kriisiytyä. Tämä tuo esille sitä, että videokuvaa ei voida pitää neutraalina, koska se muokkaa tiedostamattomasti asiantuntijoiden tapaa olla kokoustilanteessa läsnä. Näiden pohjalta yhteisöllisyys vahvistuu, kun asiantuntijat toimivat aktiivisesti ryhmässä. Yhteisöllisyyteen sisältyy epävirallisten keskustelujen käyminen, kuten esimerkiksi tervehdykset. Yhteisöllisyyttä vaarantaa digitaalisen teknologian toimivuuteen liittyvät riskit, mitkä vaikeuttavat yhteistyön tekemistä ja asiantuntijoiden olemista videokuvan välityksellä.

Toisaalta videokuvan käyttäminen riippuu usein siitä, kuinka paljon kokoukseen osallistujia on ja kokouksen tarkoituksesta. Kameran käyttäminen nähdään toimivana osallistujamäärältään pienemmissä palavereissa. Asiantuntijat kokevat, että kameran välityksellä he pystyvät osallistumaan keskusteluun kehollisesti ilmaisten itseään, kuten nyökkäillen, mutta samalla myös tekemään pieniä havaintoja muista kokoukseen osallistuvista asiantuntijoista. Videokuva etäyhteyksissä tuo tiiminjäsenet nähtäväksi, eikä tilannetta nähdä kriisiytyneenä.

A5: ”Jos on semmoisia palavereita missä on vähemmän ihmisiä paikalla, niin tykkään tietenkin siitä, että pidetään kamerat päällä. Jotenkin se kameran päällä pitäminen niinku jotenkin helpottaa keskustelua ja ottaa osaa keskusteluun ja sitten tavallaan pystyy nyökkäilemään, vaikka ei välttämättä sano mitään mutta voi tavallaan päätellä jotain, kun näkee sen toisen siellä. Mutta sitten on tietenkin sellaisia palavereita missä on paljon ihmisiä niin se kameran pitäminen ei enää ole niin järkevää.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollinen näkökulma näkyy asiantuntijoiden kykyinä osallistua keskusteluihin tuomalla omia eleitään muiden asiantuntijoiden nähtäväksi. Hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat kokevat, että kameran välityksellä osaavat tehdä pieniä havaintoja muiden asiantuntijoiden vuorovaikutuksesta. Toiseuden näkökulmasta Teams-alusta rajoittaa isoissa palavereissa kameroiden sujuvaa käytettävyyttä, jolloin myös taustasuhde tulee havaittavaksi. Tämä johtaa siihen, että asiantuntijat kokevat pienemmissä palavereissa kameroiden käytön luontevammaksi kuin suuremmissa. Asiantuntijoiden kokemukset yhteistyöstä tiimissä kehittyi kameroiden välittämän ja rakentaneen todellisuuden kuvan kautta. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu tiimin monisuuntaisen yhteistyön kautta, jossa korostuu asiantuntijoiden vuorovaikutuksellinen aktiivisuus digitaalisen teknologian välityksellä sekä kyky

havainnoida tiimin jäsenten toimintaa. Digitaalisen teknologian välityksellä yhteisöllisyys voi vaarantua, kun vuorovaikutuksellinen aktiivisuus on asiantuntijoiden omalla vastuulla.

Monialaisissa tiimeissä työskentelevien asiantuntijoiden mukaan Teams-kokouksissa on erilaisia toimintatapoja, jotka voivat vaikuttaa tiimin yhteistyön toimivuuteen, kuten tarkoituksenmukaisen informaation saamiseen ja jakamiseen. Kokouksen sujuvuuteen vaikuttaa kuitenkin myös asiantuntijoiden oma aktiivisuus itse organisoida toimintaa, koska digitaalinen teknologia ei itsessään tunnistetusti rytmitä keskusteluvuoroja. Asiantuntijat kokevat luontevammaksi osallistua ja seurata keskustelua, jotka ovat selkeästi organisoituja. Kaoottisessa etäkokouksessa on helpompi enemmän vetäytyä taustalle seuraamaan tilannetta. Digitaalinen teknologia mahdollistaa kaoottisen toteutuksen, mikä voi johtaa tilanteen kriisiytymiseen, jolloin tilanne ei ole asiantuntijoilla aina täysin hallittavissa.

A4: ”Eri yhteyksissä on vähän erilaisia käytäntöjä, että jossakin on kaikki digituki ja kamerat auki ja huudellaan sinne päällekkäin ja puhutaan, mutta jossakin sitten tietenkin on organisoidumpaa se, että sitten joku seuraa sitä, että jos jollakin on puheenvuoroja missä järjestyksessä sen saa. Ja se vaikuttaa minusta paljon, jos sitten on tavallaan semmoista kilpahuutoa, niin sitten semmoiseen ehkä ei niin helposti välttämättä halua lähteä osallistumaan, että tykkään siitä, että joku johtaa ja seuraa niitä puheenvuoropyyntöjä, että on semmoista vähän organisoidumpaa.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulmassa asiantuntijat kokevat luontevammaksi osallistua ja seurata keskusteluita, jotka ovat hyvin organisoituja. Kaoottisessa kokouksessa asiantuntijoiden on luontevampaa vetäytyä enemmän taustalle kuuntelemaan kuin pyytämään puheenvuoroa. Hermeneuttisessa näkökulmassa asiantuntijat tunnistavat monialaisten tiimien kokouskäytänteiden erilaisuudet. Toiseuden näkökulmasta Teams-yhteys mahdollistaa hallitsemattoman kokouksen järjestämisen ilman rajoituksia. Kokouksen sujuvuuteen vaikuttaa asiantuntijoiden oma aktiivisuus itse organisoida toimintaa. Digitaalinen teknologia ei itsessään organisoiki keskustelua hallituiksi. Taustanäkökulmana Teams-kokouksissa on kaksi erilaista taustaa, organisoitu ja kaoottinen, joihin asiantuntijat pyrkivät sopeutumaan. Näin ollen digitaalinen etätyötä mahdollistava teknologian luo mahdollisuudet kaoottisuudelle, mikä vaikuttaa asiantuntijoiden käyttäytymiseen, kuten kykyyn keskittyä ja motivaatiota osallistua keskusteluihin. Näiden pohjalta yhteisöllisyys vahvistuu etäkokouksissa, joissa toiminta on selkeästi organisoitua. Puheenvuorojen

jakaminen ja keskustelujen seuraaminen ovat vähemmän kuormittavampia, kun tilanteessa kyetään olemaan digitaalisen teknologian välityksellä sosiaalisesti läsnä. Yhteisöllisyyttä vaarantavana tekijänä tunnistetaan digitaalisen teknologian mahdollistama ryhmän yhtäaikainen äänekkyyys, sillä se heikentää kykyä seurata sekä osallistua aktiivisesti tiimin toimintaan. Tilanne voi kriisiytyä siltä osin, että puheenvuorojen päällekkäisyys voi peittää tiimin toiminnalta oleellista tietoa ja yhteisöllisyyden näkökulmasta asiantuntijoiden hyvinvointi kuormittuu melurasitteen vuoksi.

5.2 Inhimillisen ulottuvuuden piiloutuminen digitaaliseen teknologiaan

Yhteistyön tekeminen digitaalisen teknologian välityksellä peittää asiantuntijoiden vuorovaikutuksen havainnoinnin mahdollisuuksia. Kameran käyttäminen voi olla yksi työhyvinvointia lisäävä tekijä asiantuntijoiden tuntiessaan sosiaalista yhtenäisyyttä kameran välityksellä. Kamerattomuus muodostaa ei-neutraalin taustan, joka peittää havaintokenttää vuorovaikutuksessa merkittävästi. Kuitenkin asiantuntijoiden on haastavaa havainnoida rajatun näkymän kautta ja kokevat katsovansa enemmän tietokonetta kuin olevansa vuorovaikutuksessa muiden tiimiläisten kanssa. Tällöin tilanne ei tunnu luonnolliselta inhimillisen ulottuvuuden peittyessä, mikä voi johtaa asiantuntijoilla haasteisiin tuntea läsnäolon kokemusta etätyötä mahdollistavaa teknologian kautta.

A2: ”Just jos niinku ei olisi mitään noita päällä, niin sitten se ehkä minun mielestä toisaalta vähän just etäännyttää, että minua vähän harmittaa, jos meillä on sellaisia kokouksia tai palavereita, jossa ei niinku ees käytetä mitään päällä, että se jotenkin vie kauemmaksi. Sitten se toki riippuu tietenkin minkälaisissa yhteyksiä tai kokouksia, vaikka on. Mutta jotenkin se olisi niinku kivaa nähdä ne ihmiset niin se jotenkin ehkä ehkä vähän inhimillistäis sitä tekemistä, että se ei ole niin semmoista koneen tuijottamista ja suorittamista.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulma koetaan asiantuntijoilla tietokoneen katsomisena enemmän kuin vuorovaikutuksellisenä tilanteena. Asiantuntijoiden kokemuksessa korostuu digitaalisen teknologian käytettävyyden rajallisuus. Hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat havaitsevat tietokoneen ruudulla näkyvien tietojen kautta yhteistyön toimivuutta. Asiantuntijat voivat tuntea harmituksen tunnetta

kamerattomissa kokouksissa, mikäli eivät tunne vuorovaikutustapaa itselleen luonnolliseksi tavaksi toimia. Asiantuntijat kokevat, että inhimillisyyden havainnointi on haastavampaa ilman kameraa. Tämä johtaa siihen, että asiantuntijat voivat tuntea etäisyyttä digitaalisen teknologian välityksellä. Toiseuden näkökulmasta Teams-alustan mahdollistama kamerattomuus rajaa asiantuntijan havaintokenttää merkittävästi. Digitaalinen teknologia peittää inhimillistä ulottuvuutta. Taustanäkökulmassa kamerattomuus kokouksessa muodostaa ei-neutraalin taustan, joka peittää asioita vuorovaikutuksesta. Asiantuntijoiden on haastavaa havaita rajautuneen näkymän kautta tiimin yhteistyön toimivuutta. Näiden pohjalta yhteisöllisyys ja tiimin toimivuus rakentuu asiantuntijoiden rajallisiin inhimillisiin havaintoihin. Yhteisöllisyyttä vaarantaa virheellisten tulkintojen riskien kasvaminen digitaalisen teknologian välityksellä. Asiantuntijoiden välinen vuorovaikutus ja toisen asiantuntijan ymmärtäminen ovat vahvasti kietoutuneet inhimilliseen ulottuvuuteen, koska etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia on vuorovaikutus alustana havainnointia peittävä ja väärinymmärryksen riskiä kasvattava.

Asiantuntijat myös kokevat, että kameran käyttäminen tiimin yhteistyössä mahdollistaa asiantuntijoita tulemaan lähemmäksi toisiaan, koska kameran läpi havaitaan jossain määrin eleitä, ilmeitä, sosiaalista läsnäoloa sekä vuorovaikutusta kokonaisuutena, vaikkei se ole sama kuin kasvotusten tapahtuva vuorovaikutus. Etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia kuitenkin peittää sosiaalisesta ulottuvuudesta erityisesti tunnetason, mikroilmeiden ja tiedostamattomasta kommunikaatiosta osia, jotka voivat horjuttaa yhteistyön ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Näin ollen tämä johtaa asiantuntijoilla siihen ajatukseen, että asiantuntijoille voi tulla epävarma olo yhteistyön toimivuudesta. Tilanne voi johtaa kriisiytymiseen lisääntyneen epävarmuuden vuoksi.

A8: ”On yllättävän vaikea saada sitä fiilistä, mikä tulee, kun no viestintä ja kommunikaatio sehän ei ole pelkästään just sitä puhetta ja siinä siinä on paljon mikroilmeitä ja tällaisia mitkä katoaa. Vähän niinku ilmeistä saa jonkun verran niinku videon avulla, mutta ei kaikkea. Varsinkaan, jos ei niinku perehdy just siihen asiaan tai ei niinku keskity siihen, miten toi nyt reagoi tähän. Kaikki semmoinen tavallaan meidän tiedostamaton kommunikaatio häviää aika tehokkaasti, niin sen oon huomannut itekin, että ei ehkä ihan pääse niin kuin samalla tavalla kiinni ihmisen siihen, että mikä sillä on fiilis tästä meidän keskustelusta vaikka. Sitten taas kun livenä nähnyt niin sitten kaikki on silleen okei, hei

meillähän tää sujuu tosi hyvin, mutta sitten taas Teamsin kautta vähän silleen epävarma, että toimiiko tää vai eikö tää toimi.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulmasta asiantuntijoille muodostuu epävarmuutta yhteistyön toimivuudesta digitaalisen teknologian välityksellä. Hermeneuttisessa näkökulmassa asiantuntijat tunnistavat havainnoinnin haasteet mikroilmeiden ja tiedostamattoman kommunikaation peittymisen vuoksi, mikä korostuu erityisesti silloin, kun tiimiläisen reaktioihin ei erityisesti tietoisesti kiinnitetä huomiota. Taustanäkökulmasta tarkasteltuna teknologinen tausta peittää sosiaalista ulottuvuutta. Asiantuntijat havaitsevat sosiaalisen ulottuvuuden peittymisen. Toiseuden näkökulmasta digitaalisen teknologian toiminta ihmisten välisen vuorovaikutuksen välillä peittää sosiaalista ulottuvuutta, mikä lisää väärinymmärryksen riskiä asiantuntijoiden välisen vuorovaikutuksen välillä. Näin ollen etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia muokkaa asiantuntijoiden kykyä saada varmuus yhteistyön toimivuudesta. Tämän vuoksi tilanne voi kriisiytyä. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu korostaen asiantuntijoiden keskittymistä kyseiseen tilanteeseen. Yhteisöllisyyttä vaarantaa se tiedostamattomuus, mikä tuo asiantuntijoille epävarman olon yhteistyön aidosta toimivuudesta.

5.3 Viestien tulkinta digitaalisessa vuorovaikutuksessa

Etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian kyky peittää havainnointia on johtanut siihen, että epäviralliset keskustelut katoavat. Asiantuntijatyö on orientoitunut entistä vahvemmin tehokkuuteen ja tuloksellisuuteen digitaalisen teknologian välityksellä. Asiantuntijat kokevat, että kokouksissa keskitytään vain käsittelemään ja keskustelemaan niistä asioista, joiden vuoksi kokous on järjestetty. Tällöin etäyhteyksin tunneilmaisuja, affektiivista sosiaalista läsnäoloa ja aitoja hyvinvointiin liittyviä asiantuntijoiden kuulumisten havainnoinnista tulee haastavampaa, mutta tilannetta ei koeta vielä kriisiytyneen.

A6: ”Kyllä ne tunneilmaisut näkyy heikommin ja just se semmoinen niinku, että pystyt eri lailla mun mielestä tässä vähän niinku esittämään, että mikäs täällä kaikki on hyvin. Tavallaan, kun sitten jos me ollaan kasvotusten, niin kyllä se ihan eri lailla näkyy, jos toisella joku painaa. Että eihän sitä samalla lailla itse tiedä, mitä työkavereille kuuluu niinku

yhteisöllisyyden mielessä. Se, että tälleen vaihdat muutamia sanoja ja oot Teamsissa ja näin, niin ei siinä ole, varsinkin jos on kovin kiireistä niin eihän siinä ole sille: Mitä sulle oikeasti kuuluu? Vaan se on semmoinen, meillä on nyt tää sovittu aika ja käydään läpi, mitä siihen nyt on sovittu.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisesta näkökulmasta tarkasteltuna asiantuntijat keskittyvät Teams-kokouksessa käsittelemään ja keskustelemaan niistä asioista, joiden vuoksi kokous on järjestetty. Asiantuntijat voivat halutessaan jättää kertomatta aitoja omia kuulumisiaan tiiminjäsenille. Hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat havaitsevat, että tunneilmaisuja ja aitoja hyvinvointiin liittyviä tiimiläisten kuulumisia on haastavaa havaita digitaalisen teknologian välityksellä. Toiseus näkökulmasta etäyhteydet muokkaavat asiantuntijoiden vuorovaikutusta muodollisemmaksi ja epävirallisten keskustelujen vähentymisellä. Taustanäkökulmassa korostuu asiantuntijoiden työskentelyssä keskittyminen toiminnan tarkoitukseen, johon on annettu aikarajat. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu asiantuntijoiden työtehtävien ja niiden tarkoituksen kautta. Yhteisöllisyys vaarantuu asiantuntijoiden haasteina havaita muiden asiantuntijoiden tunneilmaisuja ja sitä kautta luoda tunnesidettä yhteisöön kuulumisesta.

Asiantuntijat kokevat, että vuorovaikutuksessa viestinnän luonne muuttuu etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian myötä muodollisemmaksi. Asiantuntijat tunnistavat teknologian asettamat haasteet viestinnässä ja pyrkivät omalla toiminnallaan viestinsävyä muotoilemaan niin, että väärinymmärryksen riski on minimissään. Asiantuntijat keskittyvät aktiivisesti, kuinka välttää yhteentörmäyksiä ja samalla he voivat itse myös kokea haasteita tulkitessaan toisten asiantuntijoiden viestejä oikein. Muodollisella vuorovaikutuksella pyritään estämään tilanteen kriisiytyminen.

A2: ”Ehkä se vähän tekee sitten minusta semmoista muodollisempaa, kun ei ole niinkö tiedätkö kasvoja, ei nää välttämättä kasvojen ilmeitä tällä lailla niinku videoyhteyksin. Sitten just et pysty lukea sitä tilannetta muuten, että olet vähän puskista sitten niinku aina yhteyksissä. Ja sitten huomaa esimerkiksi viestintätyylit on vähän erilaisia, että joku saattaa kirjoittaa vähän suoraviivaisemmin kuin mitä itse saattaisi niinku pehmentää vähän, vaikka erilaisilla hymynaamoilla tai näin, että tulee sellaista viestinsävyä läpi. Sitten just semmoinen, että sitten joillakin tulee semmoisia ehkä yhteentörmäyksiä, niin niistä saattaa

jotenkin helposti lukea väärin. Tavallaan vaikka molemmat on ihan hyvillä mielin siinä tilanteessa, mutta se lisää ehkä semmoista riskiä kärjistää näitä ajatuksia.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulmassa asiantuntijat tunnistavat digitaalisen teknologian asettamat haasteet viestinnässä ja pyrkivät omalla toiminnallaan muotoilemaan viestinsävyä niin, ettei väärinymmärrystä tapahtuisi. Viestinsävyä pehmennetään muun muassa emoji-ikä käyttämällä. Hermeneuttisesta näkökulmasta tarkasteltuna asiantuntijat kokevat haasteita tulkita toisen asiantuntijan viestejä oikein ymmärtäen. Emoji-ikä tulkinnalla pyritään tuomaan näkyvämmäksi vuorovaikutuksessa mukana olevat tunteet. Vuorovaikutus tulkitaan muodolliseksi tyyli-ikä. Toiseuden näkökulmasta Teams-alusta hallitsee kyvyllään peittää asiantuntijoiden havaintokenttää, vaikka se mahdollistaa tuomaan tunneilmaisuja esille. Asiantuntijat joutuvat keskittymään aktiivisesti, kuinka välttää yhteentörmäyksiä viestinnässään. Taustanäkökulmasta digitaalinen teknologia peittää asiantuntijoiden kykyä havainnoida ja tulkita tilanteita oikein. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu harkittuun viestintään, jossa pyrkimys on välttää ristiriitojen muodostumista. Yhteisöllisyys voi vaarantua monialaisten tiimien toiminnassa, kun vuorovaikutus muuttuu entistä muodollisemmaksi. Vuorovaikutuksen muodollisuus ja kasvottomuus peittää asiantuntijoiden omaa persoonallisuutta ja sitä kautta myös inhimillisyyttä yhteisössä.

Kuten tuloksissa käy ilmi, väärinymmärryksen riskit on tunnistettu kirjoitetuissa viesteissä, jotka voivat vaikuttaa myös asiantuntijoiden tapaan olla luonnollisesti vuorovaikutuksessa. Tämä tilanne on johtanut siihen, että asiantuntijoiden toiminnasta on tullut entistä harkitumpaa vuorovaikutuksessa. Etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia voi luoda edellytykset väärinymmärryksen muodostumisen niin viestien kuin puheen kautta. Asiantuntijat kokevat, että keskustelemalla pystytään ymmärtämään ja perustelevaan asioita laajemmin kuin viesteillä. Näin ollen asiantuntijoilla on kuitenkin toistaiseksi digitaaliseen teknologiaan vakaa suhde, koska asiantuntijat kokevat hallitsevansa tilannetta.

A4: ”Pitää olla tosi tarkkana, että millä tavalla itseään ilmaisee ja se, että pitää lähettää niitä harkittuja viestejä, että riippuu vähän yhteydestäkin, mutta että on aina se vaara, että sitten se vastaa ja voi tulkita sen eri tavalla. Jos esimerkiksi kirjoittaa lyhyen viestin, kun että sen sitten puhelimen välityksellä tai kasvokkain ihan kertoisi ja pääsisi perustelevaan ja toinen voisi esittää siinä vastakysymyksiä.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulma näkyy asiantuntijoiden tavassa toimia harkitusti digitaalista teknologiaa käyttäen. Asiantuntijat tunnistavat, että digitaalisen teknologian käyttämisessä on eroavaisuutta siinä, onko kyseessä puhelimeen puhumisesta vai viestin kirjoittamisesta. Tätä ajatusta tukee se, että hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat tunnistavat väärinymmärryksen riskin kirjoitetuissa viesteissä rajatumpien perustelu mahdollisuuksien vuoksi. Toiseuden näkökulmasta digitaalinen teknologia voi ohjata tiedostamattomasti asiantuntijoiden vuorovaikutusilmaisuja. Taustanäkökulmasta nähdään, ettei tausta ei ole neutraali, vaan peittää jatkuvasti sosiaalista ulottuvuutta. Asiantuntijat eivät voi omalla toiminnallaan tehdä ulottuvuutta näkyvämmäksi. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu yhteisymmärryksestä monialaisten tiimien toiminnassa. Yhteisöllisyyttä vaarantaa asiantuntijoiden epäselvien viestien lähettäminen sekä viestien virheellisten tulkintojen tekeminen, mitkä korostuvat tekstimuotoisessa viestinnässä.

Tulokset osoittavat, että keskustelu etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian kautta voi olla myös tyyliltään asiakeskeisempää kuin kasvotusten. Teams-yhteys ylläpitää kokouksen keskustelua siinä aiheessa, johon kokous on varattu. Digitaalinen teknologia tehostaa asiantuntijoiden toiminnasta entistä tuloksellisempaa, jossa asioita käydään läpi tiukassa aikataulussa jättäen asiantuntijoiden työskentelystä vapaamuotoisen keskustelun pois. Palaverit ovat luonteeltaan erilaisia riippuen siitä, onko mukana teknologiaa vai onko kokous kasvotusten. Teamsissa keskustelu on luonteeltaan tiukasti agendaan kytkeytynyt. Teamsissa tilanne ei ole asiantuntijoiden hallinnassa, koska asiantuntijat eivät voi itse vaikuttaa kokousten vapaamuotoisen keskustelun määrään.

A5: ”Sitten jos tekee enemmän etänä niin silloin ei tuu niin paljoa vapaamuotoista keskustelua, mitä kasvotusten tulee. Jos se palaveri on tässä, niin sitten juttelu voi mennä muuhunkin kuin se on varattu. Teamsissa se on sellaista, että mennään, mennään, kiitti ja heippa! Että tällainen kokemus mulla on, että itse koen sen tällai.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulmassa asiantuntijat kokevat palavereiden olevan luonteeltaan erilaisia riippuen siitä, onko mukana digitaalista teknologiaa vai onko kokous kasvotusten. Hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat havaitsevat, että Teamsissa keskustelu on luonteeltaan tiukasti agendaan kytkeytynyt. Toiseuden näkökulmasta Teams-alusta mahdollistaa pitämään kokouksen keskustelua siinä

aiheessa, johon kokous on varattu. Digitaalinen teknologia muokkaa tiedostamattomasti ihmisten toiminnasta tehokkaampaa, jossa asioita käydään tiukassa aikataulussa jättäen asiantuntijoiden työskentelystä vapaamuotoisen keskustelun pois. Taustanäkökulmassa digitaalisena teknologiana Teams-alusta luo aikatauluihin tiukemmin sidotun kokoushetken kuin kasvokkain tapahtuvat kokoukset. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu hetkittäisinä tapaamisina tiimin kanssa digitaalisen teknologian välityksellä. Yhteisöllisyyttä heikentää vapaamuotoisten keskustelujen vähentyminen. Vapaamuotoiset keskustelut voisivat vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Digitaalisen teknologian välityksellä toteutetut kokoukset poikkeavat kasvokkain tapahtuvista kokouksista monikanavaisuudellaan. Monikanavaiset keskustelut vaikeuttavat yhtenäistä kokonaisvaltaista sosiaalisen läsnäolon muodostumista. Tämä tulee ilmi siinä, että Teams-kokouksessa puheenpitäjältä voi jäädä reaaliajassa huomaamatta keskustelupalstalla käytävät keskustelut. Tämä vaatii puhetta pitävältä asiantuntijalta ja muilta asiantuntijoilta huomiointia kokouksen pelisääntöjen puitteissa. Digitaalinen keskustelupalsta mahdollistaa asiantuntijoiden olemaan vuorovaikutuksellisesti aktiivisia tuoden omat ajatuksensa esille reaaliajassa, ilman että puheenpitäjän tai muun monialaisen tiimin toiminta hetkeksi pysähtyy. Digitaalinen keskustelupalsta mahdollistaa asiantuntijoiden tuomaan halutessaan asiaansa esille ilman puheenvuoron keskeyttämistä tai erillistä puheenvuoron pyytämistä, jolloin vuorovaikutteinen sosiaalinen läsnäolo toteutuu. Näin ollen asiantuntijat kokevat, että digitaalinen teknologia on hallittavissa.

A7: ”Enemmän käytetään sitä keskustelupalstaa sitten, että onhan tuo keskustelupalsta myöskin varsinkin tuommoisissa laajemmissa jutuissa niin siellä käytetään paljon. Että ei siellä niinku pyydetä puheenvuoroa vaan se kirjoitetaan sinne keskustelupalstalle, mutta monesti ne pelisäännöt myöskin riippuen kokouksesta, niin pelisäännöt kerrotaan alussa, että jos teillä on jotain, niin kirjoittakaa sinne palstalle. Ja sitten se joka esiintyy niin se ei välttämättä näe niitä, että siellä voi joku eri henkilö vastata niihin tai sitten katsotaan lopuksi mitä siellä on ollut.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulmasta etäkokoukseen laaditut pelisäännöt ohjaavat asiantuntijoiden osallistumistapaa kokoukseen. Keskustelupalsta mahdollistaa asiantuntijoita tuomaan halutessaan asiansa esille ilman erillistä puheenvuoron pyyntöä. Hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat tulkitsevat etäkokouksen kulkua ja

sisältöä Teams-yhteyden välityksellä, missä on erilaisia toimintatapoja, kuinka tuodaan omat näkemykset esille. Toiseuden näkökulmasta Teams-kokouksessa puheenpitäjältä voi piiloutua keskustelupalstalla käytävät keskustelut. Tämä vaatii puheenpitäjältä tai muilta asiantuntijoilta huomiointia kokouksen pelisääntöjen puitteissa. Keskustelupalsta mahdollistaa asiantuntijoiden olemaan vuorovaikutuksellisesti aktiivisia tuoden omat ajatuksensa esille reaaliajassa, ilman että puheenpitäjän tai muu toiminta hetkeksi pysähtyy. Taustanäkökulmasta Teams-kokoukset mahdollistavat asiantuntijoita osallistumaan kokouksen keskusteluihin joko puheenvuoroa pyytäen tai keskustelupalstalle kirjoittaen. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu asiantuntijoiden kykynä tuoda omia ajatuksiaan esille, mikä edistää myös asiantuntijoiden sosiaalisen läsnäolon kokemuksia yhteisössä. Yhteisöllisyyttä vaarantaa asiantuntijoiden rajalliset mahdollisuudet seurata aktiivisesti tiedonkulkua tiimissä vuorovaikutuksen monikanavaisuuden vuoksi, mikä voi vaikuttaa viestien tulkintaan.

5.4 Digitaalinen tiedonjakaminen yhteisöllisyyden vahvistajana

Digitaalinen teknologia mahdollistaa avoimesti reaaliajassa useamman tiiminjäsenen löytämään merkityksellistä uutta tietoa, joka edistää asiantuntijoiden suoriutumista työssään entistä paremmin. Asiantuntijat kokevat työssään tärkeäksi huomioida monipuolisesti eri kanavien kautta tulevia tiimien toimintaan liittyviä kysymyksiä, jotka edesauttavat myös asiantuntijoiden omaa työskentelyä. Etätyön mahdollistavan digitaalisen teknologian välityksellä yhteisöllisyyden kokemusta luo muiden tiiminjäsenten kysymysten jakaminen kaikille nähtäväksi, koska samojen haasteiden kanssa todennäköisesti muutkin tiiminjäsenet kamppailevat. Näin ollen asiantuntijoilla on digitaaliseen teknologiaan vakaa suhde, ei kriisiytynyt. Asiantuntijat kokevat hallitsevansa tilannetta.

A7: ”Minusta oikeastaan yksi niinku tärkein, minkä mä oon kokenut omassa työssä, meillä ainakin missä ryhmissä työskentelee, niin on hyvin aktiivista se, että sieltä lähetetään kysymyksiä, koska siellä oppii muutkin työkaverit. Se ei ole pelkästään sitä, että se, joka kysyy, saa vastauksen, vaan sitten itsekkin huomaa, että okei tuolla on tuommoinen ohje tai tuoltako tuo tieto löytyy. Että se on semmoinen äärettömän tärkeä työväline itselle, että tiimissä melkein se keskeisin.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulmassa asiantuntijat kokevat tärkeäksi seurata aktiivisesti tiimin toimintaan liittyviä kysymyksiä, jotka auttavat myös asiantuntijoiden omassa työskentelyssä ja edistävät uuden oppimista. Hermeneuttisessa näkökulmassa asiantuntijat havaitsevat uutta tietoa, mikä edistää asiantuntijoiden omaa työskentelyä. Toiseuden näkökulmasta digitaalinen teknologia mahdollistaa useamman tiimin jäsenen löytämään haluttua uutta tietoa, joka edistää asiantuntijoita suoriutumaan työstään entistä paremmin. Taustanäkökulmana digitaalinen teknologia mahdollistaa avoimesti reaaliajassa kysyä ja vastata ryhmän sisällä koettuihin haasteisiin. Tausta rakentuu uuden tiedon ympärille. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu yhdessä oppimisen kautta, jossa vastuu asioiden seuraamisesta on asiantuntijalla itsellään. Yhteisöllisyyttä voi heikentää, mikäli asiantuntijoilla muodostuu oletus siitä, että kaikki tiimissä eteen tulleet tiedot ovat sellaisenaan toimivia ratkaisuja ilman asioiden kyseenalaistamista.

Etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia voi edistää tiedonjakamista tuoden tiedon näkyväksi suoraan kaikkien monialaisten tiimien asiantuntijoiden tietokoneelle, mitkä voivat auttaa koko tiimin työskentelyä. Tämä digitaalinen teknologia voi siis tehostaa asiantuntijoita löytämään työskentelyään edistävää tietoa, kuten näyttökuvan muodossa. Asiantuntijat kokevat, että tiedonjakaminen ja muiden tiimin jäsenten oivallusten kautta oppiminen voivat lisätä yhteenkuuluvuutta digitaalisen teknologian välityksellä. Asiantuntijoilla on digitaaliseen teknologiaan vakaa suhde, ei kriisiytynyt. Asiantuntijat kokevat hallitsevansa tilannetta.

A6: ”Mä koen suurta iloa siitä, kun meillä ihmiset jakaa, että hei huomasiitteko että, tämä löytyy helposti niin ja näin, ja sitten ne saattaa ottaa vaikka jonkun screenshotin, että täällä on tällainen väkänen. Se on aina mahtavaa, kun joku huomaa jonkun, että hei tänne on tullut tällainen ja jakaa sen muille.”

Postfenomenologinen tulkinnan mukaan kehollisesti digitaalisen teknologian mahdollistama tiedonjakaminen tuottaa asiantuntijoille ilon tunnetta, koska se edistää heidän omaa työskentelyään. Hermeneuttisessa näkökulmassa korostuu kyky löytää omaa työtään edistävää tietoa, jota muut asiantuntijat jakavat. Taustanäkökulma tulee havaittavaksi, kun uutta omaa työskentelyään edistävää tietoa tulee havaittavaksi.

Toiseussuhdetta asiantuntijat eivät tunnista omassa toiminnassaan, mutta toiseuden kautta tehdään havaintoja digitaalisen teknologian kautta yhteisön jäsenistä.

Näiden pohjalta yhteisöllisyys nähdään rakentuvan tehokkaaksi viestintäväyläksi, jossa muut asiantuntijat kykenevät jakamaan oivalluksiaan. Toisaalta tiedonjakamisen kautta muodostettu yhteisöllisyydessä on haavoittuvaisuutta. Esimerkiksi, mikäli tietoa ei jaettaisi tai tieto olisi virheellistä, loisi se vinouman. Asiantuntijoille voi huomaamatta muodostua oletuksia siitä, miten tiedonjakaminen digitaalisen teknologian välityksellä rakentaa heidän välistään yhteisöllisyyttä.

5.5 Asiantuntijuus digitaalisen teknologian muovaamana

Etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia luo edellytykset erilaisten asiantuntijoiden käyttää digitaalista teknologiaa haluamallaan tavalla ja omaa osaamistaan vastaavalla tasollaan. Asiantuntijat eivät kuitenkaan itse voi vaikuttaa siihen, millä tavoin muut tiimiläiset osaavat käyttää digitaalista teknologiaa, millä on vaikutusta asiantuntijuuden muotoutumiseen. Asiantuntijat voivat kokea ärsytystä, että tiedonjakaminen ei tapahdu yhteisten pelisääntöjen mukaisesti, mikä luo epäluottamusta tiedonkulkuun ja yleisesti sääntöjen noudattamiseen. Sääntöjen noudattamattomuudella on näin ollen myös yhteisöllisen toiminnan periaatteisiin, ja digitaalisvälitteinen toiminta voi asiantuntijoilla kriisiytyä.

A2: ”Tietyllä tavalla heikentää siinä mielessä, että tuota just kun meilläkin on aika paljon erilaisia ihmisiä, erilaisilla tietoteknisillä taidoilla, niin sitten se ehkä vähän niinku siinä mielessä niinku välillä meinaa mennä hermoon siinä kohtaa, että jos niinku ei tavallaan ehkä pysty jotenkin luottamaan siihen, että siellä niinku asiat tapahtuu tai ne hoidetaan tavallaan vanhalla tavalla niin kun aina on tehty tai niinku semmoinen ei yhteisesti sovituilla tavoilla. Että jos ei nyt niinku hoideta täältä kautta enkä mä pysty luottamaan siihen, että minä saan siihen minun työhön liittyviä asioita ajallaan, että ehkä se voi yleisemmin luoda semmoista epäluottamusta siihen, että tavallaan, mitä kaikkea muuta multa voi mennä ohi mitä ei näissä Teams-yhteyksissä, tiimeissä ja kanavien keskusteluissa niinku käsitellä tai käydä läpi.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulmassa asiantuntijat kokevat ärsytystä siitä, että tiedonjakaminen ei tapahdu yhteisten pelisääntöjen mukaisesti. Hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat kokevat digitaalisen teknologian välityksellä

epäluottamusta tiedonkulkuun. Toiseuden näkökulmasta digitaalinen teknologia mahdollistaa asiantuntijoita käyttämään digitaalista teknologiaa haluamallaan ja omaa osaamistaan vastaavalla tasolla. Asiantuntijat eivät itse voi vaikuttaa, millä tavoin muut tiimiläiset toimivat. Digitaalinen teknologia taustanäkökulmana voi peittää asiantuntijoiden työhönsä tarvitsevaa informaatiota. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu asiantuntijuuden osaamiseen, kuten kykyihin jakaa tietoa digitaalisen teknologian välityksellä muille tiimin jäsenille. Puolestaan yhteisöllisyyttä heikentää yhteistyössä koetut haasteet tiedon jakamisessa ja siitä johtuvan epäluottamuksen lisääntymisestä.

Kuten yllä olevissa tuloksissa kävi ilmi, luottamuksen rakentuminen voi olla riippuvainen tiimin jäsenen tietotason tuntemuksesta ja digitaalisen teknologian käyttötaidoista.

Tämän lisäksi teknologinen tausta peittää inhimillistä ulottuvuutta, jolloin asiantuntijoiden mahdollisuudet tutustua uusiin ryhmän asiantuntijoihin vaatii enemmän aikaa. Tutustumisen jälkeen yhteistyön kenttä laajenee. Asiantuntijat kokevat, että etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia peittää havainnoinnistaan sosiaalisen läsnäolon kosketuksen, joka linkittyy osin luottamuksen rakentumiseen. Tämä johtaa siihen, että asiantuntijat hakeutuvat ensisijaisesti digitaalisen teknologian välityksellä tutuimmilta ryhmän jäseniltä kysymään apua haasteisiinsa. Asiantuntijoilla on digitaaliseen teknologiaan vakaa suhde, ei kriisiytynyt. Asiantuntijat kokevat hallitsevansa tilannetta.

A6: ”Jotenkin ehkä luottamus on just osa sitä tunnetta, mistä aiemmin puhuin, että sen rakentaminen voi viedä varmaan aikaa, että huomaa sen semmoisen ehkä tavallaan, jos sun pitää kysyä vaikka jotakin hankalaa asiaa, niin kyllähän sitä vähän hakeutuu niitten tuttujen ihmisten piiriin, keltä lähtee kysymään, niin ehkä siinä mielessä luottamus ottaa aikaa. Ja sitten esimerkiksi nyt kun ollaan nähty tällä tiimillä muutaman kerran, niin siellä on tutustunut enemmän niihin uusiin omiin tiimiläisiin niin erilailla uskaltaa ottaa nykyään heihin yhteyttä, että se piiri tavallaan laajenee.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulmassa asiantuntijat hakeutuvat ensisijaisesti tutuimmilta ryhmän jäseniltä kysymään apua digitaalisen teknologian välityksellä työssään kokemiin haasteisiinsa. Hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat kokevat, että digitaalinen teknologia peittää havainnoinnistaan tunnetason kosketuksen, mikä linkittyy osin luottamuksen rakentumiseen. Teknologinen tausta peittää inhimillistä ulottuvuutta, jolloin toimijan tutustuminen uusiin ihmisiin vaatii enemmän aikaa. Toiseuden

näkökulmasta digitaalinen teknologia hidastaa uusiin tiimiläisiin tutustumista, sillä asiantuntijat kokevat, että tarvitsevat enemmän aikaa tutustuessaan uusiin tiimiläisiin digitaalisen teknologian välityksellä. Tutustumisen jälkeen yhteistyön kenttä laajenee. Näiden pohjalta yhteisöllisyys vahvistuu uusiin ihmisiin tutustumisen kautta, sillä se lisää mahdollisuuksia ottaa eri tiimiläisiin yhteyttä työssä kokemien haasteiden kohdalla. Yhteisöllisyyttä vaarantavana tekijänä on luottamuksen rakentumisen hidastuminen digitaalisessa ympäristössä, joka johtaa siihen, että kaikkia monialaiseen tiimiin kuuluvia asiantuntijoita ei tunneta osaamiseltaan.

Tutkimustulosten mukaan etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian välityksellä rakennetaan erilaisia mielikuvia ryhmän jäsenistä asiantuntijoina. Mielikuvat ovat suuntaantavia, mutta eivät tarjoa kaikkea samaa riittävää informaatiota kuin kasvokkain toisen asiantuntijan kohtaaminen ja tutustuminen. Tämä johtaa siihen, että Teams-yhteys mahdollistaa etätyöskentelyn kautta asiantuntijoita muodostamaan mahdollisesti virheellisiä mielikuvia asiantuntijoista, joiden kanssa työskennellään tiiviisti. Asiantuntijoilla tilanne voi kriisiytyä, mikäli mielikuvat todentuvat vääriksi. Asiantuntijat eivät voi täysin välttyä virheellisiltä tulkinnoilta rajatun havainnoinnin vuoksi.

A8: ”Se on vähän niinku lukisi kirjan ja sulla on tietty mielikuva niistä hahmoista ja sit katsot elokuvaa siitä. Ei, ei se ole tuon näköinen, että se mun mielikuva oli jotain ihan muuta.”

A4: ”Kyllähän siinä jollakin tasolla tutustuu sitten ihmisiin ja muodostaa niitä mielikuvia siitä ihmisestä, vaikka ei ole koskaan nähnytkään. Mutta sitä en osaa sanoa, että onko ne sitten kuinka todellisia.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuusnäkökulmasta asiantuntijat kokevat, etteivät pysty digitaalisen teknologiaa käyttäen tutustumaan syvemmillä tasolla tiimin jäseniin. Hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat muodostavat digitaalisen teknologian välityksellä mielikuvia asiantuntijoista, joiden kanssa työskennellään. Asiantuntijat tunnistavat, että mielikuvat voivat olla väärin havaintoihin perustuvia. Toiseuden näkökulmasta digitaalisen teknologian rooli on asiantuntijoiden havainnointia peittävä. Taustanäkökulmana tulee asiantuntijoilla havaittavaksi, kun huomataan mahdollisten omien käsitysten virheellisyys. Näiden pohjalta yhteisöllisyys rakentuu asiantuntijoiden omista muodostamistaan mielikuvista monialaisten tiimien jäsenistä. Yhteisöllisyys voi vaarantua,

mikäli asiantuntijoiden muodostamat mielikuvat muista asiantuntijoista poikkeavat todellisuudesta. Tilanteeseen voi muodostua ristiriitaisuutta.

Etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian käytöstä nousi esille epäselvyyksiä, jotka myös haastoivat oma työnhallintaa ja autonomiaa. Eri kanavista tulee jatkuvasti viestejä ja nämä pikaviestit voivat häiritä asiantuntijoiden työskentelyä. Tähän viestitulvaan asiantuntijat eivät voi omalla toiminnallaan vaikuttaa. Digitaalinen teknologia koetaan kuormittavaksi, koska asiantuntijoiden tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei keskittyminen herpaantuisi. Asiantuntijoiden etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian käyttäminen voi kriisiytyä.

A4: ”Se oman työnhallinta on kyllä haasteellista, sillä tavalla, että kun koen sillä tavalla ne jatkuvat eri kanavista tulevat kaikki häiriöt niin kyllä ne sitä työn suunnittelua ja organisointia vähän vaikeuttaa. Pitää olla kauhean tarkkana, että olisi mahdollisimman tehokas eikä häiriintyisi. Kyllä se voisi olla hyödyllisempää sitten, että olisi ne säännöt olemassa.”

Postfenomenologisen tulkinnan mukaan kehollisuus näkökulmassa asiantuntijat kokevat, että omaan keskittymiskykyyn tulee kiinnittää erityistä huomioita, koska keskeytykset kuormittavat asiantuntijatyössä. Hermeneuttisesta näkökulmasta asiantuntijat havaitsevat eri kanavista tulevat viestitulvat ja arvioivat tilanteen mukaisesti, mihin asioihin tulee kiinnittää huomiota. Asiantuntijat pohtivat pelisääntöjen laatimista, jotta teknologiset häiriöt vähenisivät. Taustanäkökulmasta digitaalinen teknologia tulee havaittavaksi jatkuvien eri kanavien kautta saapuvien viesteihin muodossa, jotka häiritsevät asiantuntijoiden toimintaa. Toiseuden näkökulmasta pikaviestit häiritsevät toimintaa, joiden saapumisen ajankohtaan asiantuntijat eivät voi omalla toiminnallaan vaikuttaa. Asiantuntijat voivat asetuksista säätää halutessaan ilmoitusten näkyvyyttä, mutta se ei estä viestitulvan syntymistä. Tällöin asiantuntijoiden ja digitaalisen teknologian suhde kriisiytyy, eikä tilanne ole asiantuntijoiden hallinnassa. Näiden pohjalta yhteisöllisyyttä vahvistaa selkeät yhteisöön laaditut säännöt, joita kaikki asiantuntijat sitoutuvat noudattamaan. Yhteisöllisyyttä heikentää oman autonomian kärsiminen digitaalisten häiriöiden vuoksi.

5.6 Tulosten tulkinta ja yhteenveto

Yhteenvetona asiantuntijatyön sosiaalisten käytäntöjen digitalisoituminen tuo esille seuraavia mainittuja ilmiöitä. Etäyhteyksin työskennellessä videokuvan käyttäminen on osa nykyajan monialaisten tiimien työskentelyä. Kuitenkin digitaalisen teknologian välityksellä voi muodostua virheellisiä mielikuvia tiiminjäsenistä sekä vuorovaikutuskulttuurin muutokset voivat lisätä virheellisten tulkintojen syntymistä. Nämä perustuvat siihen, että etätyötä mahdollistava teknologia piilottaa inhimillisten ulottuvuuksien havainnointia.

Monialaisten tiimien etätyökäytänteissä nousee esille saavutettavuus, tiedonjakaminen ja yhdessä oppiminen, mitkä ovat tärkeä osa yhteenkuuluvuutta. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan sosiaalisten käytäntöjen digitalisoituminen ei heikennä luottamusta monialaisissa tiimissä, mutta sen kehittymisen koetaan vievän entistä enemmän aikaa digitaalisvälitteisesti. Etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian käytön osaaminen koetaan vaikuttavan joltain osin yhteenkuuluvuuden muotoutumiseen, mikä heijastaa luottamuksen ylläpitämiseen monialaisissa tiimeissä työskennellessä. Digitaalinen teknologia käyttäminen monialaisissa tiimeissä korostaa yhteisten käytänteiden noudattamisen tärkeyttä, millä on tunnistettu yhteys asiantuntijoiden autonomian tunteisiinsa.

6 POHDINTA

6.1 Tulosten merkitys postfenomenologian tutkimukselle ja soveltamiselle

ASiantuntija → DIGITAALINEN TEKNOLOGIA – (–)MONIALAISET TIIMIT

Kuvio 5. Toiseuden suhteen intentionaalisuuden ja yhteenkietoutuneisuuden havainnollistamisesta pohjautuen Ihde (1990, 107).

Ihmis-teknologia suhteissa digitaalisen teknologian toimijuutta havaitaan kehollishermeutiikan ulottuvuudessa, koska asiantuntijoiden, digitaalisen teknologian ja tiedon välillä on tunnistetusti yhteys. Asiantuntijoiden havainnot korostavat sitä, että aisteille tulleet rajoitteet heikentävät läsnäolon kokemusta yhteisössä. Vuorovaikutuksesta katoaa epävirallinen- ja sanaton viestintä, vaikka näitä ilmaisuja tehostetaan emoji- ja älykuvien käytöllä, se ei kuitenkaan kokemuksena ole samanlainen kuin kasvokkainen vuorovaikutustilanne. Näin ollen digitaalisen teknologian myötä väärinymmärryksen riskien kasvaminen muuttaa asiantuntijoiden vuorovaikutuksesta entistä harkitummaksi ja muodollisemmaksi. Tämä digitaalisen teknologian mukaan tuleminen asiantuntijoiden väliseen toimintaan on myös linjassaan Sergeevan (2022) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan työn muuttuminen aistittomaksi lisää virheellisiä tulkintoja, mikä vaatii kehittämään uusia tapoja vähentämään väärinymmärryksen riskejä. Näin ollen digitaalisen teknologian toimijuus muuttaa ihmisten aiempia toimintatapoja. Käytännössä digitaalisen teknologian toimijuus korostaa sitä, että ihmisten tulee kehittää tapoja, kuinka voidaan estää väärinymmärryksen syntymistä.

Huomionarvoista on kuitenkin se, että toiseussuhteella on yhteys hermeneutiikkaan ja kehollisuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että tulosten kuvailuja ei voida lokeroida täsmällisesti irti toisistaan. Tässä mielessä intentionaalisuus on erittäin merkittävässä asemassa. Lisäksi Ihden (1990) hermeneuttisen ja kehollisen suhteiden kaavioissa on mukana myös arvoituksellinen elementti, jolla on yhteys siihen, millä tavoin tilanteita asiantuntijat ymmärtävät ja kokevat. Nämä ulkoiset arvoitukselliset tekijät muokkaavat asiantuntijoiden

tapaa havainnoida ja tulkita tiimin toimintaa tiedostamattomuuden vuoksi. Tämä tulee konkreettisesti tuloksissa näkyväksi esimerkiksi siinä, millä tavoin kamera tai kamerattomuus ohjasivat asiantuntijoiden näkemystä monialaisen tiimin toimivuudesta. Se, että näkee tiimiinsä kuuluvat jäsenet ei itsessään rakenna yhteenkuuluvuutta, vaan sen nähdään rakentuvan laajemmista tekijöistä. Tätä ajatusta tukee myös Penttilän (2024) tutkimus, jonka mukaan on tärkeää tiedostaa teknologian esille tuotavan datan yhteys ihmisen toimintaa, mutta myös muiden teknologisten suhteiden läsnäolo välittää tietoa muodostaen erilaisia käsityksiä. Tässä mielessä tutkimustuloksista löytyy yhteneväisyyttä Penttilän (2024) tutkimuksen kanssa, koska molemmissa tutkimuksissa tunnustetaan teknologian toiminnan vaikutus ihmisten havaintoihin, ajatteluun ja käyttäytymiseen.

Kulttuurishermeneuttisesti tarkasteltuna tuloksissa ilmenee, että asiantuntijoiden näkemykset etätyöohjeistuksista vaikuttavat oman työnhallintaan ja keskittymiseen. Digitaalinen teknologia mahdollistaa jatkuvien ilmoitusten ja reaaliaikaisuuden vuoksi häiritä asiantuntijoiden työskentelyä. Lisäksi kokouksista voi tulla kaoottisia ilman selkeitä yhtenäisiä ohjeistuksia, mihin vuorovaikutuksellisesti voidaan kokea olevan haastavaa osallistua. Toisaalta asiantuntijoiden oma autonomian tunne kärsii jatkuvista ilmoitustulvista, mikä johtaa asiantuntijoiden pohtimaan sitä, mihin viesteihin tulee reagoida. Tämän perusteella etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia voi luoda asiantuntijoiden yhteistyön toimivuuteen säröä. Asiantuntijoiden autonomia koetaan liittyvän digitaalisvälitteiseen yhteenkuuluvuuteen. Toisaalta tutkimustulosten mukaan etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia lisää asiantuntijoiden yhteenkuuluvuutta erityisesti tiedonjaon avulla, mikä ilmenee erityisesti asiantuntijoiden oivallusten jakamisen osalta. Tämä havainto on linjassaan osin myös Zuidhof ym. (2024) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan älylasiteknologia mahdollistaa lisäävän asiantuntijoiden asiantuntemusta, koska älylasiteknologia tehostaa havainnointia ja tiedonsaantia. Näillä edellä mainittujen asioiden pohjalta voidaan todeta, että tutkimustulosten merkitys postfenomenologian tutkimukselle ja soveltamiselle on sen tapa tuoda lisäarvoa digitaalisen teknologian logiikan ja ihmisten kokemusten ymmärrykselle.

6.2 Tulosten merkitys yhteisöllisyyden tutkimukselle ja käytännöille

Tutkimustulokset tuovat näkyväksi etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian yhteydestä asiantuntijoiden toimintaan ja yhteisöllisyyden kokemuksiinsa monialaisissa tiimeissä. Digitaalinen teknologia vaikuttaa siihen, millä tavoin asiantuntijat ajattelevat, tulkitsevat ja käyttäytyvät itse digitaalisen teknologian välityksellä. Tämän tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia sisältää valtaa, mikä tulee näkyväksi erityisesti tilanteissa, joissa asiantuntijoiden työnteke keskeytyy, häiriintyy tai muuttuu. Häiriöinä voidaan nostaa esille kokouksissa päällekkäin puhuminen ja viestitulvat. Tämä tulee konkreettisesti näkyväksi siinä, että päällekkäin puhuminen kokouksessa häiritsee asiantuntijoiden keskittymistä ja jatkuvat viestien ilmoitukset keskeyttävät asiantuntijoiden työskentelyä. Tanskasen ym. (2023) tutkimuksen mukaan työn yhteydenpidon sirpaloitumisella ja sosiaalisten käytäntöjen digitalisoitumisella on vaikutusta yhteenkuuluvuuteen. Digitaalinen teknologia on läsnä asiantuntijoiden välisessä vuorovaikutuksessa, sillä sen kyky heikentää asiantuntijoiden välistä havainnointia peittyi. Tilanne voi kriisiytyä väärinymmärrykseksi, milloin etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia muokkaa asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, mitä pidetään mahdollisena vuorovaikutuksellisessa toiminnassa ja sitä, mitä pidetään yhteisössä tilanteeseen sopivana tapana toimia. Tätä näkemystä vahvistaa se, että monet keskustelut liittyvät monialaisten tiimien pelisääntöihin ja yksittäisten kokouskäytäntöihin. Nämä edellä mainitut tutkimushavainnot digitaalisen teknologian toimijuudesta yhteisöllisyyteen toivat uutta tietoa yhteisöllisyyden tutkimuksiin.

Tutkimuksen keskeisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että sosiaalisten käytäntöjen digitalisoituminen tekee yhteisöllisyyden kokemuksesta työorientoituneempaa, jossa sosiaaliset käytännöt piiloutuvat. Tämä tulee ilmi siinä, että asiantuntijat muodostavat toisistaan mielikuvia digitaalisen teknologian välityksellä, mutta rakentuneet mielikuvat eivät välttämättä ole oikeita. Sosiaalisten käytäntöjen peittyminen etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian kautta heikentää osin yhteisöllisyyden kokemuksia. Asiantuntijoiden yhteisöllisyys muodostuu hetkittäisiin vuorovaikutustilanteisissa, missä painottuu tehokkaan ja laadukkaan tiedonjakamisen rooli sekä osaamisen jakaminen. Näin ollen yhteisöllisyydessä korostuu nykyään hetkellinen sitoutuminen (Rauramo 2012, 104). Asiantuntijat nostavat esille oman työnsä tehokkuuden ja tuloksellisuuden vaatimuksia, mitkä korostavat myös toimivan monipaikkaisentyön merkityksellisyyttä oman

työnhallintansa näkökulmasta. Tutkimustuloksissa tämä ilmenee esimerkiksi siinä, että virheelliset tulkinnat voivat lisääntyä viestien erilaisella ymmärryksellä, sanattoman viestinnän piiloutumisella sekä kameran käytettävyydellä tai käyttämättömyydellä. Tämä havainto on linjassaan Koposen ym. (2025, 130) ajatusten kanssa, jonka mukaan digitaalisessa viestinnässä voi olla vaikeaa tulkita toisen osapuolen ajatuksia pienten vuorovaikutuksellisten mikrohavaintojen piiloutuessa.

Tutkimustuloksissa vuorovaikutuksesta korostetaan epävirallisten keskustelujen tärkeyttä osana asiantuntijoiden yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämän toteutuksen haastetta vahvistaa se, että asiantuntijat korostavat, että sosiaalisen läsnäolon kokeminen on haastavaa digitaalisen teknologian kautta. Edellä mainitut havainnot ovat linjassaan Karjalaisen (2023) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan digitaalinen teknologia muuttaa ihmisten emotionaalista työtä ja vuorovaikutuksen tapoja. Tutkimustulosten mukaan digitaalisen teknologian ei kuitenkaan estä toisiin ihmisiin tutustumista, vaan sen vaatii selvästi enemmän aikaa, jotta luottamussuhde rakentuu toimivalle pohjalle. Tämä havainto on linjassaan Hyvämäen (2023) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan luottamuksen rakentuminen etäyhteyksin on haastavaa. Luottamussuhteen rakentuminen korostuu erityisesti uusiin ihmisiin tutustuessa. Edellä mainittua havaintoa vahvistaa se, että koska etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia on asiantuntijoiden välisessä vuorovaikutuksellisessa toiminnassa mukana, se voi peittää jonkin tiedostamattoman inhimillisen ulottuvuuden. Asiantuntijat kokevat, että kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksessa tuntee ja kokee jotain enemmän, mitä ei etätyöskentelyssä tunnisteta. Tätä ei kuitenkaan kyetä nimeämään tarkemmin mitä ei havaita yhteisössä. Tutkimustuloksissa nousee esille myös luottamuksen rakentumiseen liittyvä digitaalisen teknologian käytönsaaminen. Tämä havainto on osittain linjassaan Väätäisen & Vakkalan (2023) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan sosiaalista pääomaa voidaan vahvistaa hyödyntämällä etätyötä mahdollistavaa digitaalista teknologiaa monipuolisesti työyhteisön vuorovaikutuksessa.

Julkishallinnon asiantuntijoilla on erilaisia näkemyksiä siitä, onko heille laadittu tarkempia ohjeistuksia etätyökäytänteistä. Poikkeavat näkemykset pelisääntöjen selkeydestä vahvistavat työnluonteen asettamia haasteita. Monialaisissa tiimeissä työskentelyssä kohdataan erilaisissa yhteyksissä paljon erilaisia asiantuntijoita, joiden kanssa ollaan yhteistyössä. Asiantuntijat suhtautuivat digitaalisen teknologian välityksellä tapahtuvaan työskentelyyn kokien sen luontevaksi työskentelytavaksi, mutta myös työskentelytavaksi,

joka vaatii keskittymistä ja tietoisesti harkittua toimintaa. Harkittavuus tulee ilmi asiantuntijoiden vuorovaikutustilanteissa. Tätä havaintoa tukee se, että vuorovaikutus on tyyliltään muodollisempaa etätyötä mahdollistavan teknologian myötä. Näin ollen etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia muokkaa, mahdollistaa, mutta myös rajoittaa sekä ohjaa asiantuntijoiden toimintaa osin tiedostamattakin.

Asiantuntijat korostavat kokevansa yhteenkuuluvuutta monialaisiin tiimeihinsä ja organisaatioonsa, vaikka työnkuva on hyvin vahvasti painottunut etätyöhön. Tuloksissa nousee esille eroavaisuutta sen suhteen, kuinka tärkeäksi asiantuntijat arvottivat tiimin yhteenkuuluvuuden kokemukset. Asiantuntijoilla mielipiteet jakaantuvat kahtia sen suhteen, onko kameran käyttö heidän työkuvasa ja yhteisöllisyyden näkökulmasta jokaisessa palaverissa tärkeää. Kuitenkin tunnistetaan, että kameran käyttäminen lisää sosiaalisen läsnäolon tunnetta kokouksessa. Yhteisöllisyyden rakentuminen ja ylläpitäminen digitaalisen teknologian välityksellä sisältää enemmän erilaisia tekijöitä kuin pelkkä kameran kautta näköaistia hyödyntävä havainnointi. Tällaisia yhteenkuuluvuutta lisääviä tekijöitä on esimerkiksi asiantuntijoiden oivalluksien jakaminen muille tiimin jäsenille nähtäväksi sekä asiantuntijoiden aktiivisuus osallistua ja seurata kokousten keskusteluja. Näin ollen onnistunut vuorovaikutus vahvistaa yhteistoimintaa (Kekoni ym. 2024, 31).

Yhtenäinen näkökulma asiantuntijoilla etätyöpainotteisessa työskentelyssä on siinä, kuinka erilaisia asiantuntijoita ja erilaisella asiantuntija osaamisella sekä tietoteknisillä taidoillaan kaikki ovat osa yhteisöä. Asiantuntijat tarvitsevat työyhteisöissään taitoja, joilla ylläpidetään ja vahvistetaan yhteisöllisyyttä digitaalisen teknologian kautta (Vilkman 2023, 327). Yhtenäisyys yhteisössä rakentuu eritoten hetkittäisinä digitaalisvälitteisinä kohtaamisina, joissa toimitaan yhdessä yhteisten tavoitteiden eteen. Digitaalinen teknologia vaikuttaa asiantuntijoiden toimintatapoihin, kuten tavassa keskittyä kokoukseen ja vuorovaikutustilanteisiin. Erilaiset melukuormittavuudet, kuten päällekkäisten puheenvuorojen kuuntelu koetaan tilanteena, josta halutaan vetäytyä. Työyhteisössä yksilön hyvinvointia edistää laadukas sosiaalinen suhde, aktiivinen vuorovaikutus sekä itsensä johtamisen taidot etätyöskentelyssä (Tanskanen ym. 2023). Näin ollen asiantuntijoiden digitaalisen teknologian hyödyntämisen taidot, oma vuorovaikutuksellinen aktiivisuus, hyvinvointi ja autonomian tunne sisältyvät nykyaikaiseen digitaalisen teknologian aikakauden yhteisöllisyyden määritelmään. Tätä näkemystä tukee myös Kaltiaisen ym. (2025) tutkimus, jonka mukaan etätyössä riittävällä autonomialla ja vuorovaikutuksella on

merkitystä nykyajan yhteisöllisyyteen. Näillä edellä mainittujen asioiden pohjalta voidaan todeta, että tutkimustulosten merkitys yhteisöllisyyden tutkimukselle ja käytännöille on kasvattaa ymmärrystä digitaalisen teknologian välityksellä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Näin ollen tulokset tuovat ilmi inhimillisen ulottuvuuden piiloutuneisuutta ja siitä muodostuneita tunnistettuja haasteita nykyajan yhteisöllisyydessä, mitä aiemmat tutkimukset eivät käsitelleet digitaalisen teknologian toimijuuden näkökulmasta.

6.3 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusaiheet

Olen tutkimuksessani pyrkinyt osoittamaan, kuinka etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia vaikuttaa yhteisöllisyyden kokemukseen asiantuntijoiden monialaisissa tiimeissä työskentelyssä. Mielestäni onnistuin vastaamaan tutkimuskysymykseeni suhteellisen hyvin, kun otetaan huomioon se, ettei tutkimustehtäväni ole ollut helppo. Saamani tutkimustulokset herättivät pohdintaa siitä: olemmeko riittävän tietoisia digitaalisen teknologian vaikuttavuudesta ihmisten väliseen toimintaan. Tämä tutkimus mahdollisti tuomaan tätä digitaalisen teknologian toimijuuden näkökulmaa enemmän ilmi, sillä sen tiedostaminen voi muuttaa ihmisten kokemuksia digitaalisesta teknologiasta, eikä vain tarkastelemaan sitä yhtenä työvälineenä. Jokaisessa haastattelussa havaitsin, kuinka asiantuntijat alkoivat todella pohtimaan omaa toimintaansa etätyötä mahdollistavan digitaalisen teknologian välityksellä. Yllättävää tuloksissa oli se, kuinka suuressa roolissa etätyötä mahdollistavalla digitaalisella teknologialla käytettävyyden osalta nimenomaan kameralla on sosiaalisen läsnäolon ja yhteenkuuluvuuden kokemuksiin. Tärkeää huomioitavaa tuloksissa oli se, miten poikkeavia näkemyksiä asiantuntijoilla oli etätyökäytänteiden ohjeistuksista, jotka koettiin vaikuttavan vahvasti yhteenkuuluvuuden kokemuksiin.

Tutkimuksen suurimpana haasteena näyttäytyi tutkimusaiheen ajankohtaisuus, sillä aiempaa tutkimustietoa oli rajallisesti saatavilla. Lisäksi tutkimusta ohjannut digitaalisen teknologian välittävän näkökulman syvälinen sisäistäminen vaati minulta jatkuvaa keskittymistä näkökulman säilyttämiseen läpi koko tutkimuksen. Toisaalta tämä näkökulma mahdollisti sulkemaan omien ennako-oletuksien muodostumista tutkimusaiheesta. Ainoa selkeästi tunnistettu ennako-oletus muodostui postfenomenologiasta, joka näkyy jo tutkimuskysymykseni asettelussa: oletus siitä, että etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia vaikuttaa asiantuntijoiden toimintaan. Tämä tieteenteoria mahdollisti mielestäni

avoimesti ja objektiivisesti lähestyä aihetta, mikä on tutkimuksen onnistumisen näkökulmasta oleellista. Halusin haastaa itseäni valitsemalla tutkimusaiheen, johon minulta ei tunnistetusti löytynyt entuudestaan tietoa. Ennakkotiedon vähyyks tuki myös tutkijapositioni arviointia.

Tutkimusaiheeni valitulla viitekehyksellä oli todella laaja kokonaisuus aiheen syvällisen ymmärryksen ja hallinnan näkökulmasta. Tämä tutkimusaiheeni laajuus konkretisoitui minulle erityisesti teoreettisen viitekehyksen muodostamisessa ja saamassani tutkimusaineiston määrässä. Tutkimuksen vaativuus tuli esille siinä, että viitekehykseen sisältyvät käsitteet yhteisöllisyys, etätyötä mahdollistava digitaalinen teknologia sekä Don Ihden postfenomenologian teoria, millään näistä ei ole yksiselitteiseksi vakiintuneita määritelmiä, vaan kaikki edellä mainitut käsitteet mukaantuvat ja näyttäytyvät eri tavoin kontekstin mukaan. Näin ollen pääsin itse muodostamaan määritelmät viitekehyksen ympärille soveltaen laajasti lähdeaineistoa. Lisäksi tutkimukseen valikoitunut aineiston analyysimenetelmä, teoriaohjautuva abduktiivinen analyysi, toi osittain samaa jatkumoa soveltamiseen. Analyysimenetelmässä ei ollut kovin tarkkoja ohjeita siihen, kuinka aineiston analyysi toteutetaan. Tästä syystä oli äärimmäisen tärkeää tuoda näkyväksi koko tutkimusprosessin ajalta perusteluin omat tutkimukselliset valintani. Toivon perustelujen lisänsä tutkimukseni ymmärrettävyyttä ja johdonmukaisuutta.

Onnistuin laajasta aihekokonaisuudesta kokoamaan suhteellisen ehjän ja selkeän tutkimuskokonaisuuden. Tästä tutkimuksesta oppineena kehittämiskohteena näen entistä tarkemmat tutkimukselliset rajaukset. Esimerkiksi, millaista spesifiä etätyötä mahdollistavaa digitaalista teknologiaa tutkitaan. Toisaalta, koska en tehnyt ennakkoon tarkempaa rajausta etätyötä mahdollistavasta digitaalisesta teknologiasta, mahdollisti se mahdollisimman avoimen lähestymistavan säilymisen läpi tutkimuksen. Nyt saamillani tiedolla olisi varmasti helpompi lähestyä aihetta rajatummin. Jos tekisin tätä tutkimusta uudelleen, harkitsisin kohdentavani sen käsittelemään vain yhtä ihmis-teknologia ulottuvuutta syvemmin. Se voisi viedä ilmiön tarkastelun entistä pidemmälle.

Tutkimukseni toi näkyväksi lisätutkimusten tarpeellisuutta digitaalisen teknologian kietoutumisesta ihmisten väliseen toimintaan, jotta ilmiö ymmärretään laajemmin organisaatioissa ja yhteiskunnassa. Lisätutkimukset tutkimusaiheeni ympäriltä vahvistaisivat yleistettävyyttä. Nämä tutkimustulokset tuovat uutta tietoa erityisesti

organisaatioihin, missä vuorovaikutus tapahtuu monipaikkaisesti ja ollaan kiinnostuneita ymmärtämään syvemmin yhteisöllisyyttä digitaaliseen teknologiaan kietoutuneena ilmiönä.

Ensisijaisena jatkotutkimus aiheena ehdotan aihetta, joka perustuu tutkimustuloksista saamaani ideaan. Jatkotutkimuksena samasta aiheesta on johdonmukaista ja luontevaa hieman kohderyhmää muuttaen tutkia sitä, miten johtamisen näkökulmasta sosiaalisten käytäntöjen digitalisoituminen näyttäytyy esihenkilöinä työskentelevillä. Perustelen tätä uutta aihetta sillä, että esihenkilöillä on moraalinen vastuu työnkuvansa vuoksi henkilöstöstä niin hyvinvoinnin kuin työn suorittamisen valvonnan osalta. Valittu kohderyhmä tuottaa selkeää jatkumoa tutkimukselliseni, minkä koen soveltuvan johtamisen psykologian tutkimussuunnan piiriin. Lisätutkimukset voivat lisätä ymmärrystä entistä laajemmin siitä, miksi etätyö voidaan kokea nykyaikana monilta osin niin polarisoivana ilmiönä ja sitä, millä keinoin etätyöskentelyssä voidaan vahvistaa kokonaisuudessaan sosiaalisia käytäntöjä. Jokainen jatkotutkimus tämän aiheen ympäriltä tuottaa merkittävää tietoa asiantuntijoiden ja digitaalisten teknologioiden kietoutumisesta laajemmin etätyöskentelyn kontekstissa. Asiantuntijoiden ja esihenkilöiden toistensa ymmärryksen vahvistaminen organisaatiosta riippumatta voi ennaltaehkäistä nykyajan etätyökulttuurien mahdollisten säröjen lisääntymistä.

LÄHTEET

Aaltonen, M. (2019). *Tekoäly: ihminen ja kone*. Alma Talent.

Alasoini, T. (2025). Itseohjautuvan hybridityön luottamus- ja kontrollirakenteet tietotyöntekijöillä. *Hallinnon Tutkimus*, 44(2), 69–83.
<https://doi.org/10.37450/ht.143409>

Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. (4. uud. p.). Vastapaino.

Aro, J. (2011). Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa *Yksilöllinen yhteisöllisyys*. (toim.) Kangaspunta, S. (s. 35–60). Tampereen Yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Dusek, V. (2006). *Philosophy of Technology: An Introduction*. Blackwell publishing.
https://www.researchgate.net/profile/Val-Dusek-2/publication/273947214_The_Philosophy_of_Technology_An_Introduction/links/5d7c0b4b299b1d5a97d6109/The-Philosophy-of-Technology-An-Introduction.pdf

Honkela, T. (2017). *Rauhankone: Tekoälytutkijan testamentti*. Gaudeamus Oy.

Houhala, K., & Hurmola-Remmi, H. (2022). Etä- ja monipaikkaisen työskentelyn uudistavat mahdollisuudet: esimerkki etätyöstä monipaikkaiseen työskentelyyn Heinolasta. *Focus Localis*, 50(4), 74–81. <https://journal.fi/focuslocalis/article/view/122471>

Hyvämäki, K. (2023). Remote Work Tuned – Ways to boost social interaction remotely in remote companies in Europe and USA. Opinnäytetyö yamk. Turun ammattikorkeakoulu.

Ihde, D. (2009). *Postphenomenology and Technoscience: The Peking University Lectures*. State University of New York Press.

Ihde, D. (2006). Forty years in the wilderness. Teoksessa *Postphenomenology: a critical companion to Ihde*. (toim.) Selinger, E. (s. 267–278). State University of New York Press.

Ihde, D. (1993). *Postphenomenology: Essays in the Postmodern Context*. Northwestern University Press.

Ihde, D. (1990). *Technology and the lifeworld: From garden to earth*. Indiana university press.

Kaltiainen, J., Suutala, S. & Hakanen J. (2025). Hyvinvointi ja yhteisöllisyys monipaikkatyön ytimessä. Työterveyslaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-391-228-1>

Kangaspunta, S. (2011). Traditionaalista yhteisöstä verkkoyhteisyyteen. Teoksessa *Yksilöllinen yhteisöllisyys*. (toim.) Kangaspunta, S. (s. 15–34). Tampereen yliopistopaino Oy. Juvenes Print.

Karjalainen, M. (2023). Työmatka sängystä 40 cm: Paikka, tila ja työn hämärtyvät rajat etätyössä. *Focus Localis*, 51(3), 7–22. <https://journal.fi/focuslocalis/article/view/120951>

Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hyvärinen M-L. & Pakarinen, E. (2024). *Vuorovaikutus työelämässä. Kuinka edistää yhteistyötaitoja*. Gaudeamus.

Kohtakangas, K., Kopakka, I. & Koskitalo, I. (2023). *Hybridityön käsikirja: opas joustavaan monipaikkaiseen työhön*. Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-345-7>

Koponen, J., Salin, L. & Isotalus, P. (2025). *Etäjohtaminen ja digitaalinen viestintä*. Gaudeamus.

Koponen, J., Metsola, J., Salin, L., & Keränen, J. (2024). Video-based sales interaction in cross-cultural B2B relationships: Potential (un)desired consequences. *Industrial Marketing Management*, 119, 238–251. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2024.05.003>

Köngäs, P. (2025). Asiakkaiden ohi ajavista busseista tuli Oulussa tavallinen näky – ”Valitettavasti rahaa ei ole”. Yle Uutiset | yle.fi. Julkaistu 19.8.2025. Haettu 18.4.2026 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20178043>

Lassila, A. (2025). Uusi etätyö-linjauus johti Verkkokauppa.comin työntekijöiden protestiin. Helsingin Sanomat | hs.fi. Julkaistu 30.8.2025. Haettu 15.4.2026 osoitteesta <https://www.hs.fi/talous/art-2000011459994.html>

Latikka, R. & Anttila, J. (2025). Tuleeko tekoälystä ja roboteista ihmisen uusia ystäviä? Teoksessa *Miksi ihminen tarvitsee toisia? Laumavietti ihmisen ydintarpeena.* (toim.) Junttila, N. & Salovuori, E. (s. 259–260). Santalahti-kustannus.

Lehtonen, E., Puhakka, I. & Nokelainen, P. (2023). Opas työelämän vuorovaikutustilanteisiin monipaikkaisessa työssä. Tampereen yliopisto.

Levi, D. (2007). *Group dynamics for teams.* 2nd edition. Sage Publications.

Lindström, S. (2023). *Kiitti mulle riitti: näin selviydyt voittajana työelämän turbulenssista.* Alma Talent.

Maslow, A. H. (1987). *Motivation and personality.* Third edition. Harper & Row, Publishers, Inc. New York.

McMillan, D. & Chavis, D. (1986). Sense of community: a definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 6–23.
https://www.researchgate.net/publication/235356904_Sense_of_Community_A_Definition_and_Theory

Noponen, S. (2025). Kela suunnittelee tiukennuksia etätyöhön – henkilöstö tuhtui. Iltasanomat | is.fi. Julkaistu 5.9.2025. Haettu 15.4.2026 osoitteesta <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000011473475.html>

Paasivaara, L. (2012). Yksilöistä työyhteisöiksi. Teoksessa *Johtamisen psykologia: ihmisten johtaminen muuttuvassa työelämässä.* (toim.) Perttula, J. & Syväjärvi, A. (s. 55–78). PS-kustannus.

Paasivaara, L. & Nikkilä, J. (2010). *Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia.* Kirjapaja.

Pekkala, K., Oksa, R. & Oksanen, A. (2025). Sense of community, social support and social media use in post-pandemic world of work. *Behavior & Information Technology*, 44(16), 4082–4095. <https://doi.org/10.1080/0144929X.2025.2461726>

Penttilä, A. (2024). Postfenomenologinen analyysi huippu-urheilijoiden suorituskyvyn kehittämistä ja pahoinvoinnista. (toim.) Kokkonen, J. *Urheilun murros Liikuntatieteellinen seura. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja*, 178, 229–241. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-202503072430>

Perttula, J. (2009). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa *Kokemuksen tutkimus merkitys- tulkinta – ymmärtäminen*. (toim.) Perttula, J. & Latomaa, T. (s. 116–152) 3.painos. Juvenes Print.

Perttula, J. (2005). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa *Kokemuksen tutkimus merkitys- tulkinta – ymmärtäminen*. (toim.) Perttula, J. & Latomaa, T. (s. 116–152) Dialogia Oy.

Perttula, J. (1995). *Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan*. Suomen fenomenologinen instituutti.

Rauramo, P. (2012). *Työhyvinvoinnin portaat: Viisi vaikuttavaa askelta*. 2. uudistettu painos. Edita Publishing Oy.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. (2013). *Tutkimuksen voimasanat*. 1.–2. painos. Sanoma Pro.

Rosenberger, R. & Verbeek, P-P. (2015). *Postphenomenological investigations. Essays on human-technology relations*. Lexington Books. London.

Roth, P-C. & Saarenpää, J. (2020). *Sudenpentujen käsikirja esimiehille. Vuorovaikutustaidot ja sosiaaliset tunteet työelämässä*. Basam Books Oy.

Saarela, M., Hurme, A. & Grönroos, R. (2023). Ruokarobotti sanoi ”kiitos”, kun ohikulkija pelasti sen rotkosta – häirintään robotit vastaavat napakasti ja räpsäyttävät kamerat päälle. Yle Uutiset | yle.fi. Julkaistu 19.7.2023. Haettu 24.4.2026 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20041294>

Sergeeva, A. (2022). A Postphenomenological Perspective On the Changing Nature of Work. *Computer Supported Cooperative Work*, 32(2), 215–236. <https://doi.org/10.1007/s10606-022-09447-2>

Sinokki, M. & Virtanen, P. (2025). *Hyvinvointia työstä: Työhyvinvoinnin kehittäminen ja käytännöt*. 2. uudistettu laitos. Tietosanoma.

Suhonen, M., Lunkka, N. & Turkki, L. (2019). Yksilöistä työyhteisöksi. Teoksessa *Johtamisen psykologia*. (toim.) Pietiläinen, V. & Syväjärvi, A. (s. 77–101). 2., uudistettu painos. PS-kustannus.

Tanskanen, J., Siiriäinen A., Kemppinen, S., Mäkelä, L. & Urrila, L. (2023). Yhdessä etä- ja hybridityössä! Tutkimus työyhteisöistä ja ennaltaehkäisen ja korjaavan toimintamallin kehittäminen. Vaasan yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-065-8>

Tieteen termipankki (2026a). Filosofia: *pragmatismi*. Haettu 14.4.2026 osoitteesta <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:pragmatismi>

Tieteen termipankki (2026b). Kielitiede: *abduktiivinen päättely*. Haettu 13.4.2026 osoitteesta [https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:abduktiivinen päättely](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:abduktiivinen_paattely)

Tiles, M. & Oberdiek (2014). Conflicting visions of the technology. Teoksessa *Philosophy of technology: The technological condition: an anthology*. (toim.) Dusek, V. & Scharff, R. C. (s. 249–258) (Second edition.). Wiley-Blackwell.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Urrila, L., Siiriäinen, A., Mäkelä, L. & Kangas, H. (2025). Sense of belonging in hybrid work settings. *Journal of Vocational Behavior*, 157. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2025.104096>

Valtiovarainministeriö (2025). Etä- ja hybridityön periaatteet ja palvelusuhteen ehdot. Haettu 25.3.2026 osoitteesta <https://vm.fi/-/valtiolle-uudet-suositukset-etatyosta>

Valtiovarainministeriö (2021). Monipaikkainen työ ja sen potentiaali valtiolla. Haettu 13.2.2026 osoitteesta <https://vm.fi/monipaikkainen-tyo-ja-sen-potentiaali-valtiolla>

Verbeek, P-P. (2006). Materializing Morality: Design Ethics and Technological Mediation. *Sage Journals*, 31(3), 361–380.
<https://doi.org/10.1177/01622439052858>

Verbeek, P-P. (2005). *What things do: Philosophical reflections on technology, agency and design*. Pennsylvania State University Press.

Vilkman, U. (2023). *Näin menestyt monipaikkaisessa työssä*. Alma Talent.

Virtanen, A. (2021). *Psykologinen palautuminen*. Tuuma-kustannus.

Väättäinen, H., & Vakkala, H. (2023). Sosiaalinen pääoma ja vuorovaikutus kunnissa virtuaalisen johtamisen kontekstissa. *Focus Localis*, 51(1), 49–59.
<https://journal.fi/focuslocalis/article/view/120256>

Zuidhof, N., Ben Allouch, S., Peters, O. & Verbeek, P-P. (2024). Perspectives on the Acceptance and Social Implications of Smart Glasses: A Qualitative Focus. Group Study in Healthcare. *International Journal of Human–Computer Interaction*. Taylor & Francis. 149–159 <https://doi.org/10.1080/10447318.2022.2111046>

LIITE 1 Haastattelurunko

Haastattelukysymykset

1. Kertoisitko sinun nykyisestä työstäsi (ammattinimike, työvuodet, työskentelymuoto ja tiimi).
2. Mitä etätyötä mahdollistavaa teknologiaa käytätte monialaisen tiimin vuorovaikutuksessa?
3. Millä tavalla etätyössä käytettävä teknologia mielestäsi vaikuttaa yhteisöllisyyden muotoutumiseen tiimissänne?

Tarkentavat kysymykset

4. Millaisissa tilanteissa etätyössä käytettävä teknologia on edistänyt/häirinnyt toimintaasi tiimissäsi?
5. Kuinka sinusta näytön käyttöliittymä (videokuva ja mikki on/off) vaikuttaa tulkintaasi tiimin toiminnasta ja yleisestä ilmapiiristä?
6. Miten sinusta etätyötä mahdollistava teknologia vaikuttaa sosiaaliseen läsnäoloosi tiimissäsi?
7. Millaisessa tilanteessa sinulla on tuntunut sosiaalista etäisyyttä/läheisyyttä tiimissäsi?
8. Miten sinusta erilaiset tunneilmaisut näkyvät etätyötä mahdollistavan teknologian välityksellä tiimissäsi?
9. Miten sinusta etätyön mahdollistava teknologia vaikuttaa luottamuksen rakentumiseen ja ylläpitämiseen tiimissäsi?
10. Miten koet etätyötä mahdollistavan teknologian vaikuttavan yhteenkuuluvuuden kokemukseesi nyt ja, miten ajattelet sen vaikuttavan tulevaisuudessa?

LIITE 2 Analyysin etenemisen havainnollistaminen

Havainnollistan aineiston analyysin muodostumista tarkemmin vaihe kerrallaan käyttäen esimerkkinä alleviivattua aineisto-otetta. Kaksi ensimmäistä vaihetta on aineistolähtöistä lähestymistä ja viimeisessä mukaan tulee teorian mukainen tulkinta.

A2: ” just jos niinku ei olisi mitään noita päällä, niin sitten se ehkä minun mielestä toisaalta vähän just etäännyttää, että minua vähän harmittaa, jos meillä on sellaisia kokouksia tai palavereita, jossa ei niinku ees käytetä mitään päällä, että se jotenkin vie kauemmaksi. Sitten se toki riippuu tietenkin minkälaisissa yhteyksiä tai kokouksia, vaikka on. Mutta jotenkin se olisi niinku kivaa nähdä ne ihmiset niin se jotenkin ehkä ehkä vähän inhimillistäis sitä tekemistä, että se ei ole niin semmoista koneen tuijottamista ja suorittamista.”

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa alleviivasin yllä mainitun aineisto-otteen, koska havaitsin digitaalisen teknologian olleen mukana toiminnassa.

Aineisto-otteesta merkitsin marginaaliin lyhyesti: *”Keskustelua kameran käyttämisestä.”*

Seuraavassa vaiheessa tutkin tarkemmin, mitä tilanteissa tapahtui.

Tästä merkitsin marginaaliin: *”Asiantuntija näkee teknologian vuorovaikutusta mahdollistavana työkaluna, mutta suhde voi kriisiytyä. Asiantuntija kokee, että etäännytti tiimissä ilman kameroiden käyttämistä. Tilanne toistaiseksi asiantuntijalla hallittavissa.”*

Kolmannessa analyysin vaiheessa teorian mukainen postfenomenologinen tulkinta.

Taustasuhde: *”Kamerattomuus kokouksessa muodostaa ei-neutraalin taustan, joka peittää asioita vuorovaikutuksesta. Asiantuntijan on haastavaa tulkita rajatun näkymän kautta yhteistyön toimivuutta.”*

Kehollinen suhde: *”Asiantuntija kokee katsovansa tietokonetta enemmän kuin olevan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Asiantuntija tunnetilana on harmitus kamerattomissa kokouksissa, eikä tunne vuorovaikutusta luonnolliseksi.”*

Hermeneuttinen suhde: *”Asiantuntija tulkitsee tietokoneen ruudulla näkyvien asioiden kautta yhteistyön toimivuutta, jossa inhimillisyyden havainnointi on haastavaa ilman kameraa.”*

Toiseussuhde: *”Teams-alustan mahdollistama kamerattomuus rajaa asiantuntijan havaintokenttää merkittävästi. Digitaalinen teknologia peittää inhimillistä ulottuvuutta.”*